Editura UNIVERS

Zbuciumul, amploarea, diversitatea şi drama finală, care alcătuiesc o singură zi de iarnă petrecută de eroul acestei cărţi, capătă dimensiunile şi semnificaţia unei întregi vieţi.
Pentru problematica sa tulburătoare, pentru armonia şi şlefuirea expresiei sale literare, *Bîtlanul* a fost distins în 1969 cu premiul *Campiello*. O nouă recunoaştere a meritelor literare ale lui Bassani, după ce în 1956 primise premiul *Strega* pentru *Povestiri ferareze*, iar în 1962, premiul *Viareggio* pentru celebrul său roman *Grădinile Finzi-Contini*, apărut, nu de mult, şi în limba română.

Lei 4,75

212

1978

GIORGIO BASSANI • BÎTLANUL

GIORGIO BASSANI

BÎTLANUL

COLECŢIA MERIDIANE

Desenul copertei :
SERGIU DINCULESCU

GIORGIO BASSANI

L'AIRONE

Arnoldo Mondadori Editore
III edizione 1968

Giorgio Bassani

Bîtlanul

Traducere şi cuvînt înainte
de
FLORIAN POTRA

Editura UNIVERS

Bucureşti, 1973

ÎN LOC DE PREFAŢĂ

CU RISCUL de a fi expulzat din severa cetate a literelor, recunosc că nu mi-e la îndemînă să scriu despre Bassani-romancierul, despre structura şi stilul cărţilor sale, despre poetica sa personală bazată pe o întoarcere sau, mai bine zis, pe o continuare a tradiţiei prozei din secolul al XIX-lea, lucruri de altfel pertinent scoase în evidenţă de Dan Hăulică într-un excelent interviu cu Bassani, publicat în *Secolul 20*. Cel mult, aş putea vorbi despre Bassani-poetul, cel care în anii de după război venea în fiecare zi, pe bicicletă, din cartierul înverzit al Romei, Montesacro, pînă în piaţa Ungheria, la Niccolò Gallo, prietenul cu inima inteligentă, a cărui locuinţă a fost timp de trei decenii un veritabil *caput mundi* al celor mai mulţi scriitori italieni contemporani, de la Pratolini la Dessì, de la Petroni la Pagliarani. Pe vremea aceea, Bassani scria poezii, se oprea pe lunga via Nomentana şi îşi nota, pe şaua bicicletei, cîte un vers sau o simplă imagine. Noi ştiam încă de pe atunci ceea ce Bassani avea să mărturisească mult mai tîrziu, în recenta culegere de povestiri *L'odore del fieno* (*Mirosul fînului*, 1972) : „Bicicleta putea să fie bună pentru a face poezii : pedalezi, te gîndeşti la un vers, te

oprești să-l notezi și pleci mai departe". Era, pentru Bassani, anotimpul versurilor adunate în *Te lucis ante* (traduse prompt de mine și trimise revistei bucureștene *Agora*), plachetă care se deschidea cu *Valle dell'Aniene*, în abile rime interioare și ritmuri de savantă cantilenă :

Come suona, Aniene, il vento
che si torce fosco e lento
fra il tuo abisso e il monte : pare
ora accento a me fraterno,
ora sibilo di biscia
che per erbe calde e amare
striscia in cerca di una vena,
desolata cantilena... [1]

Și acum, lui Bassani îi place să amintească, sieși și altora, care poate au uitat : „Nu sînt eu un poet, la urma urmei ? Nu sînt un poet liric ?" Chiar dacă între *Povestirile ferrareze* sau *Grădinile Finzi-Contini* sau *Bîtlanul* și acele îndepărtate versuri, legătura nu e ușor de făcut, deși e vorba tot de Ferrara :

Dalle torri di Ferrara
vola ormai la dolce luce,
ma a una grata nera, avara,
chi ti volge, chi ti induce
o carezza della sera ? [2]

[1] Cum răsună, Aniene, vîntul/ ce se răsucește întunecat și lent/ între prăpastie și munte : pare/ cînd accent fratern mie,/ cînd un șuierat de șarpe/ ce prin ierburi calde și amare/ se tîrăște căutîndu-și vlaga,/ dezolată cantilenă...

[2] De pe turnurile Ferrarei/ își ia zborul dulcea lumină,/ dar spre gratii-atît de negre, de avare/ cin' te mînă, cin' te-ndeamnă/ o, mîngîiere a serii ?

Cel mult, o privire exersată ar putea să sesizeze caracterul „elaborat" al expresiei, invizibilul travaliu, truda modelării și a cizelării cuvintelor : „Ce pot să spun ? Cert e că, de la bun început, am întîmpinat maximum de dificultate nu numai în a realiza, în sensul cézannian al termenului, ci pur și simplu în a scrie. Nu, din păcate, faimosul «har» eu nu l-am avut niciodată. Chiar și acum, cînd scriu, mă poticnesc la fiecare cuvînt, la jumătatea fiecărei fraze risc să pierd busola. Fac, șterg, refac, mai șterg o dată : la infinit. Fiecare poezie, fiecare povestire, lungă sau scurtă, fiecare roman al meu, pînă și fiecare eseu literar sau articol ocazional, s-au născut întotdeauna... cu trudă și în bună măsură din întîmplare... E purul adevăr."

Acest adevăr îl știa mai bine decît toți, mai bine decît Bassani însuși, Niccolò Gallo — marele său mentor literar, dar și „confruntator" sau „corector" al prozei sale —, care-l admira tocmai pentru extraordinara tenacitate, pentru voința ineluctabilă de a se exprima — în ciuda unor afirmații contrare — a lui Dzordzo, cum avea obiceiul să-l desmierde...

De la serile petrecute în casa Gallo — ani în șir — în discuții despre tot și despre toate : oameni, literatură, politică, cinema, fotbal, sau în jocuri aproape copilărești, a trecut un sfert de secol. Prietenii de atunci au rămas prieteni, dar nu se mai văd cu lunile, rareori își dau cîte un telefon. Se discută, acum, mai puțin și se lucrează, se scrie mai mult. Bassani și-a publicat între timp prozele care l-au făcut celebru, care i-au adus, rînd pe rînd, toate premiile importante : Strega, Viareggio, Campiello. După ce a fost profesor de literatură la Napoli și la Academia de artă dramatică din Roma, și, o vreme, vicepreședinte al Radioteleviziunii italiene, Bassani e astăzi prese-

dintele pasionat al asociației *Italia nostra*, menită să apere natura și operele de artă din țara sa. Bassani e ceea ce se cheamă un om „realizat", ca scriitor și ca persoană socială. Prietenii mai vechi spun că s-a schimbat. Mie nu mi se pare sau nu-mi dau seama, ceea ce îi convine și lui Bassani : cînd ne revedem, e ca și cum timpul n-ar fi trecut, e ca și cum am fi tot tineri, cu aceleași elanuri și speranțe proiectate într-un viitor imprevizibil. Și cu aceeași generozitate și solidaritate a amiciției. Bassani se pretează perfect la această joacă, doar din cînd în cînd răzbat, aproape fără voia lui, semnele maturității, ale unei stări adulte ce nu se lasă ignorată.

Firește, sfîrșim mereu prin a vorbi și despre lucruri „serioase". Ca despre acest *Bîtlan*, care purta inițial titlul de *Natură moartă* și ale cărui prime capitole, încă inedite, mi-au fost încredințate spre publicare în *Secolul 20*. *Bîtlanul* nu are, desigur, nici respirația, nici consistența retrăirilor din *Grădinile Finzi-Contini*. Este, poate, ultima scriere amplă din ciclul Ferrarei. Se încheie, de altfel, printr-o „retragere din orizont" a protagonistului, Edgardo Limentani, în care s-au adunat dospelile și vagul dezgust al unei vieți trăite inoportun, asocial. Efortul de comunicare al scriitorului poate fi măsurat și prin diferențele, substanțiale, dintre prima redactare, cea din *Natură moartă* și varianta editată. Asemenea diferențe merg de la substantive și adjective, mereu înlocuite, preferate altora, pînă la chingile unei punctuații stricte. Lectura cărții nu apare, însă, dificilă (dincolo, firește, de caznele traducerii) : *Bîtlanul* e o poveste limpede, condusă cu eleganță în limitele unei singure zile de vînătoare a eroului, cu existența lui „digestivă", quasi-gregară, superficială, fără ca această superficiali-

tate să se transmită paginii scrise, ceea ce e meritul romancierului, care se pricepe să scrie despre plictiseală și „gol existențial", dar nu-l plictisește și nu-l îndepărtează pe cititor.

Așa cum anunță manșeta ediției originale a romanului, „toate operele lui Bassani au fost traduse în principalele limbi ale lumii". Bineînțeles, cu o mîndrie nedisimulată, care-l face uneori să roșească de plăcere, scriitorului nu-i e indiferentă cariera universală a prozei sale. (Pe o măsuță din camera sa de lucru am văzut — proaspăt apărute la Barcelona — edițiile în spaniolă ale *Ochelarilor de aur* și ale *Povestirilor ferrareze*.) Dar Bassani nu uită, totuși, că prima traducere din scrierile sale a fost în românește, poeziile din *Te lucis ante* : la vremea lor, i le citeam în limba mea și el asculta cu atenție, repetîndu-le cu fina sa capacitate de-a asimila sonuri străine, descoperind fie asemănări și eufonii entuziasmante, fie deosebiri — mai puține, ce-i drept — rebarbative.

La întîlnirea noastră viitoare, pe aceeași măsuță voi vedea, probabil, proaspetele traduceri românești ale *Grădinilor Finzi-Contini* și *Bîtlanului*. Pînă atunci se va fi consumat și îndelung proiectata sa călătorie în România, unde ținea să vină pentru a ne vorbi despre Veneția, dar mai ales pentru a vedea Delta, mănăstirile, munții noștri și marea, oamenii și prietenii, neuitînd să treacă — veche, secretă intenție — pe la clinica profesoarei Aslan. Nu de altceva, dar fiind un neobosit jucător de tenis, Bassani vrea să fie asigurat că va practica acest sport pînă la adînci bătrînețe. Firește, pe lîngă literatură, după literatură.

TRADUCĂTORUL

Elle est retrouvée.
Quoi ? L'éternité.

RIMBAUD

lui Beppe Minerbi

PARTEA ÎNTÎI

I

NU DINTR-ODATĂ, ci suind cu oarecare trudă din puţul fără fund al inconştientului, Edgardo Limentani întinse braţul drept în direcţia noptierei. Micul ceas deşteptător de voiaj pe care Nives, soţia sa, i-l dăruise acum trei ani la Basel, cu ocazia împlinirii a patruzeci şi doi de ani, continua să-şi emită, prin întuneric, la intervale scurte, clinchetul ascuţit, insistent şi totuşi discret. Trebuia redus la tăcere. Limentani îşi retrase braţul, deschise ochii şi, strecurîndu-şi cotul sub şold, întinse braţul stîng. În aceeaşi clipă, atingînd cu vîrful degetelor pielea de căprioară, delicată şi uşor roasă, a deşteptătorului Jaeger, şi apăsînd pe întrerupătorul soneriei, desluşi ora după poziţia arătătoarelor fosforescente de pe cadran. Era patru : adică ora la care stabilise, în ajun, să se trezească. Dacă voia să ajungă la Volano cu un ceas înainte de revărsatul zorilor, îşi zise, trebuia să nu mai piardă nici un minut. Una peste alta, cu scu-

latul, cu drumul pînă la baie, cu spălatul, cu bărbieritul şi cu îmbrăcarea, cu cele două înghiţituri de cafea ca să-şi încălzească stomacul etcetera, n-ar fi reuşit să se urce în maşină înainte de cinci.

În sfîrşit, după ce se hotărî să aprindă lumina şi după ce, aşezat pe pat, privi leneş în jur cuprins de o bruscă senzaţie de deprimare, se simţi ispitit să lase totul baltă şi să nu mai plece.

Senzaţia aceasta îi venea, poate, de la frigul din cameră, sau de la lumina prea slabă ce picura din candelabrul mare. Fără îndoială, însă, că dormitorul în care se culcase de cînd era copil, în afară de o scurtă perioadă imediat după nuntă şi, mai tîrziu, în afară de anul petrecut în Elveţia, nu i se păruse niciodată atît de străin, atît de neprimitor. Dulapul de culoare închisă, înalt, larg şi burduhănos (mama lui îi spunea dulapul „bombé"), care ocupa o bună parte a peretelui din stînga ; scrinul greu de la peretele din dreapta, cu o oglindă mică şi ovală atît de opacă încît nu mai folosea la nimic, nici măcar ca să-ţi înnozi cravata ; vitrina de mahon şi cristal, din fund, plină de arme, pitică faţă de masa cenuşie şi verticală a draperiei ; scaunele ; şi umeraşul cu rotile pe care mama sa îi aşezase, ca să le aibă la îndemînă, costumul de lînă, setul de maiou şi indispensabili lungi (restul completului de vînătoare, inclusiv cizmele, îl pusese dincolo, în baie) ; pînă şi *passe-partout*-urile ce încadrau

diploma de licenţă şi fotografiile, în majoritate cu peisaje de munte, atîrnate în toate părţile : fiecare mobilă, fiecare piesă de valoare, fiecare lucru care-i cădea sub privire, îl şoca, îl irita. Parcă acum le vedea pentru prima oară ; sau, mai exact, parcă abia acum îi era dat să le surprindă aspectul meschin, antipatic, absurd.

Căscă. Îşi trecu o mînă peste obraji şi peste bărbia plină de ţepi, dădu păturile la o parte, îşi lăsă picioarele în jos pe podea, luă de pe un scaun halatul de lînă de culoarea cămilei, îl îmbrăcă peste pijama, îşi încălţă papucii ; şi, după cîteva clipe, era la fereastră, privind, prin persienele întredeschise, jos în curte.

Nu era aproape nimic de văzut. Curtea stătea atît de cufundată în întuneric, încît abia se desluşea fîntîna din mijloc. Totuşi, de la fereastra bucătăriei lui Manzoli, portarul, ţîşnea o dîră de lumină foarte albă : atît de vie, încît atingea pe coama zidului din faţă, ce dădea spre via Montebello, crenguţele din vîrful trandafirului agăţător ce acoperea aproape în întregime, vara, faţa interioară a zidului. Rafale de *scirocco* le mişcau, le despleteau. Uscate şi uşoare, se clătinau sacadat de parcă le-ar fi străbătut, din timp în timp, nevăzute descărcări electrice. Nu ploua : cît mai bătea vîntul, n-avea să plouă.

Se răsuci şi se uită spre poarta casei. Uşa apartamentului de la parter, ocupat de fami-

lia Manzoli, se deschisese. Prin uşă răzbătea un alt soi de lumină (mult mai puţin vie decît cea filtrată prin fereastra bucătăriei) : pe fondul ei se profila o siluetă încovoiată şi înfofolită.

„Romeo s-a şi sculat“, constată Edgardo.

Atent şi fără să se clintească, urmări mişcările portarului. Îl văzu cum înaintează, cum se îndreaptă spre grilajul de fier forjat care despărţea porticul de curte, cum deschide un batant şi iese afară, cum scrutează în înalturi cerul întunecat şi cum, în sfîrşit, zărindu-şi stăpînul, îşi scoate bereta.

Deschise geamurile duble, dădu la o parte persienele (îl izbi o pală de vînt umed, moale, aproape cald), se aplecă să le fixeze de perete.

Se ridică.

— Bună dimineaţa, făcu, adresîndu-se portarului. Spune-i te rog Imeldei, dacă s-a sculat, să-mi prepare cafeaua.

— Plecaţi, totuşi, dom'avocat ? întrebă celălalt în grai ferrarez, de asemenea cu o voce joasă, liniştită.

Făcu semn că da, apoi închise geamurile din afară. Depărtîndu-se de pervaz, mai apucă să-l vadă pe Romeo cum îşi scoate din nou bereta. De cîţi ani erau Manzolii în serviciul lor ? se întrebă Edgardo intrînd în baie, după ce — trecînd prin faţa vitrinei cu arme şi trofee — fu uşor distras de reflexul metalic, familiar, liniştitor, pe care armele îl proiectau prin cristal. Ajunse la concluzia că Manzolii se aflau în casa lor de aproximativ patruzeci de ani.

Se descotorosi de halat, îl atîrnă în cuierul fixat deasupra uşii, dădu drumul la apa caldă în chiuvetă, scoase din cutia de piele uneltele de bărbierit. Între timp se privea în oglindă.

Chipul acela era al lui ; şi totuşi el era acolo şi îl scruta cu privirea de parcă nu i-ar fi aparţinut, de parcă ar fi fost chipul altcuiva. Pedant şi bănuitor, îi iscodea toate detaliile : fruntea cheală şi convexă ; cele trei cute orizontale şi paralele, ce o brăzdau aproape de la o tîmplă la cealaltă ; ochii albaştri, spălăciţi, sprîncenele rare, exagerat de arcuite, care imprimau fizionomiei sale, în ansamblu, o expresie veşnic nesigură şi perplexă ; nasul destul de puternic, frumos, bine desenat, de aristocrat ; buzele groase, proeminente, cam feminine ; bărbia roasă în vîrf de un fel de gaură în formă de virgulă ; culoarea roşie cărămizie a obrajilor prelungi şi nemulţumiţi, pătaţi de o barbă atît de neagră, încît părea vînătă. Cît era de meschin şi de antipatic chiar şi chipul său — îşi zicea Edgardo — cît era de absurd ! Mama lui susţinea întotdeauna, fireşte flatată, că seamănă cu fostul rege Umberto. Se poate. În orice caz, un lucru era sigur : dacă fluxul social-comunist continua să înainteze (de fapt, nu se prea întrezărea cine ar fi putut să-l oprească. De Gasperi ? Cu mutra lui ?), toţi proprietarii de moşii cu oarecare consistenţă,

2*

și, printre aceștia, în mod fatal și el, Edgardo Limentani, stăpînul unei moșii ca Montina, cu peste patru sute de hectare, ar fi fost siliți să abdice foarte curînd.

Începu să-și dea cu săpun, pornind de la vîrful bărbiei. Pe măsură ce trăsăturile chipului său dispăreau sub clăbuci, simțea din nou, și mai grea decît adineaori, povara zilei de vînătoare ce-i stătea în față.

Singur și-o impusese. Dar de ce, la urma urmei ? În ce scop ? Nu ar fi fost mai bine să isprăvească o dată cu ideea vînătorii în „butoi" ? Vărul său, Ulderico Cavaglieri, de exemplu, deși stabilit la Codigoro, adică la un pas de vale ; deși ocrotit ca totdeauna de familia patriarhală, catolică, pe care și-o înjghebase în mai puțin de zece ani, putea să dea cu tifla oricui, așa cum, la timpul său, dăduse cu tifla fasciștilor de la Salò și SS-iștilor germani : nu acesta era motivul pentru care socotise să aștepte atîta timp. Dimpotrivă. În '38, în toamna lui '38, îndată după apariția legilor rasiale (Ulderico avea pe atunci patruzeci de ani în cap ; pe cînd el, avea acum, patruzeci și cinci bătuți pe muche), *stop*, nu s-a lăsat fără permis de port-armă ! Pur și simplu nu a înaintat cererea de preschimbare. Iar în '45, a doua zi după eliberare, s-a ferit de bună seamă să-l mai ceară.

Se bărbieri cu grija de totdeauna, după care, așteptînd să se umple baia, își dezbrăcă pantalonii pijamalei și se așeză pe closet.

Să-și elibereze pîntecul : de cîțiva ani, dimineața, făcea asta cu oarecare greutate, iar cînd nu reușea — fie pentru că în ajun mîncase prea mult, fie pentru că se scula prea devreme, — se simțea prost toată ziua, suferea chiar și de palpitații. Cum era de prevăzut, dimineața aceasta îi era potrivnică. Pe de altă parte, însă, nu putea să plece așa ! Risca să fie nevoit să se oprească la jumătatea drumului și încă fără să aibă posibilitatea să se spele.

Adăsta prin urmare acolo, în zgomotul apei ce șiroia în cadă, pîndind nivelul în continuă creștere. Se gîndea la vînătoarea din baltă : cum era înainte de război și cum s-ar presupune că e acum. Înainte de război — își amintea Edgardo — un proprietar din Ferrara putea să-și permită să tragă, duminica, două-trei cartușe în ținuturile Codigoro sau Comacchio, avînd, mie la sută, siguranța că se va bucura de o primire bună, precum și de respectul general. Mai mult : din punct de vedere practic, organizatoric, totul apărea rînduit cu grijă — firește că așa a fost dintotdeauna, de secole și secole — pentru ca domnului să-i fie ușor să se miște, să stea pe loc, să se hrănească, în sfîrșit, să găsească imediat tot ceea ce îi era de trebuință. Dar în ziua de azi ? În afară de faptul că e o adevărată aventură, azi, să străbați drumurile de țară în automobil (așa cum s-a întîmplat în '19 sau în '20, cînd unii s-au pomenit cu parbrizul spart de pietroaie : mîini nevăzute le

aruncau din dosul unui gard de mărăcini), la ce altceva te poţi aştepta — plimbîndu-te cu arma de vînătoare în bandulieră sau fără armă — decît la priviri încruntate, la întoarcerea ostentativă a spatelui sau chiar la rînjete făţişe de sfidare? Timpul zîmbetelor, al capetelor descoperite şi plecate, a trecut. Pentru toată lumea, inclusiv pentru foştii persecutaţi politici şi rasiali.

Se mai gîndea, de asemenea, aşa cum făcea întotdeauna de cîteva luni, la întîmplarea prin care trecuse chiar el, în aprilie, la Montina, în ziua cînd i se năzărise să vadă cum progresează lucrările de nivelare a terenului.

Totul se petrecuse ca din senin, fără nici cel mai mic semn prevestitor.

Se vedea din nou pe sine, aşezat pe buza unui şanţ, singur în mijlocul cîmpului nesfîrşit, cu vreo treizeci de pălmaşi în jurul său (feţe cunoscute, în cea mai mare parte, unele de ani şi ani de zile!), care stăteau cu sapele ridicate gata să-l izbească în ţeastă: cereau schimbarea pe loc a învoielilor. Cedase pe moment, fireşte; iar avocatul Galassi-Tarabini, jurisconsultul casei, la care alergase imediat după întoarcerea în oraş, îi aprobase necondiţionat „tactica". Iată însă la ce l-a dus, după aceea, sfatul avocatului de a nu ţine cîtuşi de puţin seama de făgăduiala făcută, ba dimpotrivă, de a reclama cazul jandarmilor din Codigoro: de atunci şi pînă acum, n-a mai îndrăznit să pună piciorul la Montina (din ziua aceea la Montina a fost nevoit să se ducă, din cînd în cînd, doar contabilul Prearo, pentru a se socoti cu administratorul Benazzi); şi — dat fiind că în '39 averea agricolă şi imobiliară a răposatului Leone Lamentani trecuse pe numele nurorii sale Nives, Pimpinati Nives, catolică, ariană şi pe vremea aceea însărcinată în luna a opta, fiul Edgardo şi văduva, Erminia Calabresi, moştenitorii săi direcţi, trebuiau să considere cele peste patru sute de hectare ale moşiei — dacă nu chiar şi casa din via Montana, la Ferrara, în care bine sau rău mai trăiau încă — drept bunul altuia, pentru totdeauna.

În afară de Galassi-Tarabini şi de contabilul Prearo, fireşte, el n-a mai vorbit cu nimeni despre întîmplarea de la Montina: nici cu mama sa, nici cu nevasta. Mama sa, desigur — era de ajuns s-o vezi cît e de liniştită — n-a aflat nimic pînă acum. Dar Nives? Să nu fi fost ea informată pe larg de contabilul Prearo, cu care de cîtva timp o vedea tot mai des stînd de vorbă? Apoi, în ceea ce priveşte mediul agricol din Codigoro şi din jur, cel puţin pînă la Pomposa — mediul agricol proletar, mai ales — e cît se poate de limpede că organizaţia locală a Camerei de Muncă s-a apucat pe dată să împuieze capetele oamenilor cu verzi şi uscate!

Dar tocmai de aceea, dacă aşa stau lucrurile, în ce scop să rişte — începu Edgardo să se întrebe din nou — în ce scop să se ex-

pună ? Merita oare să înfrunte noi neplăceri, poate chiar fizice, numai de dragul de a trage cîteva focuri de armă ?

Ce era mai important, la urma urmei : vînătoarea, sau...

Se ridică nemulțumit, renunțînd să mai stea așezat („și așa stau degeaba“, mormăi el). Se întinse în cadă și închise robinetele. Între timp, camera de baie se umpluse, puțin cîte puțin, de un abur des și încropit.

II

STÎND NEMIȘCAT în fața ușii închise, atingînd clanța fără s-o apese, se întreba dacă va reuși s-o șteargă pe furiș, fără să fie observat de nimeni.

Își salutase mama și soția cu o seară înainte, atunci cînd, imediat după cină, le lăsase în sufragerie, să tricoteze tăcute în fața tăciunilor pe jumătate stinși din cămin. E drept : de la Rory, fetița sa, nu-și putuse lua rămas bun, pentru că se întorsese de la Concordi la nouă, și la nouă Rory dormea de cel puțin un ceas. Dacă pentru o sărutare a lui Rory ar fi fost nevoie să suporte un supliment de bun rămas din partea lui Nives, care ocupa odaia matrimonială lipită într-o parte de a lui și de cealaltă de camera fetiței (camera maică-si era mai în față : destul de departe, slavă cerului !), nu, mai bine lipsă : renunța bucuros și la această sărutare.

Deschise încet.

Ajuns afară aprinse lumina, se întoarse să închidă ușa, apoi făcu vreo cîțiva pași pru-

denţi pe linoleumul coridorului. Deşi era încălţat cu cizme militare americane, fără ţinte, îşi mişca picioarele cu foarte multă băgare de seamă. În mod normal, cîntărea vreo optzeci de kilograme. Dar azi, înfofolit în hainele de vînătoare, îngreunat de povara celor două arme, a Browningului şi a vechii sale Krupp Trei inele, astăzi fără doar şi poate cîntărea cu douăzeci mai mult. Un simplu scîrţîit iscat de chintalul său pe parchetul de sub linoleum, şi Nives, care avusese totdeauna un somn uşor, s-ar fi trezit mai mult ca sigur şi l-ar fi strigat.

— Dgardo !

— Ssst, şuieră el, instinctiv.

Nu făcuse nici cel mai mic zgomot, era sigur de asta, dar, cine ştie cum, Nives reuşise să-l audă. „Ce mai troală !", bombăni el. Dacă nu intra imediat la ea, era în stare să strige iar, fără să-i pese cituşi de puţin de Rory.

— Ascultă, Dgardo ! tocmai repeta Nives, cu cadenţa ei înceată şi nazală de ţărancă.

Îşi vîrî capul în odaia complet cufundată în întuneric.

— Ssst ! suflă el. Ce-i ? Aşteaptă o clipă.

Îl enerva să intre în odaia nevesti-si cu armele, cu cartuşiera pe burtă, cu toate : cu puşca automată închisă în teaca arătoasă de piele *écru*, mai ales că, în ciuda strictului program de economii propus, o cumpărase în septembrie de la Gualandi, primul armurier din Bologna. Încet, calculîndu-şi fiecare gest, se descotorosi de Browning, atîrnîndu-l cu banduliera de mînerul ferestrei din faţă. Era

pe punctul de a atîrna şi arma cu două ţevi. Pe asta ar fi putut totuşi să i-o arate lui Nives — se gîndi el. Nives i-o văzuse în mînă încă pe timpuri, la Codigoro, cînd nu era decît ibovnica lui ; aşa că, probabil, nici măcar n-ar fi luat-o în seamă. Şi-apoi, pentru a evita orice fel de încurcătură (cine ştie : s-ar putea ca ea să aibă unele *intenţii :* era în stare să şi le manifeste chiar pe loc !), nimic n-ar fi contribuit mai mult la sugerarea faptului că el se afla pe picior de plecare, că n-avea nici măcar un minut de pierdut cu pălăvrăgeala sau cu alte nimicuri.

Intră.

Nives tocmai aprindea veioza de pe noptieră. Cu degetul mare de la mîna dreaptă vîrît între cureaua bandulierei şi lîna aspră, scoţiană a hainei, înainta spre mijlocul odăii. Şi iată, că, apropiindu-se de vastul pat matrimonial din lemn sculptat, roşietic, unde el, unicul copil, fusese conceput şi unde, începînd din '39, dormise atît de rar cu soţia sa, se simţi cuprins, pentru a doua oară în dimineaţa aceea, de o ciudată senzaţie de absurditate. Da : parcă între el şi lucrurile pe care le vedea se ridica din nou un fel de placă de sticlă subţire şi transparentă. Lucrurile, toate lucrurile, de o parte ; de cealaltă parte, el, uitîndu-se pe rînd la ele şi minunîndu-se.

Nives căscă. Îşi ridică leneşă braţul gol, îşi acoperi gura cu dosul palmei. Pe jumătate îngropată în carnea grasă, ca de ceară, a palmei, cerculeţul de aur al verighetei aproape că nu se mai desluşea.

— Cît e ceasul ? întrebă în sfîrşit.

— Cinci fără douăzeci, răspunse el, privind-o drept în faţă. Trebuie să plec.

— Mamă, Doamne, ce frig trebuie să fie! E frig ?

— Nu, nu prea. Cred că o să plouă.

— Ia-ţi impermeabilul mimetizat; da, Dgardo ?

— L-am şi pus în maşină.

— Şi cizmele lungi, de cauciuc ?

— Şi.

Vorbeau uitîndu-se unul la celălalt: el, cu mîinile sprijinite pe marginea patului, Nives întinsă ca totdeauna pe locul ei, în partea dreaptă. Dar ceea ce-şi spuneau — era limpede — nu avea nici o importanţă: îi slujea, şi ei, doar ca să cîştige timp. La rîndu-i, Nives examina, studia, cîntărea.

— Eu una nu înţeleg ce plăcere e să te duci la vînătoare, iarna, continuă femeia. Şi încă în zilele astea dintre Crăciun şi Anul Nou, ce să zic! Parcă văd că mi te-ntorci cu o pneumonie!

— Da' de unde! Totul e să fii bine îmbrăcat.

— Ţi-ai pus costumul de lînă, măcar ?

— Da. S-a îngrijit mama să mi-l aşeze pe *omuleţ*.

Nu-şi calculase cîtuşi de puţin fraza, putea să jure. Cu toate astea, Nives se strîmbă.

— Pentru că mama Erminia ţine morţiş să se gîndească totdeauna la tine, zise ea, imprimînd capului plin de bigudiuri, scurte smucituri verticale. Mi s-a părut întotdeauna un

semn de proastă creştere să i-o iau înainte.

Din fericire, schimbă imediat tonul.

— Cum faci, continuă ea, să stai în apă cinci sau şase ceasuri la rînd ? Sfîntă Fecioară, ar trebui să-ţi aduci aminte că nu mai eşti un flăcăiandru! Numai cît mă gîndesc, şi mă ia cu fiori. Brrr!

Rîdea, clipind din ochişorii ei cenuşii şi inexpresivi; iar el, în faţa patului, în timp ce observa curios cum îi erau ochii şi cum era nasul de sub ei, scurt şi coroiat ca un cioc de pasăre răpitoare, şi după aceea gura, cu buza de sus subţire, aproape invizibilă, şi cu cea de jos groasă şi proeminentă (o gură văzută de jos în sus — îşi zicea — o gură răsturnată), se simţea cuprins de aceeaşi uimire. Îşi dădea perfect seama cum de s-a putut ca femeiuşca asta, între treizeci şi patruzeci de ani, să devină nevasta lui: oh, fireşte că-şi dădea seama! Dar, în acelaşi timp, văzînd-o cum îşi recită cu smerenie rolul de doamnă din cea mai aleasă societate de la oraş, care n-a pus în viaţa ei piciorul la ţară, nu-i venea să creadă că e adevărat Nives. Cum îi zicea înainte, care-i era de fapt numele de familie ? Ah, da: Pimpinati. Pimpinati Nives.

— La ce oră te-ntorci, diseară ?

— Mde. După cinci.

— Treci şi pe la văru-*tău* ?

Nimic extraordinar, la urma urmei, că-i punea o asemenea întrebare. Că, după aproape zece ani, el se hotărîse să strîngă din nou legăturile cu Ulderico (numai la telefon,

de-acord, şi cu pretextul de a-i recomanda pe cineva în stare să-l călăuzească în *baltă ;* oricum, însă, gheaţa fusese spartă), nu era desigur nici un secret! Totuşi, întrebarea trebuie să i se fi părut într-un fel riscantă, indiscretă. Făcea pe indiferenta, dar el o cunoştea : cine ştie ce-i mai trece prin cap! Bietul Ulderico : probabil că nici acum nu reuşea să-l ierte pentru că în '39 se făcuse luntre şi punte spre a-l convinge să n-o ia de nevastă...

— Nu ştiu, răspunse. S-ar putea.

— Şi cu mîncarea? Unde ai să mănînci?

— Nu ştiu. Poate la Canevié... Sau la Codigoro, ca de obicei, la *Bosco Elìceo.* Nu prea am de ales.

Nives îşi încreţi nasul.

— La fascistul ăla de Bellagamba? exclamă. La şobolanul ăla încălţat? Scuză-mă, dar, dacă-i aşa, mai bine du-te să mănînci în sat la noi. Nevasta lui Benazzi ţi-ar putea găti ceva : nişte macaroane, o bucată de carne... La urma urmei, continuă ea, înăsprindu-şi expresia ochilor şi vorbind, acum, de parcă treaba ar fi privit-o direct, personal, de parcă ar fi privit-o mai mult pe ea decît pe *el,* la urma urmei, Montina mai e încă a noastră, dacă nu mă-nşel!

Unde voia să ajungă Nives?

— Da, ştiu foarte bine că mă pot duce acolo, răspunse el jenat, ferindu-şi privirea. Dar dacă ajung pe la trei şi jumătate sau pe la patru, aşa cum se poate întîmpla, ar fi un deranj prea mare. Pentru toată lumea.

Prefer să mă opresc şi să mănînc pe drum. Găsesc eu unde!

— Fă cum vrei, consimţi Nives. Zîmbi, îşi ţuguie buzele. În fond, continuă ea, te priveşte. Dar ştii ce-ţi spun eu? La plăcerea de a mă duce la Montina, eventual însoţit de cineva, n-aş renunţa nici în ruptul capului! Toate ca toate! Dar din prea multă politeţe, ca să nu faci deranj, pînă la urmă o să ia *ei* pămîntul. Şi cu toate patalamalele la mînă, ai să vezi!

Din două una : ori nu cunoştea cele întîmplate în aprilie la Montina, şi atunci prin acest „ei" (pronunţîndu-l, observase, buzele îi luaseră forma unui accent circumflex), voia să se refere, în mod generic, la miile şi miile de Pimpinati, Benazzi, Callegari, Callegarini, Patrignani, Tagliati etcetera, „în agitaţie" de peste un an pe toate ogoarele din lumea ferrareză, de la porţile oraşului pînă la mare, pentru a obţine de la proprietari mai mult, tot mai mult. Sau, dimpotrivă, ştia tot şi asta înseamnă că voia să-i dea ghes să vorbească, să se deschidă, să i se mărturisească.

Această ultimă perspectivă îl umplu, dintr-odată, de un fel de spaimă. Să se mărturisească lui Nives! Şi ce să-i spună, la urma urmei?

— Ştii ce mi-a spus contabilul Prearo? continua între timp Nives. Mi-a spus că...

— Nu din cauza asta, o întrerupse el. Nu vreau să mai fac zece kilometri cu maşina. Şi-apoi, dacă plouă, risc să mă împotmolesc în mlaştină.

Se desprinse brusc de lîngă pat, îi întoarse spatele.

— Dacă întîrzii după cinci, strigă Nives în urma lui, fii atent la ceață !

Se întoarse ușor spre ea, ridicînd o mînă pentru a-i trage atenția să nu facă zgomot.

— Bine, bine, am înțeles.

Fiindcă tot dormea singură, Nives se organizase. Pe noptieră, alături de o iconiță a Sfintei Născătoare, hramul bisericii principale din Codigoro, cea din piață, mai așezase un radio cu tranzistori, un paneraș cu lucrurile de cusut, fotografiile părinților, un pachet de cărți de joc. De ce mai viețuiau împreună ? se întrebă în timp ce ieșea din cameră. De ce nu se despărțeau, în sfîrșit ?

Pe coridor, întîrzie cîteva clipe în fața Browningului, din nou nehotărît asupra a ceea ce avea să facă. Privi ora pe ceasul de aur Vacheron Constantin de mînă (altă amintire din Elveția), patru și cincizeci și opt. Tîrziu, e tîrziu — își zise ; totuși... Și renunțînd pe loc să se mai încarce cu a doua pușcă, scoase din haină o lanternă de buzunar și se îndreptă spre ușa fiicei sale.

Stinse lumina pe coridor, aprinse lampa de buzunar, apăsă pe clanță, pătrunse tiptil în odăie. Să se despartă, da ! — se gîndea el, înaintînd în vîrful picioarelor, în vagul parfum de talc, de caiete școlare, de cretă și de ceară de bună calitate pentru parchet, care dăinuia întotdeauna între pereții camerei. Să se despartă, ușor de zis. Dar, practic, cum să

ajungă la despărțire ! Cît ar fi costat, în materie de avocați ? Cam mult, desigur. Și, în acest caz, cum ar putea el, fără nici o avere, să încropească suma necesară ? „La urma urmei, Montina mai e încă a noastră, dacă nu mă-nșel", spusese adineaori Nives, apăsînd pe „noastră" și pe „mă-nșel". Într-adevăr, n-ar fi putut să găsească o întorsătură de frază mai eficace pentru a-i aminti cum stau de fapt lucrurile.

Dar în afară de acestea : Rory ?

Ajuns în dreptul pătuțului se opri. Aproape fără să răsufle, cu inima care, o simțea, îi zvîcnea întunecos în gîtlej, îndreptă lumina lanternei întîi spre pomulețul de Crăciun, așezat într-un vas, la căpătîi, apoi spre trupșorul întins sub cuvertura moale de lînă de angora roz : începînd de la picioare și suind în sus, pînă la umeri și pînă la jumătatea de jos a obrazului. În timp ce o contempla pe Rory, ca totdeauna uimit că o vede atît de frumoasă, atît de vie, atît de puternică (da, da : poate că fața aceasta seamănă puțin cu a lui : mai ales la ochi — deși ai fetei erau mai mari, foarte mari ! — și în desenul buzelor), se simți dintr-odată covîrșit de o spaimă nemărginită, de o jale fără ieșire. Nu știa de ce. Ca și cum cineva s-ar fi azvîrlit pe neașteptate, în tăcere, asupra lui. Ca și cum ar fi fost înhățat de o fiară.

Se aplecă și atinse cu buzele fruntea fetiței, apoi traversă din nou camera, ieși pentru a treia oară în coridor. Învîrti întrerupă-

torul, se uită la ceas. Era cinci şi cinci. Se întoarse să desprindă puşca de pe mînerul ferestrei, o atîrnă de umărul stîng, ieşi. Curînd, cu senzaţia că se lasă, încet, într-un puţ adînc, cobora alene scara întunecoasă, elicoidală, care-l purta în jos, spre porticul de la intrare.

III

ERA FOARTE FRIG, jos sub portic : un frig umed şi pătrunzător, într-adevăr de fîntînă adîncă, de pivniţă subterană. Răbufnind în rafale prin poarta pe care Romeo, cine ştie de ce, o şi dăduse în lături, vîntul clătina periculos micul lampadar de fier forjat negru, atîrnat sub bolţile tavanului tenebros.

Portarul stătea, nemişcat, în pragul porţii, privind parcă afară, spre faţada nevăzută a casei de vis-à-vis. Se uită încruntat la el, cuprins de nelinişte. La ce naiba se tot holba acolo ? Cu umerii aduşi, uşor cocoşaţi, încovoiaţi cu îndărătnicie ca ai unui grevist, lăsa impresia că nu-şi dă seama de prezenţa lui, uitînd şi că, înainte de plecare, Edgardo trebuia să-şi bea cafeaua şi că aproape totdeauna, îndeosebi iarna, obişnuia să încălzească motorul pe-ndelete, fără grabă.

Melancolică şi credincioasă siluetă familiară, vechea lui Aprilia de un albastru-închis aştepta în mijlocul porticului, cu botul întors

spre grilajul ce dădea în curte. Se învîrti în jurul mașinii, se duse să depună armele pe lada lipită de peretele din fața scărilor, se întoarse, deschise portiera din dreapta, se așeză la volan. În timp ce punea motorul în mișcare (electromotorul se declanșa greu din pricina frigului, fără-ndoială, dar și din pricina bateriei, prea veche și ea, ca tot restul), nu contenea să privească figura imobilă și enigmatică a lui Romeo, răsfrîntă în oglinda retrovizoare. De aproape treizeci de ani de cînd asista la plecările lui matinale la țară, niciodată — își spunea — Romeo nu se purtase în felul acesta. Ce se întîmplase ? Să se fi supărat dintr-odată că e silit să se scoale cu noaptea-n cap chiar și duminica ? Asta voia să-i dea de înțeles ? Cu timpurile de azi, totul era posibil ; în orice caz, iată încă o noutate și grozav de simpatică.

În sfîrșit, după ce strănută de cîteva ori, motorul porni. Anevoie, din pricina cartușierei care-i încingea mijlocul, se aplecă înainte, căutînd acceleratorul de mînă. Cînd se ridică, avu surpriza de a da nas în nas cu Romeo. Stătea acolo, lîngă portieră, aplecat într-o plecăciune pînă la pămînt și scrutîndu-l pe sub sprîncenele grele, de bătrînă broască-țestoasă.

— Nu veniți să vă beți cafeaua ? zicea Romeo, încet, în ferrareza lui.

Cunoștea bine firea portarului : smucit, cîteodată ursuz, dar de un atașament, de o credință în afara oricărei bănuieli. Ei bine — își zise, simțind cum dintr-odată i se umflă pieptul de mulțumire — ei bine, nu numai

că — era limpede ! — Romeo nu-i arăta nici cel mai mic semn de nemulțumire, ci dimpotrivă, din vaga expresie de veselie care-i circula în jurul pomeților, ca totdeauna impasibili, se ghicea ușor cît de bucuros era, intim satisfăcut și aproape încîntat că, după atîția ani, îl vede plecînd din nou la vînătoare.

Coborî din mașină. Mormăi :

— E gata ?

Romeo încuviință. Apoi, arătînd cu bărbia spre cele două arme, îl întrebă dacă trebuie să le facă loc în port-bagaj.

— Dacă-mi dați cheia de la mașină, zise, le pun pe-amîndouă în port-bagaj.

— Nu, nu-i nevoie, răspunse, căutînd să păstreze tonul de cumpănită răceală ce caracterizase întotdeauna, încă de cînd era copil, raporturile dintre ei. Mai bine așează-le pe banca din spate. Și asta, te rog.

Se eliberă de cartușieră și o lăsă în brațele portarului, apoi se îndreptă cu pași repezi spre crăpătura luminată a ușii lui Manzoli.

Apartamentul în care trăia familia Manzoli era alcătuit din trei camere ce dădeau din una într-alta. Într-un capăt, bucătăria, cu fața spre curte ; în celălalt capăt, dormitorul cu fereastra spre via Mentana ; la mijloc, o încăpere largă pe care bătrînii, de cînd Irma, fata lor, se dusese să locuiască la bărbat, o umpluseră cu mobile lustruite, de serie, dar o cameră unde nu stăteau niciodată. Ca întotdeauna după întîmplarea din aprilie, și în dimineața aceea faptul că punea piciorul în locuința por-

tarului îi ridica moralul: era atît de curată, atît de îngrijită, mai ales bucătăria, atît de bine luminată şi pe deasupra atît de bine încălzită de plăcile fierbinţi ale sobei economice. Iată — exclamă în sinea lui, liniştindu-se ca prin farmec, bucuros, recunoscător — aici se simţea în largul lui, cu adevărat şi întru totul acasă la el ! Indiscutabil, Manzolii erau o familie de treabă !

Se aşeză la masă şi începu pe-ndelete să soarbă cafeaua fierbinte din ceaşca fără toartă, rezervată numai lui („piuliţa de cafea", cum o botezase Romeo, care, aşa mărturisea, ar fi trăit şi el toată viaţa numai cu „espresso"). Între timp, Imelde, cu faţa ascuţită şi ascunsă de cutele năframei negre de jupîneasă, se învîrtea încolo şi-ncoace, după treburi.

O fixă pe deasupra buzei curbe a ceştii, îi urmărea atent fiecare gest.

Atît Imelde, cît şi Romeo, nu o puteau suferi pe Nives. Mai mult sau mai puţin pe faţă, o dezaprobau în tot ce făcea, cuprinzîndu-i în această dezaprobare pe contabilul Prearo, pe bucătăreasa Elsa şi chiar pe Rory : pe scurt, toate persoanele şi toate lucrurile care intraseră la numărul 2 din via Mentana *după* '38. Cînd îi vorbeau despre Nives, nu-i rosteau niciodată numele. O indicau totdeauna ca pe *doamna de la dumneavoastră*, singura, adevărata doamnă a casei rămînînd pentru ei *doamna Erminia*, şi Lilla, căţeluşa de trei ani care-i ţinea tovărăşie maică-si pînă şi în pat, singura, adevărata fetiţă demnă de răsfăţat, căreia i se împlineau toate mofturile. Lui Ni-

ves nu-i iertau nimic, niciodată. Era deajuns ca el să le calce pragul şi de îndată ori unul, ori celălalt, începea să se plîngă de Nives. De curînd, spre pildă, i-au adus la cunoştinţă obiceiul lui Nives, cînd el nu era acasă, de a nu folosi deloc dictafonul. Pentru cel mai neînsemnat fleac, atît ea, cît şi Elsa, aveau obiceiul să se arate la ferestrele dinspre curte şi începeau să zbiere, să urle, că nici în curtea blocului din via Mortara nu se auzea ceva asemănător... Şi-acum ? — se întrebă, coborînd pleoapele de parcă, în felul acesta, i-ar fi fost mai uşor să ajungă la nesfîrşita rezervă de răbdare de care ştia că poate dispune. Ce altceva îi era dat să mai audă, acum, pe seama nevesti-si ? De bună seamă că Imelde rumega ceva.

Îşi înălţă din nou pleoapele.

— Ce-i ? zise Edgardo.

Se înşelase, din nou ; din nou, nimic din tot ce presupusese. Imelde avea ochii roşii, îşi ducea mereu batista la nas şi, clătinînd din cap, nu se hotăra să vorbească. Ba da ; cum se ivi Romeo, începu să-l blesteme pe William, „tîlharul ăla de William", care — zicea ea — deşi avea o patalama de electrician cît un cearşaf, refuza să lucreze, cheltuia toţi banii la bordel şi trăiau, el şi nevastă-sa, pe spinarea lor, a unor bieţi bătrîni.

Se întoarse spre Romeo.

— Cine-i William ăsta ? întrebă.

— Bărbatul Irmei, răspunse Romeo, sec, plecîndu-şi creştetul argintiu sub lumină.

O clipă nu pricepu : ca şi cum memoria, apărîndu-i liniştea, nu voia să-l slujească. Dar apoi îşi aduse aminte.

Sigur — îşi zise. Sigur. Soţul Irmei, fata lor. Cum de uitase ?

Era un flăcău de vreo douăzeci şi cinci de ani — îşi amintea Edgardo — subţirel, blonziu, sprinten la vorbă şi cuviincios : un tip pe care-l văzuse pînă nu de mult destul de des prin curte şi care, o dată, nu numai că se oferise să-i spele maşina, dar refuzase orice răsplată. Comunist ? Se prea poate : era de ajuns, pentru a-l bănui, să-i priveşti faţa mistuită de cine ştie ce ură tainică ; era de ajuns să-l auzi cum se exprimă în italiana aceea de *speaker* de la radio : gresată şi dezinvoltă, ce-i drept. De mirare era doar că Irma — o fată atît de blîndă, atît de fină şi de cumsecade, crescută la şcoala de croitorese a călugăriţelor din via Borgo di Sotto, gata să roşească la primul cuvînt, la un simplu bună ziua — s-a lăsat vrăjită de un asemenea individ.

Acum Irma e însărcinată — îi explica Imelde : în luna a şasea. Muncind de dimineaţă pînă seara ca un salahor, ea e cea care plăteşte năbădăile zvînturatului de bărbatu-său...

Simţea cum îi sporeşte senzaţia de nemulţumire, dar nu se clintea din loc, nu se hotăra să plece. Se uită la ceas : cinci şi treizeci şi cinci. Ulderico, la telefon, fusese limpede : omul pe care i-l tocmise şi care urma să-l însoţească, în barcă, de la Lungari di Rottagrande pînă la baltă (se numea Gavino, dacă înţelesese bine), îl aştepta la Volano, în faţa fermei Tuffanelli, începînd de la şase şi un sfert. Cinci şi treizeci şi cinci. Era exclus să mai ajungă la întîlnirea cu acest Gavino, la şase şi un sfert. Cel mai devreme ar fi ajuns la şase şi jumătate sau la şase şi trei sferturi. Fără să mai pună la socoteală că, după cîte ţinea minte, pentru a ajunge de la ferma Tuffanelli la Lungari di Rottagrande, trebuia să ocolească peste o treime din Valle Nuova, fiind astfel nevoie, una peste alta, de încă o jumătate de oră în plus : dacă toate mergeau strună, ar fi ajuns în baltă pe la şapte şi un sfert, şapte şi jumătate : pe lumină plină. Dar cu condiţia să plece imediat.

Se uita la ceas, încercînd să se grăbească, să găsească puterea de a se ridica. Degeaba : o lene uriaşă, mai tare decît orice voinţă, îl ţintuia pe scaunul de pai din bucătăria familiei Manzoli, de parcă l-ar fi legat cineva acolo. O, dacă ar fi putut să rămînă oricum, acolo, la căldura locuinţei portarului, ascuns pentru cei ai casei şi pentru oricine, pînă în faptul serii ! Ar fi dat orice !

Îşi ridică ochii spre Imelde.

— La urma urmei, zise, pot să ştiu şi eu de ce nu vrea să muncească ginerele dumitale ?

Dînd din umerii ei slabi, Imelde îi răspunse că nu ştia.

— Tare aş vrea să ştiu şi eu ! zise.

Ştia doar un singur lucru — continuă Imelde : că ginerele stătea lungit în pat toată

ziulica și că Irma nu cuteza niciodată să-l certe, fiindcă „drăguțul de el“, tîlharul ăla, era în stare s-o și bată.

Acesta era adevărul. Îl dovedea fața lui William, învinețită de o ură abia stăpînită, și încă mai mult, chipul Irmei, cu ochii aceia de victimă predestinată și poate resemnată.

Derutat, dădu să se ridice.

— Poate că nu muncește, încercă să obiecteze, pentru că nu găsește de lucru.

Interveni Romeo.

— Da' de unde, zise și dădu din cap. N-are nici un chef să muncească.

— Atunci, insistă Edgardo, întorcîndu-se din nou spre Imelde, de ce n-o aduceți înapoi pe fata voastră ?

Femeia oftă. Îi propusese de nenumărate ori — zise. Dar Irma era încăpățînată, mai încăpățînată decît „un bolovan“. Nici măcar nu voia să audă.

— E-ndrăgostită, încheie femeia, încrețindu-și buzele subțiri într-o schimă de dispreț.

Îndrăgostită, firește : așa cum, de altfel, înțelesese mai demult. Acum și bucătăria familiei Manzoli devenise dintr-odată de nelocuit : un alt loc din care trebuie să fugă. Imediat.

În liniștea care urmă după ultimele cuvinte ale Imeldei (prin pereți ajungea pînă la el, dinspre portic, doar zumzetul înăbușit al motorului Apriliei), se uită din nou la ceas. Cinci și cincizeci și două.

— Am plecat, făcu Edgardo.

Apucă marginea mesei cu mîinile, se ridică în picioare, făcu vreo cîțiva pași. Imeldei, care

se luă după el implorîndu-l să facă ceva pentru Irma (dacă l-ar fi chemat pe ginere la el — zicea — și i-ar fi vorbit, cine știe, poate că „netrebnicul“ ăla s-ar fi hotărît în cele din urmă să-și schimbe felul de viață !), îi răspunse cu un „o să vedem“, ceea ce, știa foarte bine, nu însemna absolut nimic.

Să-l chem la mine pe individul ăla ? își zicea, de fapt, în timp ce ieșea pe sub portic și se îndrepta spre mașină. Să-i vorbesc ? Închipuindu-și o discuție cu tînărul electrician cu fața cadaverică, se simțea năpădit de un soi de dezgust. De dezgust amestecat cu teamă.

Se urcă în mașină. Aprinse farurile. Ieși cu spatele. În sfîrșit, după ce răspunse printr-un semn la salutul respectuos al lui Romeo, care urmărise pas cu pas manevra mașinii pînă în stradă și acum, nemișcat pe marginea trotuarului, se uita țintă la el, mut, sub lumina slabă ce se strecura prin poarta deschisă — schimbă direcția și plecă.

IV

ABIA AŞTEPTA să se vadă dincolo de Codigoro.

O bună bucată de drum, din *corso* Giovecca pînă la marginea satului Codigoro, şofase cu ochii permanent aţintiţi pe şosea. La Volano îl aştepta omul cu barca; trebuia să se grăbească. Dar în afară de asta, abia dincolo de Codigoro, dincolo de Pomposa, cînd avea să zărească treptat, în lumina nesigură a răsăritului, priveliştea pămînturilor joase, pustii, învîrstate cu întinderi de apă în aparenţă stătătoare, dar de fapt legate cu marea, abia atunci i se părea că va începe să se simtă în largul lui, să răsufle uşurat.

Numai că, aproape de Codigoro, cu o sută de metri înainte de a coti pe şoseaua de centură, o durere ascuţită şi înţepătoare la nivelul curelei, prevestită cu o clipă înainte de o uşoară bătaie a inimii, îl sili să se aplece dintr-odată pe volan.

— Bine c-am ajuns, murmură, scrutînd de jos în sus prin parbriz cele două coşuri înalte

ale fabricii de zahăr şi ceva mai încolo pe cel al hidroforului Societăţii de asanări.

Se cunoştea foarte bine. N-ar mai fi rezistat decît cel mult zece minute, nu mai mult. Să fie de ajuns?

Profită de primele, rarele felinare comunale, care dănţuiau nebuneşte deasupra drumeagului desfundat de ţară şi se uită la ceas. Şase şi patruzeci. La ora asta — îşi zise — cele două cafenele din piaţă şi-au ridicat obloanele. Mai bine, deci, să nu continue direct spre Volano, ci să se oprească aici, la Codigoro. Dacă ajungea în piaţă (chestiune de două minute) era salvat.

Mergînd în viteză, ajunse în cîteva clipe în centru şi intră în piaţă. Nici o lumină — îşi dădu imediat seama; nici la cele două cafenele, una în faţa celeilalte, nici la clădirea cu zece etaje a Institutului Naţional de Asigurări, unde locuia Ulderico şi familia sa, nici la casele dimprejur. Totul era închis şi stins. Nici ţipenie de om.

Se opri cu maşina în dreptul clădirii mari, stil 1900, a fostei Case a Fasciilor, astăzi transformată în cazarmă de jandarmi. Stinse motorul şi farurile, coborî, încuie portiera cu cheia. Codigoro. Piaţa din Codigoro. Trecuseră zece ani, din 1938, de cînd nu mai nimerise pe-aici atît de devreme. Dar un asemenea pustiu, totuşi, nu-şi amintea să fi întîlnit vreodată. Ce s-a întîmplat, ce anume l-a pricinuit? Pur şi simplu sărbătorile de Crăciun?

Nu era frig; iar vîntul, cel puţin în locul acela, aproape că nu mai bătea. Ciudat, dar

nici burta nu-l mai durea. Un cîine ieşi din umbra ce învăluia marginea îndepărtată a pieţii, din direcţia blocului : un *pointer*, judecînd după mers. Îl văzu înaintînd spre Monumentul eroilor din primul război mondial (într-adevăr, era un *pointer* bătrîn), adulmecînd pe-ndelete soclul monumentului, pe care-l udă, şi în sfîrşit, dispărînd în goană la dreapta, pe o ulicioară laterală. Ce-ar fi să încerce la Bellagamba ? — se întrebă după ce rămase din nou singur. S-ar putea ca nici *Bosco Elìceo* să nu fie deschis, fireşte. În cel mai rău caz, însă, fiindcă era vorba la urma urmei şi de un hotel (nu dormise niciodată acolo : dar camere de dormit erau, sus, la etaj, auzise asta de multe ori), în cel mai rău caz ar fi putut să sune.

Deschise port-bagajul, scoase o căciulă rusească de astrahan cenuşiu (o piesă veche de care se folosise întotdeauna, încă de tînăr, fie la vînătoarea în baltă, fie pe munte, la schi), şi-o îndesă pe cap ; apoi, depărtîndu-se vreo douăzeci de metri de maşină, ajunse la colţul pe care faţada fostei Case a Fasciilor îl forma cu strada alăturată. Cercetă, ascuţindu-şi privirea. Nu se înşelase. Şi *Bosco Elìceo* era închis. Prin urmare — îşi zise — trebuia într-adevăr să sune. Şi pentru că de oprit tot trebuia să oprească, nu-i mai rămînea altceva de ales.

Totuşi, cînd se văzu acolo, în faţa oblonului tras, cu firma fierbinte de neon deasupra capului, ideea neaşteptată de a se pomeni faţă-n faţă cu Bellagamba, care, mai ştii, nu

era deloc exclus să deschidă chiar el, în persoană, fu de ajuns ca să-l oprească.

Îşi amintea de Bellagamba în '38, în '39, în uniformă de caporal al Miliţiilor (se numea Gino, dacă nu se-nşela : Gino Bellagamba) : cu fesul tras pe spate, pe ceafa rasă, şi cu ciucurele negru bălăbănindu-i-se pînă la jumătatea spinării de taur : obrăznicia lui de atunci, neruşinarea de mitocan de la ţară readus de evenimente în serviciu activ : popasurile aproape permanente în piaţă, ca ale unui dulău de pază, pe trotuarul din faţa Casei Fasciilor ; căutăturile ameninţătoare şi pline de dispreţ cu care, în anii aceia, şi el, Edgardo, ca „iudeu", ca „apolitic", şi ca proprietar de pămînturi, fusese gratificat în rarele prilejuri cînd, întorcîndu-se la Codigoro în drum spre Montina, avusese ghinionul să-i intre în raza de bătaie... Nu, îşi spunea : să se afle din nou faţă-n faţă cu bădăranul ăla, cu care n-a schimbat o vorbă toată viaţa şi să trebuiască să-i ceară ceea ce avea de cerut, adică permisiunea de a folosi closetul : toate acestea n-ar fi fost plăcute, cîtuşi de puţin ! Mai curînd ar fi preferat, dacă n-ar fi fost atît de devreme, să se ducă la Cavaglieri.

Pe de altă parte, ce altceva putea să facă ? Şi pe urmă, să vorbim deschis : de ce atîtea mofturi ? El a evitat întotdeauna să ia carnetul de membru al Partidului Fascist (nu pentru că ar fi fost contra cu adevărat, ci doar aşa, din pricina laturii prea puţin sociale a firii sale) : în privinţa asta, s-a comportat altfel decît Ulderico, cel care, atunci cînd în '32

i s-a oferit carnetul, nu s-a lăsat rugat de două ori, ci l-a vîrît repede în buzunar. Totuşi, la urma urmei, Camerele de Muncă actuale, adevărate centre de persecuţie a proprietarilor, sînt oare pentru el mai bune decît Casele Fasciilor de odinioară ? Cît despre Bellagamba, se prea poate ca după perioada badogliană, aşa cum susţinea Nives, să se fi înhăitat cu cei de la Salò. Se prea poate. În orice caz, dacă pînă şi comuniştii, care azi sînt stăpîni absoluţi în Codigoro, îl lăsau în pace să prospere, ce motive avea el, tocmai el, să facă atîtea mofturi ? Printre altele, se ştia, Nives avea o singură manie : să-şi oprime consătenii. Cu orice preţ. Şi orice pretext era nimerit...

În timp ce stătea aşa, nehotărît şi pe deasupra neliniştit de soarta armelor lăsate la vedere pe banca din spate a maşinii (poate era mai bine să se întoarcă de urgenţă — se gîndea — şi să le pună în port-bagaj împreună cu cartuşiera), i se păru, la un moment dat, că aude un zgomot uşor răzbătînd dinăuntrul localului. Îşi lipi urechea de oblon. Se auzeau răsuflări, oftaturi, gemete, scîrţîituri : ca şi cum cineva, gîfîind, ar fi mutat nişte mobile dintr-un loc în altul.

Aşteptă să treacă o clipă de tăcere, apoi bătu disperat, cu vîrful degetelor, în tabla ondulată.

Îl izbi o voce violentă, mînioasă şi speriată în acelaşi timp.

— Cine-i ?

— Om bun, răspunse încet.

— Care om bun ?

Şovăi. Auzi nişte paşi care se apropiau de partea cealaltă, oprindu-se apoi. Zise :

— Limentani.

— Cine ?

— Li-men-ta-ni, repetă, fără să ridice glasul, mirat, pe neaşteptate, de propriul său nume de familie, de felul în care silabele propriului său nume răsunau în aer liber.

Dintr-o singură smucitură, oblonul fu ridicat în întregime.

Era chiar el, Bellagamba — îl văzu : parcă şi mai mare, şi mai gras, şi mai taur decît odinioară : cu pieptul umflat, sub maiou, ca al unei femei. Cuprins din nou de vechea repulsie, fu cît pe ce să-i întoarcă spatele şi să plece. Poate mai avea timp.

Dar era tîrziu, celălalt îşi holba ochii albaştri, îl recunoscuse.

— Ia te uită ! exclamă Bellagamba cu voce joasă.

Îi zîmbea vesel, îi arăta dinţii mici şi deşi, de boxeur.

— Ia te uită ! repetă. Ştiţi dumneavoastră, domnule avocat, continuă mereu în şoaptă — şi în acelaşi timp, dîndu-se la o parte, îi făcea cu ochiul, complice — ştiţi că m-aţi speriat ? Poftiţi, poftiţi înăuntru, luaţi loc. E frig afară. Intraţi, poftiţi !

La toate s-ar fi aşteptat, numai la o primire atît de cordială, atît de efuzivă, nu (curios : şi Bellagamba, ca şi William ăla, soţul Irmei Manzoli, vorbea o italiană deosebit de uşoară, curgătoare, aleasă). Nu se bucură, în orice caz. Aproape că ar fi preferat să fie primit, dacă

nu rău, măcar rece, încît să fie el cel care să se arate generos, să facă pe distratul, pe domnul. Ce vrea să însemne ? — se întrebă — atitudinea asta de conspirator a lui Bellagamba ? Nu cumva își făcea socoteala că-l va convinge, atrăgîndu-l în vizuina lui, să deplîngă împreună timpurile de aur ale Imperiului sau chiar ale republicii de la Salò ? Și Bellagamba, firește, ca toți cei din Codigoro, știa din fir a păr ceea ce i se întîmplase la Montina, în aprilie. Dar dacă tipul își închipuia acum, că va asista la mărturisiri și la smiorcăieli, se înșela amarnic. El n-avea nimic împotriva nimănui, iar împotriva lui Bellagamba cu atît mai puțin. Dar, să ne-nțelegem, nu trebuie să i se dea nas.

Între timp, intrase : cu impresia, tocmai, și din pricina pătrunzătorului miros de pește la grătar, care-l izbise imediat după ce trecuse pragul, că intră într-o văgăună, în vizuina unui animal sălbatic. Își scoase căciula de blană, privi împrejur. Se găsea în mijlocul unei sălițe de mărime mijlocie, cufundată într-o beznă aproape totală. În partea opusă intrării, în vîrful unui soi de catedră mică și izolată, o lampă de masă cu abajur de mătase verde, răspîndea o lumină gălbuie.

În spatele catedrei, care, înțelese imediat după aceea, nu era decît un „birou“ de portar de hotel, nou-nouț, atîrna în cuie numerotate, bătute în două rînduri pe peretele proaspăt văruit, o duzină de chei. În penumbră, nu reușea să vadă altceva. Dar îi era de ajuns. Îi erau de ajuns „biroul“ acela și cheile pentru

a-și da seama cît de puțin avea de a face localul de-acum, transformat de fostul caporal al Milițiilor în restaurant și în hotel, cu hanul țărănesc și fără pretenții, de odinioară, așa cum și-l amintea el.

Bellagamba rămăsese în urmă. Îl auzea bombănind, blestemînd printre dinți oblonul care, blocîndu-se, nu voia să coboare la loc. În afară de asta, îi spunea din cînd în cînd să fie cu băgare de seamă. Pe podea era o ladă pe jumătate spartă — zicea — conținînd lucruri grele : o balanță, sosită în ajun prin poștă de la Milano. Putea să se împiedice de ea, să se lovească.

În sfîrșit, veni și Bellagamba ; i-o luă înainte, nu fără a-l lovi ușor și fără a-l face să-i simtă, în atingere, duhoarea de la subțiori ; se îndreptă spre „birou“, învîrti un întrerupător așezat alături de chei. În sfîrșit, la lumina palidă a unui tub mare de neon, plasat de-a curmezișul plafonului, se aflară unul în fața celuilalt : el, așezat pe un jilț din imitație de piele, și Bellagamba acolo, în spatele „biroului“, cu falca largă tăiată net în jumătate de lumina galbenă a veiozei.

Nu se simțea în largul lui : mai mult ca oricînd tăiat de restul lumii și fără să știe de unde să înceapă. Să ceară, pînă una alta, ceva de băut sau de mîncat ? Își simțea stomacul strîns ca un pumn.

Tot Bellagamba îi veni în ajutor.

— Dar dumneavoastră, iscodi pe un ton insinuant, trecînd brusc la dialect și închizîndu-și pe jumătate ochii apoși, dar dumnea-

voastră cum de-ați nimerit prin părțile astea ? Sau ați trecut din întîmplare prin Codigoro ?

În fond, întrebarea era de prisos (de fapt, ce-ar fi putut să caute el acolo, la Codigoro, așa îmbrăcat cum era, dacă nu să vîneze ?). Dar pusă pe tonul acela, insinuant și umil totodată — același, mai mult sau mai puțin cu care, pînă acum cîțiva ani, i s-ar fi putut adresa un țăran de pe pămînturile sale — ajunse să-i redea un minimum de siguranță. Încuviință.

Da — zise, pe urmă : venise prin locurile acelea anume pentru asta : să tragă cîteva focuri de pușcă. Dar o să reușească oare să le tragă ? adăugă ; și într-adevăr se îndoia, în sinea lui, că va reuși vreodată. Întîrziase prea mult — continuă Edgardo. Ar fi trebuit să se afle de mult la Volano : de la șase și un sfert. În timp ce acum (își dădu mîneca la o parte cu un deget și se uită la ceas), acum era trecut de șapte.

În sfîrșit, se hotărî.

Se ridică în picioare, căută în jurul său cu ochii.

— Îmi dai voie să mă duc un moment la toaletă ? întrebă.

V

SCARA SE RIDICA în fața lui, dreaptă și abruptă.

Urca încet, treaptă cu treaptă, sprijinindu-se de lemnul lustruit al balustradei și aruncînd mereu priviri spre palierul de la primul etaj, care se apropia puțin cîte puțin. Acolo sus, printr-un soi de fereastră deschisă la jumătatea peretelui din față, se ivea cerul. Era un cer întunecat, străbătut de nori umflați și iuți. Se crăpa de ziuă.

Ajuns pe palier, se opri o clipă să-și tragă suflarea. Atît în stînga, cît și în dreapta se deschideau două coridoare scurte și slab luminate, cu toate ușile camerelor închise. În fața unei uși, ultima pe coridorul din dreapta, așezată pe dușumea, aștepta o singuratică pereche de pantofi bărbătești...

Într-adevăr, lucrase în stil mare, Bellagamba — își spunea, uitîndu-se la pantofi ; într-adevăr, nu precupețise nici o cheltuială. Dar de ce să se mire ? Bani se găseau, în zona aceea,

cu grămada. Pentru toată lumea. Singurii, cel mult, cărora li se spunea nu, mereu nu, unicii lăsaţi în afara şuvoiului de împrumuturi bancare, erau puţinii agricultori de modă veche, atîţia cîţi mai erau, agăţaţi cu unghiile şi cu dinţii, dintr-un motiv sau altul, de acelaşi grîu, de aceeaşi cînepă, de aceeaşi sfeclă, şi prin urmare, cu sau fără comunism, sortiţi să piară în curînd, să fie măturaţi din cale. Desigur, desigur : altul, în locul lui, poate că i-ar fi ascultat pe Nives şi pe contabilul Prearo, care, încă de mult, nu scăpau nici o ocazie pentru a-l face să înţeleagă că ajunge, că era timpul să termine, că trebuia să se hotărască odată să arunce la gunoi vechile culturi tradiţionale, astăzi aproape pasive, şi să se transforme, în rînd cu cei mai mulţi, în pomicultor pur. Un altul, în locul lui, nesinchisindu-se de ameninţările comuniştilor, s-ar fi prezentat într-o bună zi la Montina, eventual cu o escortă de jandarmi după el, şi i-ar fi concediat pe toţi, începînd cu Benazzi, administratorul, şi terminînd cu ultimul pălmaş şi cu ultimul grădinar. Un altul. El, nu : el — degeaba — dădea apă la moara băncilor, inclusiv Casei Agricole din Ferrara, gata să-şi ofere creditele oricui, pînă şi unui Bellagamba, dar nu anumitor „epave ale trecutului" — cum se putea citi chiar şi în ziarele guvernamentale de tipul *Giornale dell'Emilia*. Era suficient să se gîndească la sine însuşi ca agricultor, pentru a renunţa dintr-odată la orice proiect de genul acesta, şi pentru a se recunoaşte drept un supravieţuitor.

Între timp, mai străbătuse o serie de trepte, care, întretăiate de un palier intermediar, i se părură mult mai puţin obositoare decît primele. Începu să urce la al treilea etaj, iarăşi foarte înalt. În sfîrşit, fără să-şi ia ochii de la un alt oblon, identic cu cel de dinainte, ajunse sus, la ultimul etaj.

Şi aici aceleaşi coridoare goale şi pe jumătate întunecate, aceleaşi uşi închise. Uşor deplasată spre dreapta faţă de casa scărilor, recunoscu imediat uşa pe care o căuta. Adineaori, Bellagamba fusese explicit. „O să vedeţi că scrie pe uşă", îl prevenise, îndrumîndu-l — parcă înadins ca să facă figură frumoasă — nu spre „water"-ul de la parter, ci spre acela pe care, evident, îl socotea drept unicul loc al hotelului demn de a primi un oaspete de seamă. Într-adevăr, chiar aşa era. Uşa, de culoarea paiului de grîu, avea la oarecare înălţime, o plăcuţă albă, de metal emailat, pe care se citea : BAIE. Părea un indicator de circulaţie în miniatură — se gîndi, în timp ce se apropia ; din acelea care se foloseau odinioară, înainte de celălalt război, astăzi mai rare decît o muscă albă. Albastrul caracterelor majuscule, subţiri şi lungi, ca şi al firului subţire ce le încadra, era acelaşi : un albastru încărcat, tinzînd spre negru.

Intră.

Încă înainte de-a aprinde lumina, îşi dădu seama că baia era într-adevăr o baie : adică înzestrată, în afară de ceea ce căuta el, cu o chiuvetă dominată de o oglindă, cu un *bidet*

cu două robinete, și cu o cadă de fontă, dreptunghiulară.

Closetul se afla dincolo de cadă, lîngă fereastră. Se apropie; examină rama de lemn gălbui cu urme vechi de vopsea albă; o înălță cu piciorul. Descotorosindu-se de haină și de căciulă, pe care le atîrnă de mînerul ferestrei, își descheie pantalonii și cele două perechi de izmene, le dădu în jos și se așeză direct pe porțelanul înghețat.

Dar și de data aceasta, nimic și iar nimic: pîntecul nu voia să i se deșerte. În ciuda tuturor strădaniilor, simțea că nici de data aceasta n-are să izbutească și că, în orice caz, n-are să facă mare scofală.

Pe pervazul scund al ferestrei, cam la un metru depărtare, hîrtie de ziar: o grămăjoară de foi pătrate, perfect egale între ele, pe care o piatră cafenie și poroasă, culeasă de pe malul mării cine știe unde și de cine, le ținea prinse la un loc și frumos rînduite. Întinse o mînă și trase de sub piatră prima foaie din grămadă. Trebuie să fie dintr-un ziar de acum cîteva luni — reflectă el, ținînd seama de culoarea gălbuie a hîrtiei; poate un număr vechi din *Giornale dell'Emilia*. SPERI LA NEW YORK, glăsuia un titlu cu caractere mari, tăiat la jumătate. Ia să vedem — încerca el să-și aducă aminte: cînd a fost De Gasperi în America, să stea de vorbă cu Truman și cu Marshall? În aprilie? În mai? Sau mai înainte? Mai înainte trebuie să fi fost. Comuniștii fuseseră puși la „index“ de guvern abia după criza din mai. Iar criza, ultima dintr-o serie, izbucnise

(asta își amintea cu precizie) după ce De Gasperi se întorsese de mult în Italia. În ianuarie, deci? În februarie?

Luă alte hîrtii, la întîmplare, neputînd stabili proveniența nici uneia, pentru că nu erau toate tăiate din paginile aceluiași ziar și nu toate aveau aceeași dată. REPT DE INSURE — CAT LA COST, glăsuia un alt titlu, în litere încă și mai mari decît cel anterior. Și altul: ENNI ȘI TOGLIATTI ATACĂ GUVER...

Își ridică fruntea și uită de titluri, privind pe fereastră. Lumina, întunecată, dar limpede, era acum deplină. Fără ceață, fără negură. Sub fereastră — imediat alături, curticica de pămînt în care Bellagamba își ținea găinile — vedea cum se întinde în perspectivă verticală un mizerabil teren de fotbal, cu barele singuratice ale porții, printre care — chiar și așa de departe — i se părea că e în stare să deslușească întreaga paragină cenușie, subțiratică și tristă. Dincolo de terenul sportiv, tot satul: țiglele întunecate ale acoperișurilor, atît de deosebite de cele din Ferrara (mai mici, mai neregulate: de parcă ar fi fost făcute de mînă, una cîte una), dar totodată atît de asemănătoare, atît de vădit din aceeași familie. Iată piața, biserica Sfintei Născătoare cu clopotnița ei într-o parte, fosta Casă a Fasciilor, mai aproape decît biserica, fațada roșie a Camerei de Muncă, precum și căsuțele modeste și joase, de jur împrejur, avînd un rol de umplutură și de înnădire. Pe urmă, mai încolo, cotul portului fluvial ascuns între cele două maluri, dar foarte ușor de ghicit datorită catargurilor

înalte ale şlepurilor ancorate la chei. În sfîrşit, şi mai departe, mult mai departe, de-a lungul panglicii asfaltate a şoselei judeţene spre Ferrara, înălţate peste şirul de plopi care marca, dincoace de Pad, la Volano, hotarul de nord al Montinei, subţiraticele, afumatele coşuri ale fabricii de zahăr şi hidroforului... Ca un inginer cadastral echipat cu instrumentele necesare, căuta să măsoare, din ochi, distanţele şi proporţiile. Cît era, în linie dreaptă — se întreba, doar aşa, fără măcar să încerce o aproximare — cît era, în linie dreaptă, din piaţă pînă în portul fluvial ? Dar grupul de coşuri, acolo în dreapta, la ce distanţă era de cafeniul şi pe jumătate dărîmatul Foişor al Cocoşului, minuscul în mijlocul ogoarelor goale ale Montinei : abia de se desluşea printre casele ţăranilor, răspîndite la intervale rare pe cuprinsul moşiei. În ciuda eforturilor, vilişoara (de altfel, vîndută în perioada legilor rasiste) unde, în '30, o adusese pe Nives şi unde, de cîte ori se întorcea obosit şi înfometat de la vînătoare, intra ca stăpîn, vilişoara aceea nu se mai zărea. Izolată, încă din '30, la hotarul dinspre miazăzi al satului, astăzi era imposibil s-o distingă în mijlocul atîtor altora, aproape toate de acelaşi tip, ridicate mai tîrziu în zona aceea. Dar nu contează : cîte sute de metri despărţeau cartierul acela, rămas cel mai modern din Codigoro, de piaţa centrală ? Şi statuia de culoare cenuşie a infanteristului, care, în vîrful Monumentului eroilor din piaţă, se avînta la asalt fluturînd deasupra căştii drapelul zdrenţuit şi

ciuruit de gloanţe al regimentului, cum era : mai mare sau mai mică decît în realitate ?

Mai rămînea de stabilit unde se afla casa lui Ulderico, vărul său, prietenul, marele său prieten, tovarăşul nedespărţit în primii treizeci de ani ai vieţii (i se părea de necrezut, acum, cînd se gîndea că încetul cu-ncetul deveniseră atît de străini !). De peste cincisprezece ani Ulderico venise să trăiască acolo, la Codigoro ; dar nu într-o vilă frumoasă, cu parc, în afara satului, ci, după cum fusese informat, într-un apartament oarecare, vast, ce-i drept, comod, dar oarecare, chiar în linia satului.

Gîndindu-se la Ulderico şi la sine însuşi, la destinele lor atît de asemănătoare şi atît de deosebite, la un moment dat hotărî ca după-amiază, tîrziu, înainte de a se întoarce la Ferrara, cu condiţia să nu se simtă prea obosit, fireşte, şi cu vînatul în mînă adus în dar (pe întuneric, printre altele, şi cu ceaţa nelipsită, probabilităţile de a fi observat, de a se întîlni pe şosea cu persoane nedorite, erau de socotit aproape nule !), după-amiază se va duce să-i viziteze : pe Ulderico, pe soţia sa, Cesarina, cu toată progenitura lor. E drept, nu fusese niciodată la ei : nici înainte de război, nici în timpul războiului şi, cu atît mai puţin, în ultimii trei ani de la întoarcerea sa din Elveţia. Dintre copii — şase — nu văzuse niciodată pe vreunul. Dar după cele două convorbiri la telefon cu Ulderico, săptămîna trecută ; după toate amabilităţile cu care l-a copleşit vărul său, printre ele şi aceea de a

nu se minuna de loc, la telefon, că-i aude din nou glasul : ce sens ar mai fi avut, din partea amîndurora, să nu-și facă o vizită ? Cum e viața ! Își amintea marele scandal din '32, în familie și în afară, cînd, pe nepusă masă, Ulderico hotărîse să se cunune în biserică cu Cesarina, croitoreasa de pantaloni din Codigoro (ce nume de familie mai avea și asta ?), cu care, de ani de zile, întreținuse o legătură, s-ar putea spune publică, precum și să se boteze în ziua nunții. Și-și mai amintea, deopotrivă, tot în legătură cu Ulderico, insistențele, ba chiar îndărătnicia absurdă cu care intervenise, îl sfătuise, în '39, pe el, pe Edgardo, să renunțe la ideea de a se însura, la rîndul său, cu propria sa întreținută, cu Nives...

Nu — încheie el — nu : a continua să nu se vadă, a se încăpățîna să se ocolească de parcă le-ar fi fost frică unuia de celălalt, toate acestea n-ar mai fi avut acum nici un sens.

VI

CÎND COBORÎ, ceva mai tîrziu, nu-l mai găsi pe Bellagamba. Se felicită singur. Să-și ia rămas bun de la fostul caporal al Milițiilor : plictisitoare treabă și neplăcută. Nu dorea deocamdată decît s-o șteargă, să se îndepărteze cît mai repede de Codigoro.

Numai că, după cîteva clipe, odată ieșit în piață, îl văzu pe Bellagamba, stînd pe marginea aceluiași trotuar de pe care, odinioară, avea obiceiul să azvîrle privirile sale inchizitoriale tuturor consătenilor, ca și străinilor de sat (imobil în fața Apriliei, a vechii sale Aprilii, cu piciorul pe un cauciuc din față, avea aerul că măsoară și cîntărește, ca un specialist, starea avantrenului), și își dădu seama că n-ar fi fost în stare să-l evite, că trebuie să se resemneze și să mai piardă ceva timp cu el.

Apropiindu-se, îl cercetă cu privirea. Era aproape de nerecunoscut. Peste un maiou de ciclist, cu gulerul înalt, gri-cenușiu, omul îmbrăcase un palton de culoare închisă, la două

rînduri : pe cap purta o pălărie moale cu borurile lăsate în jos, de aceeaşi culoare. Cu totul inofensiv şi simţindu-se el însuşi stingherit de această travestire, Bellagamba semăna destul de mult cu Mussolini din ultimii ani — se gîndi Edgardo — cînd îl „răpiseră" nemţii cu helicopterul din cabana de pe muntele Gran Sasso...

— Salve, zise.

— E a dumneavoastră ? făcu celălalt, arătînd spre maşină şi furîndu-l cu coada ochiului.

Încuviinţă.

Se apropie şi privi înaintea lui. Erau ceasurile opt. Piaţa se popula treptat. În timp ce Bellagamba îi vorbea despre Aprilia, aducîndu-i elogii „ca marcă", şi propunîndu-i, pare-se, să i-o cumpere (de mult căuta o maşină de tipul acesta — îi mărturisea — trainică şi economică în acelaşi timp, trecută prin cîteva mîini sau, şi mai bine, numai prin două, uşor de transformat într-o camionetă pentru nevoile crescînde ale restaurantului), Edgardo nu reuşea să-şi ia ochii de la pîlcurile de oameni ce deveneau, minut cu minut, tot mai numeroase, acolo în dreapta clădirii scunde, cărămizii, a Camerei de Muncă şi a celor două cafenele faţă-n faţă. Un alt şuvoi de oameni — cum observa Edgardo — femei, fete şi mai ales fetiţe, era înghiţit de poarta întunecoasă a bisericii Sfintei Născătoare, la stînga, solitară, în fundul unui soi de piaţetă izolată, proprietate particulară. Nimeni nu dădea semne să-i fi observat. Toţi păreau

să aibă alte griji. Ce griji ? — se întreba, linişit, ce-i drept, şi în acelaşi timp cu o ciudată nemulţumire şi dezamăgire. Din vîrful clopotniţei ce se înălţa zveltă şi ţuguiată, îndărătul absidei bisericii, atît de înaltă încît uneori, pe timp frumos, venind dinspre Ferrara, puteai s-o vezi de la cel puţin douăzeci de kilometri, glasul grav al clopotului mare chema neîncetat la slujbă.

Băteau clopotele. Bellagamba încetase de cîteva clipe să mai pălăvrăgească.

Era rîndul lui, acum.

— Bine. Am să mă gîndesc, murmură, cu privirile mereu aţintite asupra clopotniţei. Poate că o să mai vorbim despre asta chiar azi.

— Vă întoarceţi la masă ?

Adineaori, în holul hotelului *Bosco Elìceo*, în dosul „biroului", pe locul părăsit de Bellagamba, şedea un ins de vreo şaptezeci de ani, uscăţiv, cu plete sure, cu o faţă pămîntie şi suptă de malarie, îmbrăcat într-o jachetă în dungi, murdară şi roasă. Deloc mirat că-l vede coborînd de la etaj, acesta îl încunoştinţase imediat că „domnul Gino" ieşise de vreun sfert de oră, fără să precizeze nici unde se duce, nici cînd urmează să se întoarcă. „Transmite-i salutările mele", îi spusese moşneagului la plecare. „Mulţumeşte-i din partea mea şi anunţă-l că s-ar putea să mă întorc la masă."

La masă ? — se gîndea acum. Într-adevăr, vorbise adineaori de masă. Dar dacă, dimpo-

trivă, lăsînd baltă tot programul, s-ar întoarce imediat în oraș ?

Oricum, nu răspunse. Își întoarse privirile de la clopotniță și cercetă cerul. Nu mai erau norii umflați și iuți de adineaori, galopînd la joasă altitudine peste acoperișurile satului, ci doar un înveliș cenușiu, compact, uniform. Și dacă s-ar întoarce, într-adevăr, acasă ?

Se răsuci spre Bellagamba. Acesta îi zîmbea cu obișnuita lui expresie greu de definit, vag mofluză, vicleană.

— Luați o cafea ? propuse.

Îl trata — reflectă Edgardo — cu aceeași răbdare intimă, bănuitoare, ca și Romeo. Dar nu ca să-l ia peste picior, sau, cine știe, ca să-l provoace, să-l pună la încercare. Dimpotrivă. Dacă înțelegea bine, voia doar să-l liniștească, să-i confirme că n-avea de ce să se sperie de niște biete umbre. Să-l asigure, ca prieten, că n-avea de ce să-i fie frică.

— Unde ? făcu.

— Dincolo, la *Fetman*.

Arătă cu bărbia groasă, sprijinită de gulerul maioului, spre cafeneaua din stînga pieții.

— Fac o cafea mult mai bună decît la *Moccia*, continuă. Și-apoi, continuă, arătînd tot cu bărbia spre cealaltă cafenea din piață, și apoi, adăugă, făcînd cu ochiul, la ora asta, domnule avocat, vă garantez că la *Fetman* n-o să întîlniți nici o mutră suspectă. Ascultați ce vă spun.

Se ferise întotdeauna, la Codigoro, să frecventeze cele două localuri din piață, puncte

obligatorii de întîlnire, încă din timpuri imemorabile, nu numai pentru diferiți șefi de raion ai vieții politice, ci și pentru toți samsarii zonei : din instinct și din principiu. La *Fetman* (ce nume ! Înainte de război, dacă nu se înșela, se chema altfel), nu-și vîrîse nici măcar vîrful nasului, niciodată. Dar de ce nu ? Chiar și acum, în '47, în plină ofensivă comunistă, intrînd acolo așa devreme și pe deasupra într-o zi de duminică, posibilitățile de a întîlni unele figuri antipatice rămăseseră aceleași, adică destul de reduse. Și-apoi : dacă ar fi hotărît, după cafea, să facă stînga-mprejur (să se întoarcă imediat la Ferrara, însemna, printre altele, să renunțe și la ideea de a face o vizită, după amiază, în casa Cavaglieri), din ce alt loc mai comod ar fi putut să-i telefoneze lui Ulderico ? Să-l salute, atîta tot, ceea ce i-ar fi permis, în viitorul apropiat, să se întoarcă la Codigoro anume ca să-l vadă ; toate astea nu se puteau face decît imediat, înainte de a pleca.

— Cum vreți, răspunse într-un tîrziu. Să mergem.

Străbătură piața, mergînd unul alături de celălalt, ca doi prieteni vechi, avînd aceeași senzație că lumea nu le dă nici o atenție și fără să schimbe, așa cum se întîmplă uneori între prieteni, un singur cuvînt.

Așteptară apoi, în picioare, în fața tejghelei, să fie serviți. În așteptare (nu era aproape nimeni la *Fetman* : o atmosferă cețoasă, îmbibată cu mirosuri de „espresso“, de țuică, de țigări de foi ; cîțiva clienți, anonimi, tăcuți,

așezați la măsuțele din fundul sălii dreptunghiulare, care aducea mai mult a garaj decît a cafenea : și simțea cum obrajii i se îmbujorau, din ce în ce mai tare), atenția i se fixă din nou asupra blocului modern I.N.A. Privind-o acum, prin geamul aburit al vitrinei, clădirea i se părea un fel de calcan galben-roz, ceva iminent și inaccesibil. De fapt — își zicea — era o construcție impozantă ; așa se explica faptul că strada, deasupra căreia își înălța cele zece etaje, părea atît de îngustă, mizeră, întunecoasă. Căuta cu ochii parterul. Nu se vedea nici o intrare. În penumbra deasă ce dăinuia încă sub porticul exterior, se aliniau, cap la cap, cele trei vitrine ale marelui magazin de mașini agricole, pe care-l observase în treacăt, în timp ce străbătuse piața. Atunci — se întrebă — unde se afla intrarea spre apartamentele de la etaj ? În spate ? Era bine să nu uite să-l întrebe pe Ulderico, la telefon...

Între timp, Bellagamba își reluase cuvîntarea.

Îi dădea sfaturi. Confidențial dar respectuos (vorbea cu glas destul de scăzut : firește, și ca să nu-l audă barmanul), începuse să-i critice ideea de a ajunge pînă la Volano. Ce căuta acolo ? — zicea Bellagamba. Aparte faptul că, aproape sigur, în curînd ar fi început să plouă cu găleata, nu exagera deloc spunîndu-i că va ajunge în baltă abia pe la zece, în nici un caz mai devreme. Cît despre vînători, în duminica asta, nu trebuie să fie nici urmă de ei pe-acolo, dovadă că nu dăduse decît o cameră, noaptea trecută, unuia din Reggio, care de altfel nici nu era vînător, ci plasator de lame de ras : ce-o să împuște el, domnul avocat, la ora zece dimineața ? Degeaba : să te înființezi atît de tîrziu în baltă, riști să te întorci acasă cu mîinile goale, sau, cel mult, de ciudă, să împuști o cioară-două, că din astea, din păcate, se găsesc întotdeauna cu duiumul.

— Nu vreți, în schimb, să vă pregătesc un pat bun ? adăugă, schimbînd tonul, în șoaptă. Dacă vreți, veniți la hotel, și pun să vi-l aștearnă imediat.

Se întoarse spre Bellagamba. Îi făcea cu ochiul, ca de obicei : dar de data aceasta, roșu la față, ca și cum îi oferea ceva excepțional, ca să nu spunem interzis. Oricum, avea dreptate — nu putea să nu recunoască. Fără doar și poate avea dreptate. Cît despre pat, însă, nu : nici gînd. Ar fi făcut mai bine să se așeze în mașină și, drumul !, la Ferrara. După amiază, pe la cinci și jumătate, după ce s-ar fi sculat din propriul său pat, obișnuitul bridge la familia Concordi, în așteptarea orei de cină, ar fi fost desigur o soluție.

— Nu, mulțumesc, răspunse. Ești foarte amabil, dar nu e cazul.

Scoase batista din buzunar și își șterse buzele.

— Aș vrea să telefonez, se poate ? zise, ridicînd ochii spre barman.

— În oraș ?

— Nu. Aici la Codigoro.

Barmanul — un om de vreo patruzeci de ani, cu fața grasă, asudată și pătată de o barbă sură de vreo trei zile — îl cîntări cu răceală.

— Cu cine vreți să vorbiți ?

— Cu casa domnului inginer Cavaglieri.

— Imediat ! exclamă celălalt, devenind dintr-o dată serviabil și scoțînd din sertar o fisă, pe care i-o întinse. Poftiți în cabină.

Arăta în direcția unui soi de dulap, strîmt și vertical, de lemn închis la culoare, cu geamuri, așezat lîngă peretele cel mai îndepărtat al sălii, dincolo de scaune și de măsuțe. Îndreptîndu-se spre cabina telefonică, Edgardo se întreba cu invidie cum de fusese de ajuns să pronunțe numele vărului său, ca să declanșeze imediat atîta amabilitate. N-avea însă dreptul să se mire — își zise imediat. Ce naiba ! Cincisprezece ani petrecuți în sat, cu nevastă din partea locului, cu o sumedenie de copii și cu toate celelalte : în asemenea împrejurări, oricine sfîrșește prin a se adapta mediului. Chiar și omul cel mai puțin dispus s-o facă. Și apoi, ce să mai zicem de Ulderico, cu firea lui mai mult unică decît rar întîlnită, care, ferice de el, îi permitea să se arate mereu atît de sigur de sine în orice situație, atît de calm și de cordial ! Cafeneaua *Fetman*, probabil, era a lui : cea pe care o frecventa de obicei, la cîțiva pași de casă.

Ajuns la cabină, dădu să intre.

— Știți numărul ? strigă barmanul.

Se întoarse. Lîngă tejghea, Bellagamba își aprindea o țigară, cu fața ascunsă în căușul

palmelor ; împrejur, cîțiva clienți își ridicaseră privirile, se uitau țintă la el.

Așa e, se gîndi ; numărul. Desigur era alcătuit doar din două cifre. Dar care ?

Dădu din cap.

— Nu.

— Formați doisprezece. Unu, doi.

Se închise înăuntru și formă numărul. În receptor, semnalul de apel se repetă îndelung. Suna cu totul altfel, abia acum își dădea seama, decît cel direct, vătuit, al rețelei din Ferrara. Aspru, metalic, copleșitor, aproape de nesuportat în ureche.

— Cine e ? izbucni în sfîrșit o voce nepoliticoasă, care-l sili să îndepărteze și mai mult receptorul.

— Limentani, răspunse nu fără greutate, biruindu-și anevoie un fel de uimire amestecată cu stinghereala și repulsia pe care i le stîrnea sunetul propriului său nume și prenume.

— Cum ați spus ?

— Limentani, repetă.

După cît se părea, vorbea cu o femeie de serviciu : o bătrînă, fără prea mulți dinți în gură, cam tare de ureche. Limentani, Edgardo Limentani, se văzu silit să repete de mai multe ori, silabisind chiar. Degeaba. Bătrîna nu înțelegea. Pînă cînd, în sfîrșit, răspunse că domnul inginer era încă în pat și că doamna Cesarina intrase chiar atunci în baie.

Șovăi.

— Îmi pare rău, n-aș vrea să deranjez, făcu apoi. Totuși, n-ați vrea să-i spuneți doamnei

că la telefon e vărul său, Edgardo, din Ferrara ?

— Așteptați un moment.

Vărul său din Ferrara : ca să-și scoată din rărunchi și aceste cuvinte, făcuse un efort remarcabil. Dar nu-ncăpea nici o îndoială : dacă venea ea la telefon, nevasta lui Ulderico, trebuia să se țină bine, străduindu-se să facă față obișnuitelor fraze de circumstanță, obișnuitelor fraze de politețe, obișnuitelor formule, prefabricate, ce trudă ! Cum era Cesarina asta ? Aproape că nu și-o amintea. O văzuse, în total, de vreo cîteva ori pe vremea cînd era fată, fără să rețină aproape nimic cu privire la fizicul ei și fără să fi schimbat nici un cuvînt cu ea. Da, era înaltă, blondă, sau poate roșcată. Dar după aproape douăzeci de ani — douăzeci de ani ! — cu toată istoria căsătoriei, între timp, și cu toate celelalte... Apropo, cum să-i spună ? Să-i spună tu ? Să-i spună dumneavoastră ?

Pînă una alta, nimeni nu se făcea auzit la celălalt capăt ; asta în ciuda faptului că apartamentul — dovadă : zgomotele — era în plină agitație.

Apartamentul. Trebuie să fie mare — i se părea că ghicește — foarte mare ; cu unele încăperi largi cît holurile. Acolo unde se afla telefonul, de exemplu, niște copii se jucau, chiar în clipa aceea, cu o minge de cauciuc. Erau cel puțin trei : trei băieți. Din bufniturile produse de săriturile, de alergările și prăvălirile lor pe parchet, nu era greu să-ți faci o idee destul de precisă asupra locului și asupra dimensiunilor sale. Departe, foarte departe, plîngea un copil : un țînc de cîteva luni. Dar iată, mai aproape, o altă voce — aceea a unei fete de vreo cincisprezece ani — strigînd : „Clementina !". Și întrucît Clementina, închisă cine știe unde, poate în odaia ei sau în closet, întîrzia să răspundă, cealaltă o zorea să se ducă la Tonino, sau Tanino. „Ieși de-acolo", zicea nerăbdătoare, și în același timp rîzînd : „hai, ieși, că s-a isprăvit gazul..."

Edgardo își ținea răsuflarea, nu făcea nici cel mai mic gest. I se părea că se afla și el în casa Cavaglieri, ascuns după o ușă, trăgînd cu urechea, iscodind.

— Gol ! urlă, foarte aproape, unul din băieți.

— Nu-i valabil ! protestă altul, mai mic. Te-am văzut, ce mai, ți-ai potrivit mingea cu mîna !

— Ba e gol ! insista cel dintîi.

Ce hărmălaie — își zicea — ce harababură. Păzește-mă, Doamne !

Cu toate astea, deși buzele i se arcuiau într-o strîmbătură de dezaprobare și plictis (vezi ce se întîmplă — se gîndea — cînd îți umpli casa de copii : oricît de mare și de comodă, nici o locuință nu e destul de încăpătoare ; viața nu mai e viață, ci un iad), nu izbutea să se miște de acolo, rămînînd cu receptorul lipit de ureche, atent să prindă glasuri și zgomote, cu un fel de lăcomie nesățioasă, abia reținută.

— Cine e ? se auzi dintr-odată, pe fir, vocea cam răgușită a unui copil.

Copiii mici nu-i plăceau, în general : îl stinghereau, îl intimidau. Pînă şi în faţa lui Rory (cum i se întîmplase chiar în dimineaţa aceea, intrînd pentru o clipă în odaia ei), i se punea adesea un nod în gît, care aproape că-l sufoca. La telefon, însă — aşa se părea — era altfel. Putea oricînd să găsească ceva de spus.

— Edgardo, răspunse. Dar pe tine cum te cheamă ?

— Andrea.

Îl auzea cum respiră zgomotos. Era limpede : văzuse receptorul atîrnînd de-a lungul peretelui şi pentru că fraţii mai mari îi dădeau mereu zor ba că e gol, ba că nu e, i s-o fi năzărit la un moment dat să profite de întreruperea jocului şi să se agaţe de telefon. Altminteri, în mod obişnuit, nu ajungea la aparat decît urcîndu-se pe un scaun.

Întrebă :

— Cîţi ani ai ?

— Şase.

— Mergi la şcoală ?

— Da.

— În ce clasă eşti ? Întîia ?

— Nu. Întîia preparatoare.

La şapte ani — reflectă — Rory era în clasa a treia.

— Ai cam rămas de căruţă, încercă să glumească. Cel puţin eşti cuminte ?

— Aşa şi-aşa.

— Cum adică, aşa şi-aşa ! Trebuie să fii cuminte. Nu ştii asta ?

Copilul nu răspunse. Tăcerea lui coincise cu reluarea partidei de fotbal întrerupte. Şi iar ţipete, alergări, sărituri, căzături. Dar Andrea era tot acolo, la celălalt capăt al firului, cu răsuflarea lui îndărătnică şi grea de pui de ţăran.

Pe neaşteptate, cu o nespusă voioşie, se simţi cuprins de dorinţa de a se afla, cu ploaie sau fără ploaie, cu orice preţ, în mijlocul bălţii : singur.

În fond, ar fi putut să aşeze receptorul la loc — se gîndi. Fără să mai aştepte servitoarea care, putea să parieze, nu izbutise să transmită nimic exact, nici numele, nici pronumele şi nici altceva (cine ştie ce o fi comunicînd acum stăpînei, prin uşa de la baie !), în fond, el ar fi putut foarte bine să aşeze receptorul în furcă şi să spele putina. De altfel, după ce se va fi trezit, Ulderico ar fi înţeles imediat cine-i telefonase...

La urma urmei : nu era acesta singurul lucru care conta ?

Aşeză încet receptorul în furcă.

I

PARTEA A DOUA

SĂ IASĂ DIN CABINĂ și să-și închipuie că în baltă ar fi găsit tot ceea ce îi era necesar, seninătate, sănătate a trupului și a minții, bucuria de a trăi, fu unul și același lucru. Trebuia să se grăbească. Se îndreptă spre Bellagamba care, văzîndu-l că se apropie, azvîrli țigara ; plăti fisa la bar ; în sfîrșit, cu bătrînul fascist după el, ieși hotărît.

— La revedere, zise de îndată ce se aflară pe trotuarul din fața intrării.

— Astăzi mi-aduce cineva un barbun pe cinste, de la Gorino, făcu celălalt. Vreți să vi-l pun de-o-parte ?

— Pune-l, încuviință Edgardo, numai să scape.

Îi întinse mîna.

— Mulțumesc, adăugă, mulțumesc pentru toate.

Așteptă ca Bellagamba să termine cu strînsul mîinii între mîinile lui groase și păroase, după care îi întoarse spatele și începu să traverseze piața.

Mergea grăbit, ridicîndu-și din cînd în cînd fața ca să adulmece aerul. De plouat, nici vorbă, nici măcar o picătură. Cît despre aer, dimpotrivă : acum îl simțea îmbibat cu mirosul acela tipic de lagună, sărat și deopotrivă dulceag, care intra atît de adînc și de încăpățînat în haine și care, după un timp, avea întotdeauna efectul de a-i trezi pofta de mîncare. Bine — își zise, vesel. În răstimpul ultimului sfert de ceas, vîntul nu numai că reîncepuse să bată, dar își schimbase și direcția. Acum venea din partea opusă, dinspre mare. Era deajuns să se mențină cîtva timp în această direcție, și cerul s-ar fi curățat pe de-a-ntregul.

Ca să apuce șoseaua spre Pomposa, se văzu silit să treacă din nou, în mașină, prin fața cafenelei *Fetman*.

Bellagamba era tot acolo — îl văzu — nemișcat pe trotuar. Părea atît de cufundat într-o discuție cu un țăran bătrîn, înfășurat într-o manta de culoare închisă (mestecînd un chiștoc de foi sub borul coborît al pălăriei, acesta din urmă asculta și tăcea), încît — trecîndu-i prin față — văzu cum ridică brațul într-o jumătate de salut roman, dar abia avu răgazul să ducă două degete la căciulă. — Noroc bun, bombăni rînjind. Și o luă la goană.

Apucă pe strădruța laterală dominată la intrare de clădirea I.N.A. ; ajunse imediat pe cheiul portului fluvial, plin ca întotdeauna, duminica, de siluetele cafenii ale geamandurilor înghesuite una lîngă alta sub faleză ; pe urmă, după vreo sută de metri, viră la stînga. Dincolo de curbă, din pricina gropilor, se văzu

nevoit să încetinească şi să înainteze cu băgare de seamă. Dar acolo, imediat după încrucişarea cu şoseaua de centură, spera ca terasamentul şoselei să devină din nou uşor de parcurs. Aşa era, de fapt. Vedea cum se apropie marginea albăstruie a asfaltului şi gusta dinainte clipa apropiată în care urma să apese pe accelerator.

Depăşi încrucişarea ; depăşi capătul imediat următor al scurtei alei spre cimitir, înţesată mai ales la celălalt capăt, sub zidul trandafiriu de împrejmuire, de obişnuitele grupuri de vizitatori duminicali : se prefăcu că nu vede gestul prin care o frumoasă fată blondă, oprită la colţ, îi cerea să fie transportată ; schimbă viteza într-a treia, apoi într-a patra. În curînd, fără să coboare vreodată sub şaptezeci pe oră, ajunse în raza schitului de la Pomposa.

De cînd nu mai fusese prin locurile astea ! — nu putu să nu ofteze, în timp ce Aprilia gonea repede de-a lungul şoselei drepte. Totuşi, era bucuros : bucuros că schitul, lăsînd la o parte vegetaţia mult mai deasă care-l învăluia acum (semn că hidrofoarele Societăţii de Asanări putuseră să lucreze nestingherite şi în ultimii ani), a trecut prin război păstrîndu-şi neschimbat aspectul de mare fermă agricolă de tipul Montinei. Aşa-i — îşi zicea, privind pietrele roşii străvechi ale mănăstirii. Cu clopotniţa asta, într-o parte, încăpătoare ca un hambar de grîne ; cu biserica la mijloc, care mai mult decît a biserică semăna a şură ; cu celelalte clădiri golaşe, în dreapta, rînduite ca nişte case ţărăneşti împrejurul bătăturii : de fapt, deşi în

proporţii mărite, Pomposa semăna întru totul cu Montina. În acelaşi timp, se bucura şi că amintindu-şi de Montina, repetîndu-i în minte numele, inima nu i se mai strîngea, ca de obicei, în cleştele neliniştii, al mîhnirii şi al fricii.

Ajungînd sub Pomposa, o luă la dreapta, pe magistrala Romea şi apoi, după cîteva sute de metri, la stînga, pe şoseaua plină de curbe care pătrundea pieziş în zona bălţilor. Răsuflă adînc. Spre sud, cît putea cuprinde cu ochii, vedea vasta întindere aproape marină a văii noi, Valle Nuova ; spre nord, pămînturile uscate după asanare, marcate în fundal de linia neagră şi neîntreruptă a pădurii Mesola. Se simţea atît de liniştit, acum, atît de plin de energie şi încredere (era frig şi pusese în funcţiune caloriferul : cu toate astea, i se părea că aerul lagunelor pătrundea în interiorul maşinii, umflîndu-i plămînii), într-un cuvînt, se simţea atît de bine, încît după cîteva clipe, pomenindu-se dintr-odată cu un gust acru în gură, nu se nelinişti prea tare. Clătină din cap şi zîmbi. Era firesc. Numai cu cele două cafele înghiţite din momentul în care se trezise — prostul de el nu ceruse întîi, Imeldei, măcar o bucată de pîine, şi apoi, acum un sfert de oră, la Codigoro, nu avusese prevederea să-şi ia un pachet de crochete sau o prăjitură — era mai mult decît normal, la urma urmei, să se găsească într-un asemenea hal de lihnire. Înainte de a intra în „butoiul" de vînătoare, în orice caz, era limpede că ar fi trebuit să mănînce ceva. Să fie oare birturi la Volano ?

Cum să nu fie şi acum, ce Dumnezeu! În cel mai rău caz, o jumătate de pîine coaptă în casă sau o felie de plăcintă, ca la ţară, presărată cu zahăr tos pe deasupra, tot ar fi căpătat bătînd la o poartă din sat. Ce-l împiedica să ceară? Nimeni nu l-ar fi recunoscut la Volano. Şi-apoi, plătind...

Depăşi şantierul din Canevìè, unde odinioară se dădea şi de mîncare, dar care acum părea complet părăsit, în plină dezafectare; depăşi Porticino, un nume căruia, ca întotdeauna, nu-i corespundea nimic, nici cel mai mic semn de aşezare omenească. Şi iată, în sfîrşit, după nu ştiu a cîta curbă dublă, Volano, cu casele sale joase, aliniate de ambele părţi ale şoselei care străbătea satul de la un capăt la altul, cu masivul paralelipiped al fermei Tuffanelli, departe în fund, în zidurile căreia părea că se termină şoseaua. Îi mai rămîneau de făcut doar cîteva sute de metri — gîndi Edgardo, accelerînd — şi imediat şi-ar fi dat seama dacă omul lui Ulderico se mai afla acolo să-l aştepte. Greu de presupus. Totuşi, se cuvenea să vadă: după aceea, eventual, să decidă ce avea de făcut.

Străbătu repede satul pe jumătate pustiu, trecu la pas, aşa cum recomanda un indicator, podul suspendat peste Pad şi Volano, şi se opri lîngă ferma Tuffanelli, la adăpost de vînt, în partea ce dădea spre Valle Nuova, şi coborî din maşină. De omul lui Ilderico, nici urmă. Se uită la ceas: nouă şi un sfert. Cine ştie cît o fi aşteptat, sărmanul. Şi-acum?

Trase cu urechea. Tăcere. Numai ţipetele îndepărtate ale păsărilor nevăzute, sus în înălţimi. De asemenea nevăzut, un cîine, probabil în lanţ, scheuna undeva pe aproape.

Îşi plimbă privirea împrejur, peste imensul peisaj care-l înconjura.

Vedea, acolo, la marginile teritoriului plat, cu ape şi ostroave pe care-l străbătuse şi pe care soarele îl lumina din loc în loc, clopotniţele din Pomposa şi Codigoro: cea dintîi — mai aproape, întunecată, despuiată, mare, greoaie; cea de-a doua, subţire, albă, îndepărtată: de o strălucire aproape metalică, de ac. În dreapta, de partea lui Po Grande şi a gurilor sale, masa compactă şi neagră a pădurii Mesola; în stînga, golaşele întinderi din Valle Nuova şi ale altor văi, mai încolo; în sfîrşit, Volano, în faţă, dincolo de pod, cele două şiruri de case sărace, unele avînd încă acoperiş de paie şi de stuf împletit... Privea: auzea din nou vocea insinuantă a lui Bellagamba, cuvintele cu care, acum o oră, încercase să-l convingă să nu-şi mai continue drumul. „Ascultaţi-mă pe mine, o să vedeţi că am dreptate", spusese în dialect. Şi părea că-l compătimeşte, că-i plînge de milă.

Totuşi, nu, *nu* trebuia să cedeze, să se resemneze. Ideea de-a se întoarce imediat acasă, care acum din nou îl ispitea, fu de data aceasta înlăturată pe loc, fără nici o şovăire. Să străbată iarăşi, în sens invers, şoseaua plină de curbe pe care fusese adineaori; să treacă iar pe la Pomposa; să traverseze iar Codigoro sau, oricum, să-l ocolească; şi în sfîrşit, către un-

sprezece, să zărească, prin parbriz, cum se profilează în depărtare cele patru turnuri ale castelului d'Este ; toate acestea n-ar fi făcut decît să-l azvîrle din nou, fără-ndoială, în străfundurile aceleiaşi fîntîni de tristeţe leneşă din care crezuse, la un moment dat, că ieşise definitiv. Dar dacă ar fi mers înainte, singur, fără însoţitor ? Pînă la Lugari di Rottagrande ar fi reuşit să ajungă negreşit, de unul singur. De vînat n-ar fi vînat nimic, de-acord. Ce să-i faci !

Ar fi putut să rămînă şi la Volano ; dacă nu toată ziua, măcar cîteva ceasuri. Cine ştie : poate că omul lui Ulderico, acel Gavino, locuia chiar la Volano. Şi dacă locuia acolo, dacă nu de altceva, doar pentru a-i înmîna personal cele cinci sute de lire ce i se cuveneau oricum, tot făcea să-i dea de urmă. Numele de familie era Menegatti : Menegatti, Felisatti, Borgatti ; cam aşa ceva. Dar în afară de aceasta : casă particulară sau ospătărie, un loc de popas în suficientă linişte şi siguranţă — un loc îndepărtat, chiar şi numai pentru cîteva ore, de tot şi de toţi, aproape ca un butoi de vînătoare pierdut în mijlocul bălţilor, unde l-ar fi găsit mai uşor decît la Volano ? Stomacul, poftim, începea din nou să se facă simţit. Din nou gustul acela acru în gură. Trebuia să mănînce ; şi imediat.

Deodată, atenţia îi fu atrasă de ceva. Pe malul opus al canalului, trasă la vreo zece metri în dreapta podului şi a şoselei, observase o baracă de lemn lungă şi strîmtă, vopsită complet în verde şi cu acoperiş de tablă. Pă-

rea nouă-nouţă, aşa cum mărturiseau vopseaua pereţilor, lucioasă aproape ca oglinda, şi tabla ondulată a acoperişului, evident proaspăt cumpărată de la prăvălie. Ce-o fi ? Încercă zadarnic să citească o mică firmă deasupra uşii de la intrare. Dintr-un tub subţire de eternit, ţinut drept în vîrful acoperişului de patru cabluri de oţel convergente, ieşea un fum negru în rotocoale dense. Abia ieşit, vîntul îl împrăştia. Poate că acolo era adăpostul pe potriva lui — îşi zise, privind cu atenţie fumul, studiindu-i calitatea. Se putea foarte bine să fie aşa.

Închise cu cheia portiera maşinii ; porni, înfruntînd vîntul piepțiş, spre pod ; îl trecu, ţinîndu-se de una din frînghiile groase de cînepă care serveau, pe ambele părţi, drept parapet şi balustradă ; înaintă apoi, lungind pasul, în jos pe o pantă uşoară, spre baracă. Îi fu deajuns să citească deasupra uşii : CÎRNĂŢĂRIE, pentru ca gura să i se umple de salivă. Avusese noroc : ar fi putut să-şi procure de-ale mîncării acolo, pe-ndelete, fără să mai caute încoace şi-ncolo... Un tînăr înalt, slab, brunet, ieşise între timp în prag. Şi nu se mişca de-acolo. După ce închisese uşa în spatele său, se uita la Edgardo, care se apropia.

II

DIN FELUL în care era îmbrăcat tînărul — şapcă cu cozoroc, manta militară căptuşită cu blană de miel, cizme de cauciuc înalte pînă la coapse — dar mai ales din insistenţa întrebătoare a privirii sale, pricepu imediat cine-i sta în faţă. Era omul lui Ulderico, numitul Gavino : nu putea fi vorba decît de el.

Ridică vioi un braţ.

— Bună ziua ! strigă.

Tînărul abia se înclină ; o scurtă plecăciune cam rigidă, ca de soldat.

— Începusem să cred că nu mai veniţi, zise apoi, liniştit.

— Am întîrziat mult, ştiu, răspunse Edgardo. Clătină din cap. Poate pentru că n-am mai fost în baltă de cel puţin cincisprezece ani, adăugă, încercînd să rîdă ; şi-aşa, ştiţi, cum se-ntîmplă, omul pierde socoteala timpului. Nu vă supăraţi.

— Vai de mine.

Spusese „vai de mine". Acum zîmbea imperceptibil. L-o fi bănuind în stare să nu-l plătească ?

Ar fi fost absurd : absurd, în orice caz. Duse mîna la portofel, hotărît să scoată pe loc cele cinci bilete de o sută de am-lire [1], cu care, pe baza tarifului, era dator. Celălalt îl opri imediat. Lăsaţi — zise, şi făcu un uşor gest de supărare. Aveau tot timpul pentru socoteli. La asta urmau să se gîndească „după aceea". Mult mai bine era să ajungă cît mai repede în baltă. Vîntul îşi schimbase direcţia — continuă în italiana sa calmă, precisă, aproape fără accent, ridicîndu-şi ochii albaştri pentru a scruta cerul — ei, dacă se grăbeau, mai aveau şansa să vîneze ceva.

Avea dreptate — se gîndi Edgardo. Avea dreptate cu carul.

— Am uitat să-mi iau de-ale gurii, obiectă totuşi. N-aş vrea să mi se facă foame. Ce spuneţi — şi arătă spre baracă — dacă cer să mi se facă un sandviş ?

— Cum doriţi, răspunse Gavino. Şi se trase de-o parte, pentru a-l lăsa să treacă.

Înăuntru, baraca i se păru mai mare decît bănuise.

Consta dintr-o singură încăpere : strîmtă, lungă, întunecoasă. De-a lungul pereţilor laterali, la intervale rare, cîteva ferestruici înguste ca nişte crăpături. În dreapta, un cămin aprins, în faţa căruia şedeau nemişcaţi trei bătrîni. Vis-à-vis, paralel cu peretele opus, o tej-

[1] Monedă emisă de trupele americane în timpul războiului.

ghea împărțită în două sectoare : unul servea ca debit de tutun, celălalt era rezervat produselor alimentare ; în spatele debitului, părul lung și negru încercuit de lumina slabă a uneia dintre ferestruici, chipul unei femei, uscat, palid, fără sînge. Oprindu-se aproape de prag, fără ca Gavino, alături de el, să dea nici cel mai mic semn de nerăbdare, adulmeca prelung cu pleoapele închise, ca un morfinoman, mirosul ce umplea localul : un miros amestecat, de lemn proaspăt tăiat și de alimente ieftine. Penumbra ; căldura uscată ; cei trei clienți, cu paharele în mînă, pe ale căror fețe zbîrcite reflexele focului săpau cute ce păreau sculptate ; capul femeii în spatele tejghelei ; mirosul de rumeguș, de salamuri, de conserve în ulei, etcetera : avea senzația că a nimerit într-o cabană în vîrf de munte : chiar așa. Ce bine s-ar fi simțit, dacă ar fi putut să rămînă acolo ! — își zicea, incapabil să mai reziste descurajării împotriva căreia începuse să lupte cu dîrzenie din clipa în care-l văzuse pe Gavino. Pricepuse imediat că acolo, în baracă, s-ar fi simțit bine !

Ceva mai tîrziu, ieșirea la aer și la lumină îi produse un șoc binefăcător, îl reînsufleți. Sub soare, olanele roșii ale fermei Tuffanelli străluceau vioaie, vesele ; de parcă cineva tocmai terminase să le spele. Și apele din Valle Nuova — atunci cînd se opri o clipă, să le privească de la înălțimea podului — îl uimiră prin intensitatea extraordinară a albastrului lor. Erau albastre nu numai în larg, unde vîntul încordat și rece le brăzda din loc în loc cu

spumă ; ci și lîngă mal, acolo unde, în limbi sinuoase pe jumătate ascunse între un ponton și altul, se strecurau pînă la două sau trei sute de metri de sat.

Numai că, la puțin timp după aceea, în mașină, de-a lungul acelui soi de conductă, tot mai strîmtorată de ape, care ducea de la ferma Tuffanelli la Lungari di Rottagrande, se văzu nevoit să înregistreze noi motive de nemulțumire și de căință.

Cățeaua, înainte de toate : cățeaua lui Gavino. Tînără și zburdalnică (o corcitură de brac și *setter*, de talie mijlocie, de culoarea cărămizii), nu era chip să stea locului o singură clipă. Degeaba îi vorbea Gavino în dialect, degeaba îi mîngîia coapsele stropite de noroi sau o făcea să se întindă pe jos, la picioare, certînd-o și chiar lovind-o. Nimic de făcut. Chiar și atunci cînd părea că a renunțat să se mai agite, să țîșnească din cînd în cînd cu capul ei de focă printre cizmele stăpînului, mașina era la fel de plină de ființa, de obsesia, de viața ei. În afară de miros, șuiera, gemea, se zbînțuia în continuare. Să se oprească, s-o lase să-și facă de cap, să-i urmeze pe contul ei ? Nici gînd — spusese Gavino la un moment dat. În starea de ațîțare în care se afla, putea foarte bine să se azvîrle în apă ; cu riscul, eventual, să nu o aibă la îndemînă atunci cînd ar fi avut mai multă nevoie de ea.

Mai era, pe urmă, Gavino (Aleotti Gavino — cum preciză el însuși) : sau, mai bine zis, erau gîndurile pe care apropierea acestuia i le stîrnea.

Pe drum, puţin cîte puţin, aflase despre el unele lucruri : că era din Codigoro, că avea nevastă şi un copil, că din '44 pînă la Eliberare fusese „partizan combatant" şi că, pe lîngă puţinul ajutor dat vînătorilor, din noiembrie pînă în februarie, din însărcinarea Consorţiului Asanării, în tot restul anului alterna munca de pălmaş agricol cu aceea de „muncitor constructor". Nu aflase prea multe, în fond, ţinînd seama că lucrul principal, şi anume, dacă mai era şi acum comunist (amabil, răbdător, zgîrcit la vorbă : după felul de a se comporta, putea să şi fie), lucrul acesta nu reuşise să-l lămurească.

Totuşi, nu asta îl tulbura, ci, mai mult chiar decît cea a căţelei, prezenţa sa fizică. Ciudat : liniştea cu care-l simţea că ocupă spaţiul alături de el, în loc să-l mulţumească, îl enerva, îl apăsa. Din cînd în cînd, se uita la mîna lui dreaptă, rezemată pe cauciucul verzui al cizmei de vînătoare, ceva mai sus de genunchi. Era o mînă mare, lungă, mai mult de sportiv decît de muncitor : o mînă smeadă, musculoasă şi deopotrivă delicată, cu unghiile abia tocite şi acoperită de smocuri de fire roşietice ; şi, de fiecare dată, privindu-i-o, îşi aducea aminte cu o stingherealá crescîndă şi cu nemulţumire de Ulderico. Să fie oare un fiu natural al lui Ulderico ; de dinainte de căsătorie ? — îi veni să se întrebe la un moment dat, adăugînd la compararea mîinilor, pe aceea a staturilor, a ochilor deschişi la culoare, a capetelor mici, şi a calmului, îndeosebi, a siguranţei exprimate de cel mai mic gest al unuia, ca şi al

celuilalt. De ce nu ? Să aştepte ore întregi, practic fără să se mişte, şi pe urmă să nu spună nimic ! Ataşamentul său faţă de sarcina luată, fără-ndoială cam exagerat, putea să se explice astfel.

Se întorcea să-i privească mîna, scrutîndu-i în treacăt şi chipul slab şi ars de soare, cu profilul net, ascuţit. Vîntul îşi schimbase direcţia etcetera — îşi zicea : totuşi, şi el, ca şi Bellagamba, trebuiau să-l socotească destul de extravagant dacă-şi închipuia că va putea să vîneze ceva la un ceas atît de înaintat al zilei. Desigur : spre deosebire de Bellagamba, Aleotti Gavino nu rostea aproape nici un cuvînt, nu-şi permitea nici cea mai uşoară insinuare ; ceea ce reprezenta un important cîştig, era nevoit s-o admită. Dar acel vag aer de batjocură ce-i flutura în jurul pomeţilor osoşi, nu era, poate, cu mult mai elocvent şi mai deprimant decît orice cuvîntare ? Şi în timp ce se gîndea la toate astea, îşi reproşa că insistase chiar el să-l urce în maşină. Ce greşeală ! Dacă l-ar fi lăsat să-şi ia propria lui motoretă (înainte de-a se hotărî să se urce, o încredinţase cu multă părere de rău paznicului de la ferma Tuffanelli), l-ar fi putut concedia, la un moment dat, s-ar fi putut descotorosi de el. Acum, în schimb, erau legaţi unul de celălalt cu un fir dublu.

De la un timp, şoseaua preschimbată în potecă înainta de-a lungul unei fîşii de pămînt foarte subţire, dreaptă pînă o pierdeai din ochi, şi flancată în amîndouă părţile de întinderi lagunare deschise. „Bun, cred că am ajuns",

își zise, recunoscînd la perfecție locurile ; imediat, în stînga, văzu pupa unei luntri răsărind între două tufe de tămîiță.

Încetini ; trase mașina pe stînga, parcînd-o în așa fel încît să permită înaintarea altor vehicule, în cazul că acestea ar fi trecut pe-acolo ; stinse motorul ; trase spre sine pîrghia frînei de mînă ; împinse schimbătorul de viteze în *marche arrière ;* în sfîrșit, deschise portiera și ieși afară. Pentru că Gavino, avînd de furcă cu setterul, întîrzia să facă același lucru, se îndreptă singur spre luntre.

Ajunse la ea ; o atinse cu piciorul. Vopsită într-o culoare închisă, zveltă ca o gondolă, dar cu fundul plat, era exact la fel cu cele de dinainte de război. Și momelile plutitoare — siluete, marafoane și așa mai departe — îngrămădite pe jos în partea prorei pe jumătate scufundată în apă, apăreau mai mult sau mai puțin de același tip : bălțate ca odinioară, ca totdeauna...

Ridică din nou capul.

Vîntul șuiera printre sălciile și tămîițele înrourate de pe țărm, îndoia subțirile, cenușiile trestii cu pufurile lor, care acopereau cîteva insulițe, în față. Era frig : mult mai rece decît la Volano. Dar după ce își va încălța cizmele de cauciuc și după ce sub scurta tip *Montgomery* pe care, în afară de impermeabilul mimetic, avusese grijă s-o vîre în port-bagajul mașinii, va îmbrăca un al doilea maiou, totul avea să fie în regulă : nu mai trebuia să se teamă de răceală.

La mare depărtare, i se păru că aude împușcături. Se aplecă înainte. Da, erau împușcături. Arme de vînătoare. Urmau, una după alta, salve destul de dese. Și mai ales, regulate, continue și regulate.

— Ați auzit cum trag ? făcu, întorcîndu-se spre Gavino, care între timp coborîse și el din mașină.

Tînărul se mulțumi să încuviințeze. Slobozise cățeaua care, îndepărtîndu-se la vreo cincizeci de metri, adăsta, nemișcată, pe marginea malului, fixînd cu încordare cine știe ce în fața ei, spre larg. Cele două arme, pachetul cu mîncare și sticla cu apă minerală le așezase pe jos, la cîțiva pași mai încolo.

— Trebuie să scoatem și lucrurile din spate, adăugă. Luați cheia.

Și se întoarse din nou spre vale, căutînd să stabilească de unde venea, exact, zgomotul acela de împușcături. Își forța la maximum auzul, își ascuțea privirile. Să fie cu putință faptul că se trăgea în preajma șoselei Romea ? Atît de departe de baltă ?

III

LUASE LOC în „butoi“.

Şedea ghemuit pe un scăunel mic şi incomod şi urmărea, în faţa lui, la o distanţă de vreo treizeci de metri, mişcările lui Gavino. Browningul şi Kruppul rezemate lîngă el, la îndemînă ; toate obiectele imediat înconjurătoare erau ascunse de marginea de sus a butoiului (toate, în afară de luntre, vizibilă aproape în întregime) ; şi în centrul spaţiului cuprins între ţevile verticale şi paralele ale celor două puşti, Gavino, cu apa pînă la jumătatea gambei, aplecat deasupra păpuşilor sale multicolore în formă de păsări de baltă, ca un păpuşar deasupra micului său teatru. Altceva nu vedea.

Coborî ochii şi scrută cadranul ceasului de mînă.

Era chiar mai tîrziu decît prevăzuse Bellagamba — rînji în sinea lui — zece şi un sfert. Dar ce-i păsa lui, la urma urmei, că era devreme sau tîrziu ? Recăzînd în aceeaşi stare de acum cîteva ore, cînd se trezise, se mărginea, acum, să privească şi să asculte gemetele în surdină ale căţelei, legată de un călcîi al bărcii,

ţipetele izolate ale unor păsări în trecere, salvele de împuşcături ce se reluau din cînd în cînd de cealaltă parte a văii, de-a lungul şoselei Romea. Îi era de-ajuns, ba chiar de prisos.

Îşi întoarse încet privirile împrejur.

Simţitor micşorată faţă de felul în care se prezenta pe timpul cînd venea cu Ulderico (în ritmul acesta, peste alţi cincisprezece ani hidrofoarele Consorţiului Asanări aveau să sugă toată apa rămasă), Valle Nuova îşi schimbase fizionomia. Nu-i era uşor să se orienteze. (Unde era ostrovul de cîţiva metri pătraţi pe marginea căruia se afla butoiul, de pildă ? În care punct anume al bazinului ?)

În dreapta, de partea şoselei Pomposa-Volano, care aşa, după ochi, în vîrful unei mici îndiguiri şi prin urmare lesne de desluşit, ar fi zis că e la o distanţă de vreo doi kilometri — se întindea un grind plat, lung, acoperit de o vegetaţie deasă, pitică, de culoarea tutunului, asemănătoare cu perii unui bătrîn cal de povară. În partea opusă, în stînga, un al doilea ostrov, de acelaşi tip şi dimensiuni cu acela de lîngă „butoi“, şi separat la fel ca grindul, adică la vreo sută de metri, nu mai mult ; şi dincolo de acesta, tot la o depărtare de vreo doi kilometri, dunga abia desenată a Lungarilor di Rottagrande, cu mărunta, scînteietoarea spinare de scarabeu a Apriliei, aşezată chiar în mijloc. În faţă, în sfîrşit, la o aceeaşi distanţă, ţărmurile pline de plopi ale uscatului. Bun. „Butoiul“ se afla, aşadar, în zona centrală a văii, aproape la jumătatea distanţei dintre cele două maluri...

Așteptarea se prelungea. Dacă ar fi stat mai comod — reflectă — iar nu așa, ca la toaletă, poate că ar fi reușit să ațipească. În schimb, putea să treacă la mîncare. Cu cît ar fi făcut-o mai repede, cu atît ar fi fost mai bine : n-avea decît de cîștigat.

Căută dibuind, pe jos, lîngă cele două cutii de carton cu munițiile, pachetul cu sandvișul și apa minerală. Și-l așeză pe genunchi. Își scoase mănușile, după care, desfăcînd pachetul într-o parte, scoase doar sandvișul. Sticluța cu apă minerală avea s-o folosească mai tîrziu.

Își înfipse dinții în sandviș și rupse o bucată. Dar nu-i mai era foame, deloc : intrigat și de faptul că pîinea (adineaori, în penumbra barăcii, nu putuse să-și dea seama) era de tip franțuzesc : un fel de pîine, care acum, pare-se, se făcea și la țară. Și-apoi : să fi fost oare salam de vară ceea ce femeia din baracă îi vîrîse între feliile de pîine ? De unsuros era unsuros, puah, nimic de zis. Dar de fabricație grosolană : și cu ceva rînced în gust, care-i amintea de anii '42 și '43, de cartelele alimentare, de timpurile cînd, pe cît de trudnic, pe atît de săritor, încercase să facă pe soțul, soțul cel bun : cei mai groaznici ani ai vieții sale, la drept vorbind...

Gavino terminase.

— Ura ! mormăi.

Înghiți cu greutate. Și în timp ce, continuînd să-l sprijine pe genunchi, scotocea cu degetele în jurul pachetului de hîrtie unsă (prima idee ce-i trecuse prin cap fusese să arunce restul de

sandviș : pe urmă, însă, renunțase), se uita la Gavino cum se întoarce spre butoi și nu-și lua ochii de la el.

Gavino înainta călcînd cu picioarele sale lungi, aplecîndu-și din cînd în cînd capul, ca să se uite la cer. Pe măsură ce se apropia, i se părea, lui, care-l observa de jos în sus, că era mai înalt decît în realitate, tot mai înalt. Cățeaua încetase dintr-o dată să scheaune. N-o vedea. Dar și-o închipuia șezînd, nemișcată ca o statuie : așteptînd hotărîrile stăpînului.

Gavino ajunsese deasupra lui.

— Cît de multe trec, zise... Ați văzut ?

Glumea — se gîndi. Era serios, dar parcă făcea un anumit efort să se mențină astfel.

— Nu, n-am văzut nimic, răspunse. M-am apucat să mănînc.

Celălalt arătă spre Browning.

— Cam bate vîntul și trec pe sus. Dar cu ăla, o să doborîți tot ce vreți.

Observase pachetul ținut pe genunchi.

— A mers ? întrebă.

— Nu prea.

Depindea, poate, de faptul că nu-i era destul de foame — adăugă. Dar salamul nu era din cele mai bune. Pe deasupra, pîinea franțuzească nu-i plăcea, nu fusese niciodată pe gustul său.

Zîmbea, sau cel puțin i se părea că zîmbește, așa că-i întinse pachetul.

— Îl vreți dumneavoastră ? zise. Nu vă jenați.

Se minună cum celălalt acceptă fără să se lase rugat. Nici nu mulțumi, de altfel. După

ce vîrî pachetul într-un buzunar al scurtei, se aplecă să așeze în luntre coșul golit de momeli, și probabil să mîngîie cățeaua. Să se fi ofensat ? În fond, îi oferise niște resturi. Și încă proaste, pe deasupra.

— Vedeți că am mușcat din sandviș, zise.

— Vai de mine. Nu vă faceți griji.

Dar nu-l credea și ținu să-l îmbuneze.

— Luați și dumneavoastră o pușcă, propuse.

— O pușcă ? exclamă Gavino. Se înălțase încet cît era de lung, și-l fixa din nou. Ce să fac cu ea ?

Era ca la Volano, lîngă ferma Tuffanelli, cînd el, fără să prevadă că avea să se căiască imediat, insistase atît de mult, să lase motoreta și să se urce în mașină. Ce motiv avea să nu vrea o pușcă ? zicea. De pe ostrovul de colo — și i-l arătă în același timp, cu brațul — ar fi putut să tragă în toate păsările care i-ar fi scăpat lui, de partea unde se afla : și pentru că lipsise de cincisprezece ani din baltă, cine știe cîte avea să rateze ! Dar Gavino nu, nimic, părea de neclintit. Să ne-nțelegem — replica zîmbind și clătinîndu-și capul — nu că ideea de a vîna nu l-ar fi atras. Dimpotrivă. Dar, fiecare cu meseria lui. Meseria lui era, acum, numai aceea de a-i însoți pe domni la fața locului (zise chiar așa : „acum“ și „pe domni“, arătînd în același timp cu bărbia în direcția șoselei Romea) și-apoi, după terminarea vînătorii, să umble cu barca pentru a strînge păsările moarte și rănite.

Pînă la urmă, însă, se învoi.

— Fie, făcu. Cum vreți dumneavoastră.

IV

SMULSE BROWNINGUL din bandulieră, îl ridică și începu să-l sucească.

Se slujea de el cu dexteritatea și cu dezinvoltura unui om foarte priceput la arme, dar și cu un fel de neîncredere, de dispreț ascuns. La ce se gîndea ? Probabil la cît o fi costat. Atîta tot.

— Frumoasă pușcă, zise pînă la urmă, încrețindu-și buzele într-o strîmbătură. Ați cumpărat-o la Ferrara, îmi închipui.

— Nu. La Bologna.

— Aha.

Cîteva clipe se cufundă în cercetarea diferitelor părți : țeava, încărcătorul, trăgaciul și mai ales garda, dedesubt, dintr-un oțel de o calitate deosebită : alb și opac, argintat.

— E nouă. Ați mai încercat-o ?

— Am luat-o în septembrie, n-am tras încă nici un foc.

— Și-aia, ce e : o Krupp ?

— Da, răspunse. O *Trei inele*. Dinainte de război. Model ’28 sau ’30.

— Ați putea să mi-o dați mie.

— Nu, nu, se grăbi să răspundă. Începeți cu Browningul, pînă una alta ; pe urmă o să facem schimb.

Se aplecă și cotrobăi pe fundul butoiului. Scoase tocul de piele în care se afla frîna de gură și o cutie de cartușe.

— Uite, adăugă, și i le întinse pe amîndouă. Mai mult decît frîna de gură părea că-l interesează cartușele.

— G.P., citi, cu jumătate de glas, pe cutie.

Părea, totuși, nedumerit, îngrijorat. Își atîrnă pușca de umăr cu obișnuita lui nepăsare și desfăcu capacul cutiei, scoțînd cîteva cartușe și vîrîndu-le apoi, după ce le cîntări distrat în palmă, într-un buzunar al pantalonilor. În sfîrșit, în timp ce se apleca să așeze cutia pe jumătate deschisă, își încreți ușor fruntea.

Ce s-a întîmplat ? Iar nu funcționează ceva ?

— Se spune că-s mai bune decît cartușele Rottweil și decît M.B., făcu. Mai iuți.

Celălalt nu răspunse. Se ridicase din nou în picioare. Cu trupul întors pe trei sferturi, privea spre dreapta, în sus.

Începu și el să scruteze cerul, în aceeași direcție ; și văzu aproape imediat o pasăre izolată care, la o sută de metri înălțime, înainta încet spre ei.

— Ce-o fi asta ?, întrebă.

— Cred că e un bîtlan, zise Gavino.

Era vorba de o pasăre destul de mare : cu aripi mari, foarte mari, dar disproporționate față de trup, care era mic și firav. Zbura cu o trudă vădită, opintindu-se. Gîtul lung în formă de *s*, strîns între umeri ; întinsele aripi cafenii, greoaie ca o stofă, deschise ca să tragă sub pîntec un volum de aer cît mai mare : părea că nu izbutește să taie vîntul pieziș și că e gata-gata să se dea peste cap, măturată ca o zdreanță.

— Ce pasăre caraghioasă ! se gîndi.

O văzu cum zboară molcom peste bucata de lagună dintre stăvilar și luntre, și-apoi încremenind perpendicular deasupra capetelor lor : de-a dreptul nemișcată, pierzînd puțin cîte puțin din înălțime. Ceea ce o atrăgea, în punctul acesta, erau desigur momelile. Dar înainte ? Adică pînă adineaori ? Ce animal caraghios ! Merita să te întrebi ce anume îl făcuse să zboare atît de mult așa, împotriva sau aproape împotriva vîntului, ce anume căuta atît de departe de maluri, în mijlocul văii ?

— Nu cred că e bună de mîncare, zise.

— Aveți dreptate, încuviință Gavino. Are gust de pește, fără doar și poate, de babușcă mai exact. Împăiată, însă, ar face frumos.

Bîtlanul mai coborî puțin. Acum i se vedeau limpede picioarele slabe ca scobitorile, întinse în spate, ciocul mare, ascuțit, căpșorul de reptilă. Dintr-o dată, parcă istovit de efortul făcut sau ca și cum, pe neașteptate, ar fi adulmecat o primejdie, se răsturnă pe spate și, cîștigînd înălțime, în cîteva secunde dispăru în direcția turlei din Pomposa.

— S-o fi lămurit, zise Gavino. Și-o fi spus : mai bine să-mi iau valea de aici.

Scena era de rîs, își dădu seama, dar n-avea chef de așa ceva.

Arătă şi el spre malul din faţă.

— Numai să nu-l împuşte cineva, dincolo, mormăi.

— Nici o grijă, răspunse Gavino, cu un picior în luntre. O să vedeţi că în curînd se-ntoarce să mai facă un tur pe-aici.

Nu mai adăugă nimic. Împinse luntrea în apă şi-apoi, stînd ţeapăn la pupa şi împingînd cu o singură vîslă, începu să se îndepărteze.

Se uita la el, ferindu-şi privirile de soare. Îl văzu cum soseşte la destinaţie, cum coboară pe ţărm, cum trage prova pe uscat, dezlegînd căţeaua de inelul vîslei şi aplecîndu-se să ia cutia de G.P. de pe fundul ambarcaţiunii : şi, în sfîrşit, cum se caţără în vîrful insuliţei şi caută adăpost în dosul unui tufiş de trestii de baltă. Înainte de a dispărea aproape cu totul (trebuie să fi găsit ceva pe care să se aşeze, acum i se vedea deasupra stufărişului doar o bucăţică de şapcă), ridicase braţul ca pentru a zice : „Am ajuns". Iar el îi răspunse, mecanic, cu acelaşi gest.

V

TOT UITÎNDU-SE ţintă la şirul des de momeli aşezate în adîncime dinaintea „butoiului" aţipise. Ba adormise de-a binelea. Poate că şi visase. Şi iată că, venind din stînga, un fluierat scurt, energic, îl făcu să tresară trezindu-l.

Privi în sus.

La o înălţime de şaptezeci-optzeci de metri, jumătate duzină de raţe străbătea cerul deasupra „butoiului". Raţe, sînt raţe — se gîndi, în timp ce-şi scotea puşca dintre genunchi şi o sprijinea pe marginea „butoiului" — : i-o spunea felul în care zburau, ritmul precipitat, năvalnic, palpitant al aripilor lor scurte şi boante. Dar cărei familii îi aparţineau ? Nu fusese niciodată tare în a deosebi de la prima vedere feluritele varietăţi de păsări din baltă. Iar tipurile de raţe erau cu zecile.

Zburau în formaţie : una în frunte şi celelalte în urma ei, aşezate în triunghi, ca o escadrilă de mici avioane militare. Grăbite ca omul care aleargă, în uşoară întîrziere, la o

intîlnire fixată dinainte, se îndreptau și ele spre Romea. „Călătorie sprîncenată", murmură. Excluzînd devieri de ultim moment, urmau să ajungă peste un minut în bătaia vînătorilor postați de-a lungul țărmului din față.

Nu se opriseră. Cu vîntul care le purta, era absolut exclus să-și schimbe ruta. Dar abia sfîrși să-și formuleze acest gînd și să-și așeze din nou arma între genunchi, cînd zări două dintre rațe, abia deslușindu-se pe zidul întunecat de nori îngrămădiți deasupra uscatului, două puncte care se desprinseră brusc de grup și care, după o largă rotire laterală, începură s-o pornească înapoi.

Își apucă din nou Kruppul. Erau chiar două ; o pereche statornică, bărbat și femelă. Trecînd, întrezăriseră momelile. Și acum se înfățișau din nou : ca să vadă mai bine, ca să-și dea seama.

Judecînd după încetineala cu care se mă-reau, trebuie să fi înaintat cu trudă : firește, de data aceasta vîntul le era potrivnic. Dar în afară de vînt : nu erau oare și nehotărîte, șovăielnice în ce privește calea de urmat ? Ajunse la un punct, cine știe, poate că ar fi renunțat. Încă un stînga-mprejur și în cîteva clipe s-ar fi topit în zare...

Rămase așa mai mult de-o oră : așezat cu pușca în mînă și privind cum ajung păsările deasupra lui. Nu trăgea. Nu încercă s-o facă nici măcar o singură dată. Cel care trăgea, care dobora una după alta păsările ce-i intrau în bătaia puștii, era numai Gavino, în dosul tufișului său. *Pam-pam. Pam-pam-pam.*

Pam-pam-pam-pam-pam. Pam-pam-pam-pam-pam.

În serii de cîte două, trei, patru și chiar de cinci focuri succesive, împușcăturile sale își greșeau rareori ținta. Iar viețățile, fulgerate sau rănite, cădeau în apă cu răbufneli surde.

Primele căzute fuseseră cele două rațe — două moțate, probabil — care după ce se îndepărtaseră pînă spre malul opus al bălții, veniseră înapoi, luptînd cu îndîrjire împotriva vîntului. Aceeași soartă, ceva mai tîrziu, o împărtășise și o pereche de fluierătoare, și acestea venind din spate, dinspre mare, dar coborînd imediat deasupra momelilor, plutind cu aripile deschise. Apoi, iar o moțată singuratică. În sfîrșit, veni rîndul unor lungi serii de lișițe. În scurt timp, cu alte cuvinte, numărul păsărilor doborîte de Gavino se ridicase la treizeci. Ghemuit în barcă, el nu făcea, în schimb, nimic. Stătea, se uita, și-atît.

Parcă visa într-una.

Primele două rațe, de exemplu, le văzuse înaintînd și plutind apoi, aproape pe loc, în fața „butoiului", la o cotă de peste o sută de metri. La un moment dat, însă, se prăväliseră cu capul în jos. Repezite în plină viteză cu ciocurile cafenii deschise, căscate, și cu ochii mici, rotunzi, holbați și ei, injectați de sînge, se pomenise cu ele deasupra lui, într-o clipită : dintr-odată mari, enorme. Nu-l atacară. Atingîndu-l ușor, trecuseră mai departe. Dar o clipă după aceea, *pam-pam*, două împușcături. Stomacul înregistrase asprul recul.

Tot aşa, o lişiţă care mai tîrziu săgetase aerul pe lîngă el cu şuierul unui proiectil; şi pe aceasta i se părea mai curînd că o visase, decît că o văzuse de fapt. Şuiera de-a curmezişul, cu cine ştie cîţi kilometri pe oră, totuşi apucase s-o privească în toate amănuntele: ca şi cum ar fi fost nemişcată; fotografiată, blocată în văzduh, pentru totdeauna. Penele negre ca tabla de şcoală, stropite uşor pe spate cu un galben-măsliniu; capul, gîtul, coada şi pintenii — negre; părţile de jos — ceva mai deschise; vîrfurile aripilor — albe; ciocul plat — albăstrui; picioarele — verzi, cu nuanţe portocalii spre coapse; irisul — roşu, căscat, de sticlă. Cum se poate întîmpla numai în coşmaruri, într-o clipă — clipa înainte ca arma cu repetiţie a lui Gavino, lovind-o în zbor, să o constrîngă să se prăbuşească în apă ca un balot, el reuşise să vadă tot, să înregistreze tot: şi să se gîndească la toate, între timp, numai să înşface Kruppul şi să apese pe trăgaci, nu.

Nimic nu-i mai apărea real. Gavino, pe ostrovul lui, cu fruntea încruntată şi cu Browningul fierbinte în mînă, scrutînd încordat înălţimile, de jur împrejur, ca să nu se lase surprins; căţeaua tolănită la picioarele sale, gata, după fiecare tragere, să se arunce în apă şi să aducă stăpînului, ţinîndu-le strîns în botul umed, noi şi noi păsări adăugate la grămada celor moarte ori agonizante; el însuşi, aşezat în „butoi" cu puşca în mînă, aidoma lui Gavino, dar inert, incapabil să schiţeze un singur gest... Adevărat şi neadevărat; văzut

şi închipuit; aproape şi departe: toate lucrurile se amestecau şi se contopeau între ele. Pînă şi timpul obişnuit, al minutelor şi al orelor, nu mai exista, nu mai conta.

Deodată, trebuie să fi fost ceasul unu, recunoscu bîtlanul.

Zbura în faţa lui, la două sute de metri depărtare: venind dinspre nord, ca şi prima oară, şi înaintînd mereu cu alura lui stîngace, înceată, de avion Caproni de transport, tip vechi. Se scutură. „Ce prost!" exclamă în sinea lui. Avea aerul unuia care, din simplă curiozitate, fără nici cea mai mică nevoie efectivă, sfîrşeşte, din rău în mai rău, prin a se vîrî singur în belea.

Se ţinea jos — observă — mult mai jos decît înainte. La cîţi metri? La vreo cincizeci, cel mult. Încă un pic şi, atras fiind din nou de momeli, cîrmind uşor la stînga, avea să se pomenească dintr-o clipă în alta cu el deasupra capului. Cu luneta aplicată pe ţeavă, Browningul ar fi fost în stare să-l dea jos ca nimica.

Se întoarse spre Gavino. Răsărea din tufiş cu tot capul. Părea neatent, nu făcea decît să mişte capul. Să nu-l fi văzut încă? Să nu-l socotească demn de un singur G.P.? S-ar putea.

Totuşi nu-i venea să creadă. Îşi amintea fraza: „Împăiat, ar face frumos", şi-i părea rău că nu-i spusese pe loc lui Gavino, răspicat, că el n-a putut să sufere niciodată păsările îmbălsămate.

Înainta spre el, acum, tot mai aproape, arătîndu-i-se — şi inima, între timp, începuse

să-i bată puternic în osul sternului — cu o extraordinară, aproape insuportabilă evidență. Pe căpșorul perfect neted arbora, la spate, ceva subțire : un fel de fir, de antenă, cine știe. Iar el tocmai se întreba ce putea să fie daravera aceea ciudată și-și strîngea pleoapele ca să vadă mai bine, cînd, pe neașteptate, în vastul aer însorit și bătut de vînt, auzi cum răsună obișnuita împușcătură dublă.

VI

NU CĂZU IMEDIAT. Îl văzu parcă tresărind, acolo sus, bătînd dezordonat din largile aripi cafenii, alunecînd apoi spre insulița de pe care porniseră focurile. Lupta să se susțină, să recîștige înălțime. Pe urmă, însă, se lăsă în voia soartei, dintr-odată, și se prăvăli de parcă s-ar fi desfăcut un vechi Caproni de transport — avu răgazul să-și spună în clipa cînd se prăbușea în apă, scufundîndu-se — : din acelea folosite pe vremea primului război mondial, numai pînză, sfoară și lemn.

Credea că e mort și că, dintr-o clipă în alta, cățeaua s-ar fi repezit să-l culeagă. Dar nu se petrecu așa : de îndată ce reapăru pe oglinda apei, se îndreptă pe cataligele ce-i serveau drept picioare, începînd să-și miște încolo și încoace, zmucindu-l, căpșorul minuscul. „Unde mă aflu ?“, păru că se întreabă. „Și ce mi s-a întîmplat ?“

Încă nu pricepuse nimic : chiar nimic. Sau atît de puțin, în orice caz, încît deși o aripă,

cea ruptă, îi atîrna de-a lungul șoldului, la un moment dat făcu o mișcare din umeri de parcă era gata să-și ia zborul. Abia atunci, desigur, își dădu seama că e rănit. De fapt, începînd din clipa aceea renunță la orice încercare de acest fel.

Neliniștit, întorcîndu-și fără-ncetare capul neted și cam înfumurat, de *viveur*, prelungit la ceafă prin ciudata, aproape imperceptibila antenă filiformă, încerca totuși să se dumirească, să recunoască, dacă nu locurile, cel puțin natura obiectelor care-l înconjurau. La cîțiva pași, de exemplu, jumătate în apă, jumătate pe uscat, observase luntrea. Ce să fie ? O barcă sau trupul unei vietăți mari și adormite ? Oricum, mai bine să se păzească. Mai bine să nu se aventureze spre plaja cu nisip fin și compact, unde namila aia întunecată și amenințătoare zăcea de-a curmezișul : mult mai bine. De altfel, nici nu mai simțea durerea din șold. Era de-ajuns să nu miște aripa. Ca să nu-l doară. Putea să mai aștepte.

Îl privea plin de anxietate, identificîndu-se complet cu bîtlanul.

Și lui îi scăpa rațiunea multor lucruri. De ce trăsese Gavino ? Și de ce nu se ridica în picioare, acum, și nu trăgea un foc suplimentar, lovitura de grație ? Nu asta era regula ? Dar cățeaua ? De ce anume se temea Gavino : că bîtlanul, încă nerăpus cu totul, s-ar putea folosi de cioc ca să se apere ? Dar bîtlanul ? Ce-o să facă ? Să aștepte, firește : dar ce și pînă cînd ? Își simțea capul buimac, năuc : năpădit de întrebări ce nu-și căpătau răspunsul.

Trecură așa multe minute. Pînă cînd, pe neașteptate, își dădu seama că bîtlanul se mișcase.

Se îndrepta în direcția lui — constată, după ce-și ridicase o mînă ca să-și ferească ochii de sclipirile apei — : chiar spre butoi. Era de-nțeles, însă. Văzuse momelile. Colorate cum erau și bătute dintr-o parte de soare, firește că-i păruseră un stol de păsări adevărate, pescuindu-și de zor hrana. Putea să aibă încredere. Primejdii, în părțile acelea, nu existau desigur.

Înainta tîrîndu-și aripa pe apă în curse repezi, succesive, alternate de popasuri scurte și alegînd cu grijă fundurile mai puțin adînci. Trecu pe lîngă momeli, veni și mai aproape, tot mai aproape. În sfîrșit, se pomeni cu el față în față, la un pas de barcă, gata să pășească pe uscat. Se mai opri o dată. Cafeniu peste tot, mai puțin penele gîtului și pieptul de o delicată nuanță *beige*, și mai puțin picioarele de un galben-brun de os descărnat, de relicvă, își apleca ușor capul într-o parte, privindu-l : curios, dar nu speriat. Iar el, fără să se miște, aproape fără să răsufle (pierdea sînge dintr-o rană de la mijlocul aripei, la înălțimea articulației), avu răgazul să observe destul de îndelung această privire...

Se sprijinea, acum, pe peretele butoiului, ca un bătrîn pătruns de frig în căutarea soarelui ; și nu-l mai vedea, doar îl simțea. Din cînd în cînd își schimba locul : ca să găsească o poziție mai bună, sau să se despăduchieze.

Mare, osos, disproporționat — și pe deasupra pe jumătate olog — se descurca anevoie. Se lovea mereu.

Minute în șir, totuși, stătea cuminte, perfect nemișcat. Bine adăpostit de rafalele reci și șuierătoare ale vîntului de mare și cu scîndurile călduțe ale „butoiului" în spate, ce făcea oare ? Poate că se mai întremase. Deși, nici acum nu înțelegea prea mult, trebuia să se uite mereu împrejur. Să-și recapete puterile : iată, deocamdată, obiectivul principal. Și o dată recăpătate, țîșt, și-ar fi întins aripile dintr-un salt și ar fi zburat de acolo.

Mai trecu un timp ; cine știe cît.

Dintr-odată, trei focuri unul după altul, urmate de tot atîtea răbufneli, îl cutremurară dureros.

Întoarse capul în partea lui Gavino.

„Nu-i destul ?" se plînse cu jumătate de glas.

Așteptă ca păsările să reapară deasupra apei (lișițe : toate trei nemișcate, încremenite) și se uită la ceas.

Din păcate nu era decît două, iar lumină suficientă pentru vînătoare ar mai fi rămas pentru încă o oră și jumătate. Dar, pe de altă parte : chiar dacă el, personal, era mai mult decît sătul, putea oare să ridice brațul și să facă semn lui Gavino să înceteze ? E drept, că, de la o vreme, bîtlanul nu se mai mișca deloc. În cazul în care ar mai fi fost viu, însă, ce să facă ? Să-l răpună dintr-un foc, nu, exclus. Să-l prindă, poate ? Să se aplece peste bord, să-l ia în brațe și-apoi să-l ducă în oraș, acasă ? În mașină ? Și unde să-l țină ? Într-o colivie, jos în curte ? Și-o închipuia pe Nives, cînd l-ar fi văzut întorcîndu-se cu o asemenea vietate, pe deasupra rănită, pentru care numai veterinarul ar fi costat o mulțime de bani. Se gîndea la țipetele, la împotrivirile, la miorlăielile ei...

Cățeaua terminase cursele dus-întors. Înșfăcase ultima lișiță și o dusese celui în drept. Cînd iată, întorcîndu-se întîmplător spre dreapta, într-o parte a stufărișului, căutînd parcă o sugestie dintr-acolo, văzu din nou bîtlanul.

Era la vreo zece metri de „butoi" și, judecînd după direcția luată, lăsa impresia că vrea să ajungă tocmai la stufăriș. Bubuitul împușcăturilor de adineaori îl speriase. Văzuse, pe urmă, cățeaua aruncîndu-se și întorcîndu-se de trei ori, una după alta, revenind de fiecare dată la mal cu o lișiță în gură ; și deși rănit, deși slăbit din cauza sîngelui pierdut, și de aceea dornic mai mult ca oricînd să se bucure acolo, ferit de vînturi, de ultima căldură a soarelui, se gîndise la un moment dat că-i convine totuși, și imediat, „să schimbe zona". Grindul, acoperit acolo cu plante, mai mult sau mai puțin de aceeași culoare cu penele sale și în ansamblu destul de înalte ca să-i permită să umble printre ele fără să fie văzut, poate că reprezenta cel mai potrivit lucru în cazul său. Să se ascundă acolo, pînă una alta, în așteptarea nopții apropiate ; și după aceea, după aceea rămînea de văzut. Pentru că nu era sigur că stufărișul ar fi complet înconjurat de apă. Cine știe dacă, în spate, nu era legat

într-un fel de uscat. Iar a avea țărmul la îndemînă ar fi însemnat o posibilitate ulterioară de fugă, poate chiar salvarea, sau, dacă nu de-a dreptul salvarea definitivă, garanția aproape sigură de a rămîne în viață măcar pînă a doua zi.

Se îndepărta tot mai mult, între timp, tîrîndu-și după el cu trudă aripa ruptă ; iar el credea că poate citi pe mica și strîmta sa ceafă încăpățînată toate aceste raționamente. Dar cît de mult se amăgea — îi veni dintr-odată să-și spună. Într-atît se amăgea (pînă la stufăriș, de acord, ar fi ajuns ; dar cu sîngele pe care continua să-l piardă, cățeaua, în curînd asmuțită în căutarea lui, n-ar fi întîmpinat nici o greutate în a-l dibui), într-atît se amăgea, era limpede, prostul de el, încît dacă nu i s-ar fi părut că trăgînd ar fi tras într-un fel împotriva lui însuși, l-ar fi împușcat pe dată. Și așa, pînă una alta, s-ar fi sfîrșit toată povestea.

PARTEA A TREIA

I

ȚINEA SĂ FIE cît mai curînd la Codigoro.

— La revedere, tocmai îi spunea Gavino. Dacă mai aveți cumva nevoie, dați-mi de știre tot prin domnul inginer.

— Am înțeles.

— Și... mulțumesc.

— Pentru nimic. Eu vă mulțumesc.

Pusese motorul în mișcare. Prin parbriz, vedea înaintea lui cocoașa podului suspendat. Dar peste o clipă avea să plece, în sfîrșit.

Trase în sus cristalul portierei și abia acum, după discuția destul de animată dintre ei, cu puțin timp înainte, privitoare la vînat — el încercînd să i-l cedeze pe tot în bloc, iar celălalt nimic, refuzînd cu încăpățînare — se hotărî să-l privească în față. Demn ca întotdeauna, aproape în poziție de drepți (cu buzele crăpate, cu fața suptă de flămînd, îi zîmbea ușor : ca pentru a se scuza), crezu că-l recunoaște, dintr-odată, dincolo de geamul murdar, drept ceea ce era în realitate. Un salariat

cu cincisute pe zi, asta era. În fond, un țăran oarecare, un biet om nevoiaș.

Totuși, peste cîteva minute, de-a lungul întortocheatei șosele județene, spre Pomposa, întoarcerea la acest gînd nu-i aduse nici o ușurare. Un pălmaș — se încăpățîna să repete în sinea lui — : un nenorocit care în ciuda aerelor sale, între domn și ins înscris în P.C., în ciuda pretenției de a nu accepta nimic în dar, nici măcar o pereche de rațe, și nici, se-nțelege, un hoit de bîtlan, bun de dat la îmbălsămare și-atît — la Codigoro, cu motoreta lui, și cu cățeaua alergînd istovită după el, cine știe cînd ar fi ajuns. Degeaba toate. Fără să-i pese că mașina, forțată la maximum, putea să ajungă pînă la urmă în fundul văii sau în canalul larg care, după Pomposa, însoțea șoseaua pe partea dreaptă, luă curbele făcînd să țiuie cauciucurile pe asfalt : ca și cum Gavino, cățeaua, și tot ce-i aminteau aceștia doi, s-ar ține scai după el la mică depărtare, ba chiar l-ar talona.

Gonea, cu mîinile crispate pe volan, cu privirile ațintite pe șosea : între timp, se gîndea.

La Codigoro avea desigur să se descotorosească de păsările moarte ce-i umpleau portbagajul : o încărcătură stingheritoare și scîrboasă, pe care la fiece curbă i se părea că o aude, în spate, alunecînd moale dintr-o parte în alta. Pe deasupra, la Codigoro, cu foamea ce-l încerca (fiindcă așa era : din clipa în care lăsase în urmă ferma Tuffanelli și Volano, se trezise în el o asemenea poftă de mîncare, încît îi era teamă că nimic n-o va putea potoli) avea să mănînce, în sfîrșit ; și nu numai „barbunul pe cinste“ de care-i vorbise Bellagamba în aceeași dimineață la orele opt, ci tot ce i-ar fi fost pe plac să comande. Mai mult : oprirea la Codigoro, altminteri perfect încadrată în program, i-ar fi înlesnit amînarea întoarcerii la Ferrara, care acum, kilometru după kilometru, i se colora în nuanțe din ce în ce mai întunecate și mai apăsătoare, cu cel puțin trei ceasuri. De fapt, luînd prînzul, lăsînd cuiva plocon vînatul, trăgîndu-și un pic răsuflarea (dar Ulderico ? N-ar fi trebuit să se arate și în casa Cavaglieri ?), nu ar fi fost în măsură să se aștearnă din nou la drum înainte de șase. Dacă la șase s-ar fi lăsat ceața, ar fi fost cu atît mai bine. În acest caz, ar fi ajuns cînd ar fi ajuns : la masa strînsă sau chiar cu toată lumea, inclusiv Manzolii, în pat, desigur, de o bună bucată de vreme.

Cu puțin înainte de Codigoro, la nivelul cimitirului, un zid de aburi, negru și compact ivit deodată în fața mașinii, îl sili să apese cu violență pedala frînei. Nu era ceață, nu i se părea să fie ceață. Probabil că nu era vorba decît de un nor jos, pe care o pală de vînt ar fi fost de ajuns să-l împrăștie. Între timp, însă — abia la trei și un sfert după amiază ! — se făcuse ca noaptea. Aerul acela cristalin, care-l înconjurase pînă acum o clipă, aparținea unui trecut foarte îndepărtat, pierdut în adîncuri, de parcă n-ar fi fost.

Intră în sat domol, cu luminile de poziție aprinse și ștergătoarele în acțiune. Nu vedea

aproape nimic. Negura, nerăbdarea de-a se așeza în fața unei mese îmbelșugate și mai ales impresia pe care continua s-o aibă că e urmărit, absurdă, își dădea prea bine seama, dar prin aceasta nu mai puțin reală, îl opreau să-și ridice ochii de la lumina gălbuie, fără fisuri, țîșnită frontal din faruri. Înainta cu greu, ca într-un fel de maț subteran, din ce în ce mai devorat de nerăbdarea de-a se afla în sala de mîncare de la *Bosco Elìceo*. Holul mic și etajele de sus ale hotelului, de bine de rău le cunoștea. Dar sala de mîncare, lipită, evident, de hol, dincolo de peretele opus scărilor, cum o fi ? Și-o închipuia plină, chiar și-acum la trei și un sfert, de o lume veselă, gălăgioasă, de mîncăi și băutori obișnuiți să mănînce și să bea ceasuri în șir, alene și fără nici o întrerupere, într-o atmosferă caldă, foarte caldă, inundată de lumina electrică și îmbibată de mirosuri, bucate, veșminte umede, piele unsă cu grăsime : și nu putea să nu se mire, simțind pentru un asemenea mediu — pe care în împrejurări normale l-ar fi acceptat în silă, apăsat ca de obicei de frica unor întîlniri nepotrivite — o atracție atît de intensă, atît de irezistibilă.

Tăind de-a curmezișul întunericul, baltă învolburată de gaze care înnecau piața, se vîrî în strădușa lui *Bosco Elìceo* și în cîteva clipe se pomeni în fața hotelului. Trase lîngă trotuarul din dreapta ; pe partea cealaltă a străzii se aflau cîteva mașini aliniate. Loc de parcare, oricum, tot era, și chiar în fața dîrei

transversale a neonului aprins. În timp ce făcea manevra îi răsări în minte Bellagamba. Poate că Bellagamba ar fi primit să ia el vînatul. În cazul acesta, Aprilia, astfel postată, îi era perfect la îndemînă. Să descarce păsările moarte din port-bagaj și apoi să le ducă înăuntru (lumina neonului ar fi făcut operația și mai ușoară) devenea o nimica toată.

Coborî din mașină ; deoarece armele se aflau, și ele, în port-bagaj, uită să închidă portiera cu cheia ; trecu de partea cealaltă a străzii ; împinse ușa de sticlă a localului ; în sfîrșit, intră, scoțîndu-și căciula, în căldură și în miros.

În sălița biroului nu era nimeni : nici măcar bătrînul cu chica încărunțită, cu care, dimineața, schimbase cîteva cuvinte. Dar zvonul nedeslușit de voci și de tacîmuri ce venea din dreapta, printr-o ușă cu batante mobile, făcu să i se accelereze bătăile inimii. Așadar, nu se înșelase ! Peste o clipă, o dată aflat acolo, în sala de mese, nu mai încăpea nici o îndoială că ar fi întîlnit numaidecît, dacă nu farfuria pregătită, asupra căreia să se azvîrle, măcar tot restul pe care-l căuta : liniștea, siguranța, stabilitatea dispoziției, sensul exact și echilibrat al lucrurilor. Și pe urmă : în așteptarea a ceva consistent de mîncare, n-ar fi putut începe cu o bucată de pîine și cu un pahar de vin de Bosco ? Ce-i drept, să bea nu-i plăcuse niciodată în mod special. Astăzi, totuși, poate din pricina frigului umed îndurat în butoi,

simțea o mare poftă să bea. Aproape mai mare decît să mănînce.

Îndată ce trecu pragul sălii de mese, care era o încăpere vastă, înțesată, plină de fum și de larmă, chiar așa cum și-o închipuise, dar pe jumătate în întuneric și deci cu ceva trist, mizer — Bellagamba se grăbi să-i iasă în întîmpinare cu brațele deschise. Cînd intrase Edgardo, gesticula în picioare lîngă o masă cu vreo zece clienți : îndepărtată, cea mai îndepărtată, sub o fereastră a peretelui din fund. Rîdea și-i făcea pe ceilalți să rîdă : cine știe ce povestea. Dar îl zărise ; și lăsase baltă, imediat, toată gașca.

— Credeam că v-ați și întors în oraș, zise în dialect, ridicînd vocea pentru a birui zgomotele.

Îi strînse mîna între ale sale. Îi făcu semn cu ochiul.

— A mers bine ?

Îl desmierda din priviri, plin de atenție. Fără haină, mai avea încă pe el puloverul acela *gris-fer*, rotunjit la gît ca la cicliști și lung pînă la răscroiala pantalonilor.

— Ați luat masa ?

Dădu din cap.

— Nu.

— Cred că vi s-a făcut o foame de lup.

— Chiar așa. Aș vrea să mănînc.

Se exprimase sec : mult mai sec decît ar fi vrut. Dar toate introducerile astea îl exasperau.

— Gata, gata, mormăi celălalt intimidat, dîndu-se la o parte.

Se uita împrejur.

— Vreți să luați loc colo ? propuse în sfîrșit, arătîndu-i o măsuță într-un colț, în stînga intrării.

Văzu de departe fața de masă plină de firimituri și scobitori folosite, pătată cu vin. Și simți din nou un impuls lăuntric de greață. Pe de altă parte, n-avea de ales.

— Mulțumesc, făcu.

Porni, ajunse la masă, se așeză. Răsuflă.

— Ce-aveți să-mi dați ?

— Tot ce doriți, răspunse Bellagamba.

Sta în fața lui, la celălalt capăt al mesei. Ușor aplecat înainte, se sprijinea cu mîinile de spătarul unui scaun. În spatele său, ospătarii — patru sau cinci flăcăi de la țară, cu jachetele de un alb murdar, ca brancardierii de spital — ocupați cum erau, aprinși la față, cu grumajii plini de sudoare și încărcați de farfurii, făcînd mereu naveta între sală și bucătărie, treceau pe lîngă ei fără să se uite.

— Mai am încă barbunul ăla pe cinste, adăugă, făcîndu-i iar cu ochiul, l-am pus de-o parte anume pentru dumneavoastră.

— Bine. Durează mult, pînă se face ?

— Depinde. Depinde dacă vă place rasol sau la grătar. Pentru rasol ajung douăzeci de minute.

Trebuia să aibă răbdare. Își coborî pleoapele.

— Și la grătar ?

— Mai mult. Cel puțin treizeci.

Redeschise ochii și se uită la ceas. Trei și jumătate.

— Faceți-l la grătar, atunci, zise. Dar pînă una alta nu aveți ceva pregătit ? Ceva de mîncat pe loc ?

Bellagamba își dezvelise dinții mici și deși, de vechi *boxeur*, într-un zîmbet nervos. Vinele frunții i se umflaseră într-un mod ciudat. Ce era cu el ? Din fundul orbitelor, ochii săi mici și albaștri îl fixau speriați, cel puțin așa i se părea. Cu neliniștea, cine știe de ce, a unui animal care adulmecă primejdia.

— Vreți o gustare de pește ? începuse între timp să murmure. Roșioare, calamari, lacherde, țipari marinați : avem de toate.

Simți cum gura i se umple de un val de salivă.

Înghiți.

— Aduceți-mi, zise.

Și în timp ce celălalt se îndepărta, îndreptîndu-se spre ușa bucătăriei, adăugă :

— Nu uitați pîinea. Și vinul.

Curînd, observă că se înnăbușe de căldură. Se ridică în picioare, lepădă scurta grea, unul din cele două pulovere, azvîrlindu-le claie peste grămadă, laolaltă cu căciula de blană, pe scaunul din față. Cu toate astea, așezîndu-se la loc, își dădu seama că nu e destul. Pielea frunții, a nasului, a obrajilor, aprinsă de îndelungata expunere la soare și la vînt, începuse dintr-odată să frigă. Singurul lucru, firește — reflecta cu coatele pe masă și cu fața ascunsă între mîini — singurul lucru de făcut era să se spele imediat cu apă rece. Era pe punctul de-a se ridica în căutarea toaletei de la parter, cînd, zărindu-l pe Bellagamba care înainta în fugă printre mese, încărcat, și el, de farfurii cu gustări și cu pîine, de sticla cu vin, precum și, ținînd-o strîns subțioară, de o față de masă împăturită în patru, se răzgîndi. Pînă una alta, o să înghită ceva. După aceea, eventual, se va gîndi și să se răcorească.

II

ÎNAINTE CHIAR ca Bellagamba, după ce-i urase poftă-bună, să se întoarcă pe călcîie, se aruncă asupra farfuriei cu gustări. Îi era foame, ce poftă-bună ! ? I se părea că în viaţa lui nu-l încercase o foame atît de mare.

Îşi umplea gura cu pulpa dulce-acrişoară a crustaceilor şi înfuleca ; sorbind apoi îndelung din paharul cu vin sau îndopîndu-se cu pîine. Cu toate acestea, în curînd se simţi scîrbit de mîncare şi de sine însuşi. La ce bun ? — îşi zicea. Cu capul plecat, în colţul său — în căldura şi în duhoarea aceea, în penumbra aceea unsuroasă şi promiscuă — degeaba mesteca, înfuleca, sorbea, scuipa, dădea de duşcă paharele. Pe măsură ce stomacul se umfla, creştea în el şi scîrba.

Se simţea mai rău ca niciodată : aşa stăteau, din păcate, lucrurile.

Iarăşi, nu mai era nimic care să nu-l atingă, să nu-l rănească. Între o înghiţitură şi alta îi era deajuns, eventual, să-şi ridice capul,

să-şi rotească privirile prin sală ; şi de fiecare dată, cu regularitate, fie că îi cădeau asupra mesei lungi, alcătuită în întregime numai din vînători, lîngă care, intrînd, îl văzuse pe Bellagamba (acesta se întorsese acolo : începuse imediat să vorbească, să discute, să zbiere într-o doară, să rîdă), fie că i se întîmpla să şi le încrucişeze cu ale unui alt client, oricare, dar mai ales cu ale unei femei de vreo treizeci de ani, brunetă, palidă, trupeşă, fardată ţipător, care şedea foarte demnă la o masă apropiată (o curvă, fără-ndoială : i-o spuneau gura, felul de-a fuma, unghiile, *tailleurul* închis, prea corect, blana cenuşie aranjată cu grijă, ca pe un cuier, pe spătarul scaunului de-alături, poşeta mare aşezată la vedere pe masă, lîngă scrumiera plină vîrf cu mucuri de ţigări, şi ochii, mai ales, negri, opaci, ca de animal, neobosiţi în căutarea clientului de condus la etaj — în bună înţelegere cu patronul, fireşte, cu domnul Gino ! — în una din camerele hotelului...), de fiecare dată era cuprins de un sentiment de invidie, foarte asemănător aceluia care-l chinuise întreaga dimineaţă în baltă, încît, deşi avea arma cu repetiţie în mînă, nu fusese în stare să găsească puterea de a trage nici măcar un foc. Cît erau de liniştiţi şi de fericiţi ceilalţi : toţi ceilalţi ! — îşi repeta din nou, aplecîndu-şi capul în farfurie. Cît de bine se pricepeau să-şi trăiască viaţa ! Plămada lui, pe semne, era deosebită, cu totul deosebită de aceea a oamenilor normali care, după ce au mîncat şi băut, nu se

gîndesc decît să digere. La ce i-ar fi slujit, de fapt, lui, să mănînce și să bea cu atîta îndîrjire ? Înfulecînd după gustări și restul, barbunul, brînzeturile, portocala, cafeaua, — ar fi început, era sigur, să rumege din plin obișnuitele sale gînduri : pe cele vechi și pe cele noi. Le simțea acolo lîngă el, stînd la pîndă, gata să se azvîrle asupra lui, ca mai înainte, ca întotdeauna : și toate împreună.

De la locul lui, Bellagamba nu-l slăbea din ochi nici o clipă ; își dădea limpede seama. Păsările — se gîndi. De ce nu-i spusese imediat lui Bellagamba să le ia el ? Poate că neliniștea care continua să-l chinuiască depindea numai de asta.

Ridică o mînă, îi făcu semn. Trecînd repede printre mese, celălalt veni imediat.

— Merge ? întrebă cu un aer preocupat, arătînd spre farfurie.

Înghiți. Își șterse buzele cu șervetul.

— Foarte bine, răspunse.

Nu știa cum să înceapă.

— Auziți, zise pînă la urmă. Am port-bagajul plin de păsări. Nu le vreți dumneavoastră ?

Ridică ochii în sus și văzu că Bellagamba zîmbea. Era limpede : se gîndea că-i propune un tîrg, o afacere. Sau, mai știi, un fel de mic schimb în natură : cere vînat pentru o masă ; și pentru un pat eventual.

— Să știți că e un cadou, adăugă. Să fim bine înțeleși.

Bău un pahar cu vin dintr-o suflare, își șterse din nou gura.

— Rațe și lișițe, continuă, cred că-s peste patruzeci de bucăți. Printre ele trebuie să fie chiar... chiar și un bîtlan.

— Asta-i bună ! exclamă Bellagamba. Un bîtlan. Cum de-ați tras în el ? O fi din ăia albi, îmi închipui.

— Nu. Din cei roșii.

Zise acestea și, dintr-odată, în amurg, terminîndu-se împușcăturile — ca și cum fața mare, pămîntie și uimită, aplecată în fața lui de partea cealaltă a mesei, ar fi fost măturată de acolo — revăzu cățeaua : cu botul înălțat, cu apa șiroind pe ea, și cu bîtlanul în gură. Complet golit de sînge (în mijlocul plantelor de culoarea tutunului, cățeaua îl găsise mort), cît o fi cîntărind ? Ceva mai mult decît penele sale, adică aproape nimic...

Clipi din ochi.

— Ce păcat ! zicea Bellagamba, cu buzele încrețite într-o strîmbătură dezamăgită. Ăia albi sînt mai mari, mai frumoși, și împăiați arată bine... Dar și ăia roșii sînt lighioane frumoase. Vreți să aranjez eu să-l găsiți gata preparat cînd veniți data viitoare ? Aici, în piață — și vorbind așa, ridică un braț pentru a indica piața de afară, cu ceața și cu întunericul ei — aici, în piață, este o prăvălie unde se lucrează foarte bine — și adăugă în dialect : mai bine decît în oraș, ascultați-mă pe mine. Dacă doriți, mergem după aceea să vedem. Azi e sărbătoare. Dar vitrina o țin luminată și duminica.

Făcu semn că nu, din cap.

— Asta ar mai lipsi, zise,

Probabil că luase o expresie plină de dezgust : de tot dezgustul de care se simțea apăsat mereu, numai la gîndul unui laborator de împăiere. (Dumnezeu știe ce mirosuri : un amestec de coteț, farmacie, closet și morgă...) Pe de altă parte, n-avea de ce să se explice. Mai bine s-o reteze scurt. Iar Bellagamba să-și vadă de mirarea lui cît i-o plăcea.

Scoase din buzunar cheile mașinii și i le oferi peste masă.

— Poftim, făcu. Îmi cunoașteți mașina. Am parcat-o aici în față.

Celălalt întinse o mînă. La jumătatea gestului, însă, rămase nemișcat.

— A propos, zise, coborînd vocea, iar ochii rotunzi, de pisică, îi sticleau. V-ați mai gîndit ?

— La ce să mă gîndesc ?

— Cum la ce... la mașină !

Luă un scaun și se așeză în fața lui.

— Păi cum, continuă cu un zîmbet nesigur, plin de o neașteptată sfială. Facem afacerea au ba, domnule avocat ?

De data asta, era rîndul lui să nu înțeleagă. Pe urmă își aminti dintr-odată scurta lor convorbire de dimineață, cu puțin înainte de a se despărți. Și în timp ce asculta tot ceea ce-i îndruga Bellagamba, și anume că de la o zi la alta, fără un camionaș, să țină restaurantul și hotelul devenea o treabă din ce în ce mai grea („sidecar"-ul în proprietatea lui — un Harley Davidson luat pe o porție de tutun de la un depozit al armatei americane, care dată fiind cilindreea, înghițea aproape mai mult decît o Balilla — nu-i mai era deajuns, ce

mai !), în timp ce asculta, și mînca, și bea, era stăpînit de un simț mereu crescînd al zădărniciei. Pentru a-l convinge să-i cedeze Aprilia, Bellagamba nu se menaja, ilustrîndu-i amănunțit nenumăratele scopuri în care urma s-o folosească. Vînatul, în ziua de azi — zicea — nu mai e cazul să stai să-l aștepți, la întîmplare, de la primul trecător : dacă vine, bine, dacă nu vine, răbdare și tutun. Ca să facă față cererilor clientelei în continuă creștere era preferabil să-l ia direct de la vînătorii „di granda", ca domnul Ceresa și compania, fiindcă ei erau în stare să doboare peste un chintal, un chintal și jumătate de fiecare dată (alt sistem nu exista : trebuia să aibă la îndemînă un mijloc potrivit, să se ducă în baltă, la *salè*, adică la *chalet*, către ora unu după-amiază, să cumpere în bloc, și pe-aici ți-e drumul !). Același lucru pentru peștele proaspăt, ăla abia prins : cine nu are posibilitatea să plece de la Codigoro dis-de-dimineață, pe întuneric, încît să ajungă la Goro, la Gorino, la Porto Tolle, la Pila, sau chiar la Chioggia, odată cu întoarcerea pescadoarelor din larg, și să ajungă acolo pe patru roți, în afară de cazul în care s-ar fi mulțumit cu cîteva chile de marfă și atît, degeaba își punea în cap să obțină ceva, în alt chip. Vorbea, explica, gesticula. Iar el, între timp, cu capul din ce în ce mai greu, nu găsea nimic de obiectat. Îl înțelegea pe Bellagamba, îl înțelegea și-l aproba. Mașina, firește : cum să nu. În loc să i-o vîndă, ar fi fost mai bine să i-o dăruiască. Împreună cu toate păsările dinăuntru.

La un moment dat, se scutură. Se uită în altă parte. Spre masa vînătorilor, acolo în fund, înnecată în fum. Îndepărtată, de parcă între el și vînători s-ar fi deschis un spațiu cît Valle Nuova, pe toată întinderea ei...

— Cine-s ăia ? întrebă.

— Chiar domnul Ceresa și prietenii săi, răspunse Bellagamba, smerit.

Niște domni din Milano, continuă, toți mai mult sau mai puțin din cercurile industriale. Încă de anul trecut luaseră în asociație de la Consorțiul Asanări o bucată de vale între Pomposa și Vaccolino, la un pas de Romea. De obicei, soseau sîmbătă seara : cu mașina. Cinau imediat acolo, la el, dar preferau să doarmă în magnificul *salè* de lux, în întregime din lemn, pe care și-l montaseră cît ai zice peste atît de aproape de apă, încît puteai scuipa în ea. Acum erau pe punctul de a pleca. Urmau să ajungă acasă pe la nouă seara : bineînțeles, dacă le îngăduiau cețurile dese de pe via Emilia.

Frecă degetul mare de arătător.

— Oameni care cheltuiesc tare — încheie în dialect — cîștigă tare. Vreți să vă fac cunoștință ? Mă-ntorc și vă prezint.

Rămas singur, isprăvi restul de gustare, apoi se ridică. Obrajii îi ardeau mai rău ca niciodată. Trebuia să-i spele.

Clătinîndu-se ușor, trecu pe lîngă masa femeii în *tailleur* și, după ce străbătu sala, se închise în toaleta lipită de bucătărie.

Numai că, strîmtă cum era, neînchipuit de rău mirositoare și locuită, pe deasupra, de

muște bătrîne rămase de peste vară, încăperea oferea foarte puține comodități. O chiuvetă mică și semicirculară de porțelan ciobit, avînd alături, agățat într-un cîrlig în perete, un prosop verzui de buret, murdar și ud ; jos, gaura closetului turcesc mînjită, pe jumătate înfundată cu hîrtie de ziar ; lumină puțină ; nici o oglindă, nici măcar o coajă de săpun.

Deschise totuși robinetul cu apă curentă și-și umezi cum putu fața. Și-o șterse cu batista. În sfîrșit, deși nu prea simțea nevoia, se întoarse în partea opusă ca să urineze.

III

— POFTIȚI CHEIA, zicea Bellagamba. Numărul 24, etajul doi. Îmi pare rău că trebuie să urcați atîtea scări. Dar acolo e baia și veți avea la dispoziție toate comoditățile.

Întîrziau în *hall*, față-n față ca în dimineața aceleiași zile : Bellagamba așezat la birou, cu partea de jos a feței, cu bărbia pătrată și obrajii căzuți în cercul de lumină galbenă a abajurului ; el, în picioare, cu brațele încărcate de lucruri, scurta, puloverul, căciula de blană, mănușile. Totuși, nu erau singuri. În spate, auzea cum trece mereu lumea : ultimii clienți care plecau. Îi întrezărea cu coada ochiului cum trec, unul cîte unul, pragul ușii de sticlă ce dădea în stradă și apoi cum dispar, încovoiate umbre încotoșmănate, în ceață și în întuneric.

Preocupat să răspundă la jumătățile de fraze de salut ale clienților care ieșeau, Bellagamba i se părea dintr-odată distrat, neatent. Pînă adineaori se ocupase numai de el, insistînd în fel și chip să accepte să urce sus într-o cameră,

pentru un „pui de somn". Acum, însă... Era limpede că nu știa cum să se împartă. Ar fi ținut cu tot dinadinsul să-l conducă în persoană pînă sus — repeta mereu — și dacă el, domnul avocat, ar fi avut un pic de răbdare, peste cinci minute l-ar fi însoțit fără doar și poate.

— Nu vă deranjați, răspunse la un moment dat, scuturîndu-se cu greu din toropeala în care căzuse. Lăsați.

— Sînteți sigur că vă găsiți camera ?

— Cum să nu.

— Numărul 24, etajul doi : coridorul din stînga, a treia ușă pe dreapta.

— Bine.

— La ce oră să vă trezim ?

Ca de obicei, se uită la el cu aerul celui care se gîndește la ceva, dar se preface că nu știe nimic. El, Edgardo, era destul de beat, ce-i drept ; dar să-și dea seama de asta, încă mai reușea.

— Acum e patru, continuă celălalt. Să zicem, la șase ?

Încercă să se concentreze. Dacă se trezea la șase, cînd mai putea să plece ? Și acasă, cînd ar mai fi ajuns ? Nu risca să... Pe de altă parte... Dar creierul începea din nou să i se tulbure. Mai bine s-o lase baltă. Mai bine s-o ștargă și să se întindă într-un pat. Și să-ncerce să doarmă.

Fără să răspundă, trecu pe lîngă birou și se îndreptă spre scări.

— Odihnă plăcută ! strigă în urma lui, Bellagamba. Apoi, în dialect : — Băgați de seamă să nu cădeți pe trepte, ferească Dumnezeu !

Începu să urce, cu mîna dreaptă agăţată de balustradă. Scurta, puloverul etcetera strînse pe braţul stîng, grele de parcă ar fi fost de plumb ; stomacul plin de mîncare şi de vin (atît de plin şi de umflat, încît fusese nevoit să-şi descheie doi sau trei nasturi de la pantaloni) : fiecare treaptă îl costa un efort imens. Urcînd, se uita ţintă la becul de cîteva lumini, prăfuit, care atîrna, acolo sus, de tavanul etajului întîi, şi-şi spunea că nu va reuşi nici în ruptul capului să se caţere pînă la etajul al doilea. I se părea imposibil, o faptă peste puterile sale. Fereastra în formă de hublou, ceva mai jos decît punctul de lumină al becului, era complet oarbă. Un disc negru, stins şi opac.

Ajunse pe palier, o luă la dreapta şi atacă cea de-a doua rampă de scări, puse piciorul pe palierul intermediar, începu din nou să urce. În sfîrşit, cu răsuflarea istovită, cu inima înnebunită în colivia toracică şi cu capul ce continua să i se învîrtă mai tare ca oricînd, se pomeni în faţa băii de la etajul al doilea ! N-ar mai fi putut să facă nici un singur pas, chiar dacă ar fi vrut. Stătea deci acolo, nemişcat, cu gura căscată : cu privirile încă o dată atrase de măruntele, întunecatele caractere verticale ale plăcuţei emailate pe care scria BAIE, dar inert, golit de orice gînd. Împrejur, linişte absolută. Pînă şi vocea lui Bellagamba, lătratul acela gros care din cînd în cînd se înălţa de jos pe scări ca să-i spargă timpanele, tăcea şi ea, acum. Zvîcnetul inimii,

al tîmplelor ; horcăitul propriei răsuflări. Nu auzea nimic altceva.

Îndată ce ajunse în cameră, întins pe pat (gîfîiala i se liniştise între timp), încercă să adoarmă imediat. Ar fi putut, desigur, să se desbrace ; măcar să-şi descalţe ghetele. Dar lumina, uitase s-o stingă. Şi dacă ar fi avut răbdarea să rămînă cîteva minute aşa, cu ochii închişi, străduindu-se să nu facă nici o mişcare şi mai ales să nu se gîndească la nimic, dar la absolut nimic, nu încăpea nici o îndoială : cu cît băuse, de adormit ar fi adormit cu siguranţă.

Numai că nu era chip, nu reuşea să stea nemişcat. Se întorsese pe şoldul drept, apoi pe cel stîng, apoi se întinsese din nou pe spate ; şi în curînd, ştia asta, ar fi luat-o de la capăt. Ce ciudat : adineaori cădea grămadă. Dar îi fusese deajuns să se lungească în pat pentru a fi străbătut de uşoare, continue descărcări electrice. Bulbii ochilor aproape că îl dureau şi ei, într-atît îi simţea de mobili, neliniştiţi, vioi. În cavităţile orbitelor i se părea că se ascunseseră două mici vietăţi ; umflate de sînge şi gata să plesnească, şi totuşi pofticioase să mai înghită încă : doi monştri mici şi înfometaţi, la fel de prompţi să ţîşnească precum erau efemerele roiuri de scîntei, virgulele fulgerătoare de lumină care convergeau spre ei din toate direcţiile.

La fel de imposibil şi să nu gîndească. Era ca o peliculă ce se desfăşura de la sine, o neîntreruptă, monotonă succesiune de imagini. Iată-l acolo pe Bellagamba, de exemplu. Pe ecranul întunecat al pleoapelor tremurătoare

sau pe acela, mai puţin întunecat, al beznei compacte în care i se scufundau privirile atunci cînd deschidea ochii, iată-l acolo, chipul său de culoarea pielii tăbăcite, veşnic aplecat înainte, deformat în fiecare clipă de rînjete imprevizibile, de clipiri din ochi, de încreţiri ale frunţii, de ciudate mişcări ale sprîncenelor, ale nasului, ale buzelor, ale limbii. Dar iată, imediat după aceea, alte chipuri : acela al lui Nives, încadrat de pernă, acela al mamei sale, cu nelipsita panglicuţă de catifea neagră în jurul gîtului, la jumătate înălţime, acela al lui Gavino, dincolo de geamul portierei Apriliei, şi chiar acelea, unul după altul, ale vînătorilor milanezi, domnul Ceresa şi compania, de care-i vorbise atît de mult Bellagamba : industriaşii, bogătaşii, rechinii *chalet*-ului de lux, nu prea depărtat de şoseaua Romea. Banii, se-nţelege — îşi zicea din nou cu amărăciune, simţindu-se jignit nu numai de amănuntele, necunoscute pînă acum de el, desigur foarte scumpe, ale echipamentului de vînătoare al grupului, scurte de căprioară, mănuşi de porc sau de cămilă, jerseuri multicolore de lînă norvegiană sau de *cashmere*, încălţări ciudate, speciale, dar mai mult încă, jignit de felul în care ocupaseră cu catrafusele lor vreo cinci sau şase scaune în plus, de felul cum şedeau la masă şi cum vorbeau între ei sau i se adresau lui Bellagamba, care stătea în picioare, respectuos, gazdă şi slugă, la distanţa cuvenită — banii, „biştarii" — aşa le spunea Bellagamba, făcînd cu ochiul — erau cei care le dădeau

atîta siguranţă, atîta sănătate, făcîndu-l să pară pe cel care-i avea peste un anumit nivel, ca aparţinînd unei alte rase, mai puternică, mai frumoasă, mai simpatică ! Bani, *biştari, muieri :* era limpede că lîngă oameni de felul acesta, totul, *totul*, fascism, nazism, religie, certuri sau sentimente familiale, probleme agricole, împrumuturi bancare, orice pe lumea asta, devenea fără nici o importanţă.

Dintr-odată îi răsări dinainte chipul femeii în *tailleur* negru pe care o observase jos, în restaurant : faţa ei lată de fostă ţărancă, poate chiar o localnică, marii ei ochi opaci, fără privire, buzele groase şi cărnoase, pline de ruj. Înainte de a se despărţi, Bellagamba îi strigase : „Odihnă plăcută !". Dar la adicătelea, ce avea Bellagamba de era atît de vesel ? Îl cam lua, desigur, peste picior, aşa cum faci cu cel care are prea multă nevoie de tine, de ocrotirea ta, şi mai ales cu beţivii. Totuşi, oare nu încercase să-i spună, în felul său, de codoş sadea, să fie liniştit, să nu-şi facă gînduri ; că pe curva de o mie de am-lire, nu mai mult !, cu care-l văzuse schimbînd ocheade tot timpul prînzului, avea el, Bellagamba Gino, grijă să i-o trimită imediat sus, în cameră ? Asta era : iată ce făgăduia Bellagamba, acum înţelegea, prin rînjetul şi semnele lui cu ochiul, prin insistentul, continuul său aşa şi pe dincolo.

Auzi paşi pe coridor. Căută pe dibuite, deasupra capului, para de aprins lumina şi apăsă pe buton. Fără-ndoială că era ea — îşi zise, ridicîndu-se în capul oaselor — nu putea fi

vorba decît despre ea! După ce se anunțase așa, cu tîrșîitul acela de papuci, peste o clipă ar fi bătut în ușă. Sau, deschizînd ușa doar cît era nevoie, s-ar fi strecurat de-a dreptul în odaie.

Puse picioarele pe podea, și, încet, încheindu-și pantalonii, se apropie de ușă. Inima reîncepu să-i bată nebunește. Era sigur că nu se înșală. Chestiune de secunde, într-adevăr, și după aceea... după aceea, clanța avea să coboare, ușa avea să se crape încet, cu băgare de seamă, inexorabil, și el, dintr-odată, avea să se pomenească față-n față cu soiul acela de vită. Ei bine? Cum urma să se poarte, el, în împrejurarea aceasta? Încă de pe vremea cînd, băiețandri fiind, mergeau împreună la bordel, Ulderico fusese totdeauna din cale afară de expeditiv. Nimic vulgar sau brutal, să ne-nțelegem. Cîteva fraze și imediat la fapte, simplu. În timp ce el, dimpotrivă (lăsînd la o parte adevărul că, după ce se căsătorise, adică de vreo opt ani, ideea de-a fi cu o tîrfă nu-i trecuse niciodată prin cap), în timp ce el, dimpotrivă, fusese totdeauna timid, nesigur, respectuos și avînd de fiecare dată nevoie de o veșnicie, aici e buba, înainte de a ajunge la faimoasele fapte...

Din fundul odăiței, oglinda verticală a dulapului de culoarea paielor îi răsfrîngea propria imagine în picioare, lîngă ușă: o imagine îndepărtată, abia schițată, aproape pe punctul de a se dizolva. Așadar, cum să se poarte? se întreba zăpăcit. Să-i dea ceva și s-o trimită la plimbare? De ce nu? Mai tîrziu, ce-i drept, ar fi avut de furcă, din nou, cu Bellagamba, ar fi avut de suportat, din partea lui, noi aluzii mai mult sau mai puțin învăluite, și cine știe de ce fel. Nu era, însă, de ales. S-o lase să intre, să flecărească un pic cu ea, și la urmă, ca să scape, să-i vîre în mînă două sau trei sute de lire: nu vedea altă cale pentru a ieși dintr-o asemenea situație.

IV

DEOARECE CLANȚA nu se lăsa în jos, se întrebă la un moment dat dacă nu-i convine să deschidă chiar el ușa. Din nefericire, uitase cheia pe dinafară, în broască. Altminteri ar fi putut și să se închidă înăuntru, fără atîtea fasoane.

Deschise și, nevăzînd pe nimeni, ieși în coridorul pe jumătate întunecat. Se uită în dreapta, spre palier, în stînga, absolut nimeni. Să fie oare cu putință ? Totuși nu încăpea nici o îndoială : auzise hîrșîitul acela de papuci, nu-l visase, de bună seamă. Să fi fost o slujnică, din cele care fac curățenie ? Duminică după amiaza ? De ce nu ! La drept vorbind, nu era nimic ciudat.

Între timp, lăsînd întredeschisă ușa camerei, se mișcă de-a lungul coridorului pînă pe palier. Se rezemă de balustradă, se aplecă și scrută în jos, bezna ce învăluia scările. Dinspre parter, împreună cu o dîră de lumină, suia un vag zgomot de farfurii, de mese mutate din loc,

de pași, de glasuri îndepărtate. E limpede — își zise, căscînd. Se deretică sala de mese, se pregătește pentru seară.

Întors în cameră, se încuie înăuntru cu cheia, apoi, dezbrăcîndu-se repede, se strecură în pat, sub cuverturi. Păstrase pe el doar costumul de lînă. Dar îndată ce-și trase cuvertura peste nas, se simți cuprins de un fior prelung. Cearceafurile erau reci, umede : mai ales jos, la picioare. Totuși, situația nu se putea compara cu cea dinainte. Fără nimic strîns în jurul mijlocului se simțea infinit mai bine. Chiar și stomacul îl apăsa mult mai puțin.

Întinse o mînă ca să stingă lumina, se întoarse pe dreapta, căscă pînă-l podidiră lacrimile ; și aproape imediat, cu învoirea neașteptată a întregii sale ființe, avu conștiința că creierul i se încețoșează, că adoarme, că visează.

Visa că se află încă o dată pe scările de la *Bosco Elìceo* și că urca încă o dată, treaptă cu treaptă, avînd drept țintă etajul al doilea. Ce anume căuta acolo sus, nu era limpede. Urca, pur și simplu : și fără prea multă trudă, dimpotrivă, cu o ciudată, misterioasă ușurință. Dădea din cap. Cu o clipă înainte, jos, la parter, Bellagamba îi propusese șugubăț să fie transportat pe targă de doi tineri zdraveni, pe care-i recrutase ca ospătari din satele vecine (avea o targă, chiar la intrare : exact ca acelea, de cînepă aspră, folosite la Spitalul Sant'Anna din Ferrara, pentru transportul bol-

navilor grąvi de la un pavilion la altul) ; de parcă el, Edgardo, ar fi fost slab de picioare, suferind de inimă sau încă și mai rău. În schimb, nici pomeneală : sprinten, liniștit, urca treptele ca împins de la spate de un vînt prielnic, parcă ar fi prins aripi. Nu era nici noapte, nici dimineață. Prin oblonul de deasupra primei serii de trepte, cerul apărea de un albastru intens și însorit. Erau ceasurile două sau trei, ale unei frumoase după-amiezi de primăvară tîrzie : mai, iunie. Imediat după prînz.

Hotelul era plin de lume. Deși pe scări nu era nici țipenie de om, în dreptul fiecărei camere ce dădea în cele două coridoare de la etajul întîi, în fața fiecărei uși, se vedeau expuse una lîngă alta, într-o ordine perfectă, unele luminate de piezișe raze solare, cîte două perechi de pantofi : o pereche bărbătești și o pereche femeiești. Ce de pantofi, Dumnezeule ! Totuși, nu era de mirare. Chiar dacă nu ar fi ținut seama de toți pantofii aceia în șir, era cît se poate de limpede că restaurantul de la parter servea mai ales la acoperirea a tot ce se întîmpla acolo sus, la etajul întîi, ca și la al doilea. Fiecare cameră a hotelului, închiriată cu ora, ascundea cîte o pereche. Veneau din toate părțile, în mașină, pînă și de la Milano. Vorbeau, conversau, șopteau, închiși cîte doi în camerele zgîrcite în spațiu, fiecare cu mizera ei chiuvetă de porțelan, nouă-nouță și totuși crăpată, cu *bidet*-ul de fier, cu mobilierele fragile, de placaj în culoarea paiului, cu covorașele murdare și strîmbe, cu chioara lumină centrală.

Era de-ajuns să ciulești puțin urechea pentru a surprinde un fel de bîzîit, de zumzet — între cel de stup și cel de uzină — care străbătea tainic întreaga clădire dintr-un perete în altul, de la un etaj la altul.

Dar iată că, pe neașteptate, în spatele său, sunetul unui obiect metalic, zornăind pe o treaptă, îl făcea să tresară, să se răsucească brusc. Pe palierul de jos, de la primul etaj, ivită cine știe de unde, stătea aceeași femeie în *tailleur* negru, care, începînd din clipa intrării lui în sala de mese și pînă adineaori, cînd ieșise, nu încetase o clipă să-l privească. Ghemuită, în capot și papuci, să culeagă cheia scăpată din mînă, îl fixa cu obișnuita insistență, întorcînd capul pe trei sferturi. Nu mai era atît de fardată ; ba chiar nu era de loc. Zîmbea și-l fixa : mult mai tînără, acum, ca înfățișare, mult mai copilă. În sfîrșit, se ridica ținînd cheia în mînă. Fără să-și desprindă ochii dintr-ai săi, scotea limba și începea s-o plimbe pe buza de sus.

Nu se vedea decît vîrful limbii. Dar din puținul acela i se părea că poate ghici cît era de groasă și de scurtă : limbă de animal, și ca formă și în ce privește culoarea, de un roșu siniliu, albăstrui. Negri și lucitori, și ochii ei semănau cu ai anumitor dobitoace de la țară : cu aceia ai vacilor, de exemplu. Era vorba, de bună seamă, de o localnică, acum era sigur : poate o țărancă, una din multele care, angajate de Bellagamba ca îngrijitoare, aveau de fapt mai ales sarcina de a distra, sus, clienți

singuri şi dornici de tovărăşie. Ce crede ea, oricum — îşi zicea, începînd din nou să urce, dar continuînd s-o privească, totuşi — că dacă-i arată limba în felul acesta îl impresionează ? Dacă aşa credea, să-şi scoată asta din cap. Nu numai că limba ei nu-l impresiona, ci, dimpotrivă, văzînd-o cum arată, îl scîrbea : îl scîrbea şi gata.

Acum, nu ştia în ce fel şi de ce, ieşea din baia de la etajul al doilea ; iar ea era tot acolo, din nou, aşteptîndu-l, nemişcată în faţa uşii : pozînd, de data aceasta, cu spatele rezemat de balustrada palierului şi cu capotul adunat în jurul picioarelor, în aşa fel încît să scoată în relief grosimea coapselor.

Îi ieşea înainte şi fixîndu-l de jos în sus fără să zică nimic (de parcă ar fi fost intimidată de o mulţime de lucruri, dar mai ales de propria ei grosolănie şi stîngăcie de femeie de la ţară), începea să-l pipăie. Iar el, în timp ce se lăsa în voia ei şi adulmeca mirosul de ţipar prăjit ce-i îmbiba părul, se gîndea că, într-adevăr, trebuia să lucreze la *Bosco Elìceo,* dar nici măcar ca ospătăriţă, ci ca slujnică la bucătărie. În curînd, din fundul scărilor, vocea răsunătoare a lui Bellagamba se va înălţa cu siguranţă pentru a-i porunci să coboare, să se întoarcă în bucătăria ei, la spălat de vase.

— Las-o moartă, hai, îi zicea în sfîrşit. Ce vrei ?

Fără să înceteze pipăitul, ea dădea din umeri.

— Eu, nimic, rîdea, dezvelindu-şi dinţii din faţă, mari şi rari.

— Nu vezi că n-am timp ? relua el. Lasă-mă să plec, hai, sînt în întîrziere.

— Dacă vreţi, insista cealaltă cu vocea redusă la un murmur, dacă vreţi, viu eu în cameră la dumneavoastră... Ce număr aveţi la cameră ?

După accent nu se prea înţelegea de unde era. Nu spusese „viu". Spusese „ghiu". Nu era din ţinuturile ferrareze, părea emiliană, în privinţa aceasta nu încăpea nici o îndoială. Dar „ghiu" ? Să fie originară din Italia de sud ? Dispersată de la Napoli, cu familia ei de rînd, după bombardamentele din '42, şi după aceea, ca să trăiască, nevoită să se prostitueze într-un hotel din Codigoro.

— N-am nici o cameră. Sînt doar în trecere.

— Atunci puteţi veni în cameră la mine. E aici sus, la 24. Mă pricep, să ştiţi. O să vedeţi cît de bine mă pricep.

Odată zise acestea, îl lua de mînă şi, în grabă, lovindu-şi papucii de călcîiele goale şi scorţoase, începea să-l tragă după ea spre coridorul din dreapta.

Descumpănit, îndărătnic, Edgardo o urma. Mîna care-l tîra era grea, aspră şi părea unsuroasă : mîna uneia care stă în bucătărie şi freacă la cratiţe şi oale cu piatră ponce. Totuşi, la fel ca atunci cînd, băieţandru, mergea la bordel — vărul său Ulderico nu înceta niciodată să-l ia peste picior din pricina asta — şi acum, mai mult decît de repulsia fizică,

se simţea blocat îndeosebi de o teamă : aceea a bolilor venerice. Putea să ia ca nimica o boală oarecare sau de-a dreptul un sifilis. Şi măcar dacă ar fi poftit, la urma urmei, să facă ceea ce se duceau să facă ! Dar cum să fie cu putinţă, în orice caz, la opt fără un sfert dimineaţa, fără nimic altceva în stomac decît o cafea ? Nu, nu : peste o clipă, în cameră, cu binele sau cu răul, s-ar fi descotorosit de ea. Două sute de lire ; trei sute : atît cît să-i lase un cîştig. Alt neajuns n-ar mai fi trebuit să suporte.

În sfîrşit, se aflau în cameră : ea în pat, sub învelitoare, el în picioare, lîngă fereastra de la care se vedeau, în amurgul străbătut de nori groşi, galopanţi, aceleaşi lucruri ca şi de la fereastra băii : coteţul cu găinile, terenul sportiv, cu cele două porţi părăginite faţă-n faţă etcetera, etcetera precum şi cîmpia plată şi nemărginită din jurul satului, ca fundal.

Era mai bine să nu insiste, îi zicea, fără să se-ntoarcă s-o privească. El venise la Codigoro nu pentru a se opri, ci pentru a se duce în baltă, la vînătoare. Fixase o întîlnire la şase şi un sfert la Volano, cu cineva care trebuia să-l însoţească pînă la Lungari di Rottagrande. Acum, vedea şi ea, erau ceasurile opt. De la Codigoro la Volano, cu maşina, avea să facă încă o jumătate de oră, cel puţin; ; aşadar, plecînd imediat chiar, ar fi sosit la destinaţie cu aproape trei ore întîrziere. Putea rămîne ? Evident că nu.

— Nu vreţi să încerc cel puţin ?

Ce plictiseală, ce pisălogeală ! Totuşi, se răsucea, se desprindea de lîngă fereastră şi se apropia de ea.

— Ce vrei ? Nu vezi în ce hal sînt ?

— Eşti la pămînt, murmură atunci ea, mărginindu-se să-l privească. Păi, eşti chiar lipsit, cu totul.

V

SE TREZI BRUSC, fără să priceapă la început unde se află. Numai că, înainte de-a ajunge cu mîna, în spatele capului, para luminii, redobîndi un minimum de conştiinţă. Dormise, deci. Dormise şi visase. Dar deşteptarea ? Cum de nu se arătase nimeni ? I se părea că din momentul în care adormise au trecut ceasuri întregi. Poate că era ora două sau trei dimineaţa.

Aprinse lumina, se întoarse într-o rînă ca să ia ceasul de pe placa noptierei. Aruncă o privire asupra cadranului. Şase fără un sfert. Înţelese imediat, simţind în acelaşi timp o bruscă strînsoare de spaima că nu dormise decît o oră. Ziua de mîine era departe, foarte departe. La mijloc, greu de depăşit, se căsca prăpastia imensă a unei nopţi întregi, a uneia din cele mai lungi nopţi din an.

După vreo zece minute, cobora scările în mirosul din ce în ce mai puternic de mîncare rîncedă.

Jos la intrare, ca întotdeauna în dosul biroului, Bellagamba se căznea să pună în funcţiune un mic aparat de radio. Se anunţau ştirile sportive : rezultatele partidelor. Se apropie. Încovoiat peste aparatul plin de paraziţi, bătrînul fascist părea să nu fi observat prezenţa sa. Nimerise în momentul cel mai nepotrivit, îşi dădea din plin seama de asta. Pe de altă parte, trebuia totuşi să plece. Şi înainte de a pleca, trebuia să plătească nota : mîncarea şi folosirea camerei.

Nimic de făcut. Cu toate insistenţele, celălalt nu voia să audă. Bineînţeles — zicea, şi vocea lui o acoperea pe cea de la radio — bineînţeles că domnul avocat voia să glumească. Frumos ar fi !, cu tot vînatul pe care i-l dăruise ! Să-i facă deci plăcerea şi nici măcar să nu mai vorbească de bani. Altfel, s-ar fi văzut silit ori să-i dea înapoi vînatul, ori să facă socoteala la modul serios. Şi atunci s-ar fi văzut cine e, dintre ei doi, adevăratul datornic.

Închise aparatul.

— Mai curînd spuneţi-mi dacă aţi dormit bine ? iscodi.

— Binişor.

— Cam puţin, totuşi ! Cît să fi dormit ? Nici un ceas şi jumătate. Spuseseţi că doriţi să fiţi sculat la şase. Eu, însă, v-aş fi lăsat să vă odihniţi în voie...

Zîmbi cu un aer şiret.

— Mă gîndeam chiar, continuă, să telefonez în oraş doamnei. Numai ca să nu-şi facă gînduri, cu ceaţa asta.

Îşi lovi fruntea cu mîna făcută pumn.

— À propos, zise. În timp ce eraţi sus, am primit un telefon.

Ridică braţul, arătînd în afară.

— Am primit un telefon de aici, din casa domnului inginer Cavaglieri. Au spus că după ce vă treziţi, să binevoiţi să-i sunaţi dumneavoastră.

Făcu cu ochiul. Întrebă :

— Nu e vărul dumneavoastră, domnul inginer ?

Încuviinţă.

— Dar cine-a fost la telefon ? întrebă la rîndul său, fără să reuşească să-şi controleze prea bine vocea. Chiar domnul inginer a fost ?

— Aş, de unde. Cred că nici doamna nu era. Trebuie să fi fost servitoarea — gîndi : bătrîna de azi dimineaţă.

Îi întinse mîna peste birou.

— La revedere, făcu. E timpul să plec. Mulţumesc.

— Dacă doriţi, răspunse Bellagamba, strîngînd cu evidentă părere de rău degetele pe care el i le oferea, dacă doriţi, puteţi telefona şi de aici.

Şi zicînd acestea, scoase de sub birou aparatul telefonic.

— Nu, vă mulţumesc mult, zise, schiţînd un zîmbet şi dînd din cap.

Îi acoperi cu palma dosul mîinii drepte. Apoi, întorcîndu-i spatele, se îndreptă spre ieşire.

Imediat ce se află în aer liber, se opri, totuşi : în cumpănă, dintr-odată, dacă să ajungă pînă la cafeneaua *Fetman* pe jos sau, dimpotrivă, să ia maşina. Se decise, însă, repede pentru maşină. Adevărat — chibzuia în sinea lui, traversînd strada : cu limba cenuşie şi coclită pe care şi-o văzuse adineaori în oglinda de deasupra chiuvetei din cameră, doi paşi nu i-ar fi putut face decît bine. Dar tot atît de adevărat era că, luînd-o pe jos, i se putea întîmpla, după toate probabilităţile, să-l vadă încă o dată pe Bellagamba. Îşi închipuia scena. El întorcîndu-se din piaţă, iar acolo, aşteptîndu-l, profilîndu-se la momentul potrivit îndărătul geamurilor aburite ale intrării de la *Bosco Elìceo*, faţa lui Bellagamba, răvăşită şi parcă subţiată de obişnuitul nărav de-a iscodi, de-a ghici, de-a afla...

După ce puse motorul în mişcare şi făcu manevrele, îndreptîndu-se încet spre piaţă (ceaţa, la fel de deasă, nu-i îngăduia să treacă nici măcar în viteza a doua), se simţi dintr-odată complet înviorat. Prea bine. Dacă familia Cavaglieri n-ar fi dat, ea, un semn de viaţă, era uşor ca el, în ceea ce-l privea, să nu mai găsească puterea să telefoneze. Fără să mai aibă nimic de ce să se agaţe pentru a mai petrece o vreme la Codigoro, nu i-ar mai fi rămas decît să ia calea Ferrarei. Iar la ceasul acesta ar fi fost deja pe drum, înaintînd prin ceaţă

cu ochii holbaţi şi tot aşa, în viteza întîia, kilometri în şir.

În acelaşi timp, îşi închipuia casa Cavaglieri : caldă, plină de lumină, cu ei, cei doi soţi — destul de copţi, fireşte, şi totuşi într-un fel încă tineri, încă pe baricade — şi cu toţi cei şase copii, băieţi şi fete, de la cei mai mici la cei mai mari, făcînd roată în jurul lui papà şi al mamei. Nu reuşea să înţeleagă cum, în momentul de faţă, perspectiva de a fi primit acolo, în mijlocul acelei harababuri inevitabile, în loc să-l respingă, îl atrăgea, îl umplea de dorinţă şi de speranţă. Cine ştie — îşi închipuia — : poate, mai tîrziu, după ceaşca de ceai, după felia de plăcintă frămîntată şi coaptă în casă, după paharul de Albana dulce, sorbit puţin cîte puţin împreună cu plăcinta, toţi ar fi insistat să rămînă la cină şi apoi, mai tîrziu, la terminarea cinei şi a eventualelor tururi de tombolă ce i-ar fi urmat, ca un unchi bătrîn devenit amar şi tăcut din pricina prea marii singurătăţi, să petreacă noaptea acolo, în familie, într-un pat improvizat : poate în cămăruţa celui mai mic, Tonino sau Tanino, sau în aceea a penultimului născut, Andrea, acelaşi cu care vorbise dimineaţa la telefon, pe-ndelete şi cu care, tocmai de aceea, ar fi fost simplu, mai simplu decît cu oricare dintre fraţi, să pălăvrăgească pe întuneric, aşteptînd ca pleoapele să se hotărască să se îngreuieze. Poate că totul s-ar fi isprăvit chiar aşa, îşi spunea. Ceea ce, într-adevăr, trebuia să-şi dorească.

Pătrunse pieziş în piaţă, fără să piardă o clipă din vedere, pentru a se orienta prin ceaţă, atît vîrful central, subţire şi întunecat al Monumentului eroilor, cît şi, în spate, abia desluşit, cu faţada plină de ferestruici fără obloane, din care ieşea o lumină albă, vie, mai mult de oraş decît de sat, enormul edificiu I.N.A. ; în sfîrşit, opri maşina chiar în faţa cafenelei *Fetman*. Era atît de nerăbdător să telefoneze, acum, încît, după ce stinse motorul şi coborî, uită să încuie portiera cu cheia, cum făcea de obicei. Îşi aduse aminte abia o clipă mai tîrziu, cînd, urcat pe trotuar, era pe punctul de-a trece pragul localului. Se întoarse să arunce o privire spre Aprilia. Nu, conchise : nu era cazul s-o facă : nu merita cîtuşi de puţin. Cu telefonul şi cu tot restul, ar fi scos-o la capăt cel mult în cîteva minute. În răgazul acela, cu pustiul din jur — toată lumea asediată în case, locuitorii satului, iar ceilalţi, străinii, plecaţi, aflaţi departe pe drumurile de întoarcere — nimănui nu i-ar fi trecut prin cap să-i fure ceva.

Intră.

Fumul, aburii, mulţimea zgomotoasă (numeroşi clienţi de la *Bosco Elìceo* se mutaseră acolo, discutînd cu însufleţire în faţa tabelei cu rezultatele campionatului, atîrnată pe un perete), şi mai ales rînjetul sardonic cu care, văzîndu-l cum înaintează, îl salută, din spatele tejghelei, acelaşi bărbat soios de patruzeci de ani de azi dimineaţă : toate acestea, în alte împrejurări, ar fi stîrnit în el obişnuita

pornire de repulsie, amestecul de scîrbă pentru contactele fizice, de iritare în fața zgomotelor, de teamă pentru întîlnirile neplăcute. Dar în starea sufletească în care se afla în clipa aceea, nu mai luă nimic în seamă. Ceru o fisă ; comandă un Fernet ; hotărît să-și bea Fernetul după telefon, se apropie hotărît de cabina din fundul sălii.

Învîrti întrerupătorul luminii. Fără să mai tragă ușa după el, formă numărul : 12.

Aproape imediat, în receptor, o voce de femeie zise :

— Da.

VI

ERA CESARINA, nevasta lui Ulderico, chiar ea.

Tutuindu-l cu multă naturalețe, nu zic de parcă s-ar fi cunoscut de ani îndelungați, de totdeauna, ci de-a dreptul de parcă i-ar fi vorbit doar cu cîteva ceasuri înainte, începu imediat să-l dojenească afectuos că a așteptat atît timp să telefoneze. Dar de ce, sfinte Dumnezeule, zicea, în loc să mănînce la Bellagamba și pe deasupra să mai și doarmă acolo (noroc că după prînz avuseseră ei ideea să telefoneze !), de ce nu i-a trecut prin minte să se ducă direct acasă la ei ? Rico ar fi fost mai mult decît bucuros. Și-apoi, copiii...

Avea o voce joasă, caldă, lălăită, ușor mieunătoare, și o pronunție aidoma cu a lui Nives. Cu toate că tutuiala din partea ei îl cam descumpănise la început, recunoscu repede că era mai bine așa. În curînd, cînd s-ar fi văzut, totul ar fi mers strună, fără prea multă stingherească din partea amîndurora.

— O clipă, făcu.

Se întoarse pentru a închide uşa cabinei.

— Era trecut de trei, adăugă. Nu voiam să vă deranjez.

Să deranjeze! exclamă cealaltă. Pentru Dumnezeu: să nu spună asta nici în glumă. Duminica — şi acum, în timpul sărbătorilor, toate zilele păreau duminici — ei se sculau foarte tîrziu, aşa încît nu obişnuiau să se aşeze la masă înainte de două, două şi un sfert. Dar lăsînd la o parte asta: un loc în plus la masă, ce mai conta? Dacă era loc pentru nouă (ba chiar zece, cu femeia de serviciu externă), putea foarte bine să fie şi pentru unsprezece. Iar un pat pentru somnuleţul de după masă, era un fleac să-l aştearnă!

— Mulţumesc, răspunse. Data viitoare n-o să mai fac atîtea mofturi.

— Bravo. Aşa da. Şi vînătoarea, urmă ea, cum a mers? Aţi prins ceva? Azi dimineaţă, îndată ce-a aflat că eşti pe-aici, Rico şi-a scos capul pe fereastră şi a zis că după părerea lui, ar fi fost pericol să nu vînaţi nimic din cauza timpului prost. Dar nu era decît pură invidie; adăugă, rîzînd. Pe urmă, mi se pare că la un moment dat timpul s-a schimbat.

De cînd închisese uşa cabinei o auzea mai bine. Lega o frază de alta cu un fel de mic scîncet de lăcomie: un sunet scos jumătate din gît, jumătate pe nas. I se părea atît de aproape, acum, încît la un moment dat crezu că percepe chiar un foşnet de cearceafuri. Să fie în pat? Promptitudinea cu care răspunsese adineaori la telefon, o lăsa să se presupună. De altfel nu era ceva atît de extraordinar, în fond, ca şi la Codigoro să se poată instala un aparat cu priză, lîngă căpătîiul patului. Cu priză trebuie să fi fost şi telefonul de la *Bosco Elìceo*.

— Da, s-a schimbat, confirmă. Am vînat, în total, vreo patruzeci de zburătoare.

Fu silit să înghită exclamaţiile ei de entuziasm, felicitările nelipsite, aşa i se părea, de un anumit aer de zeflemea: de parcă Gavino — care, printre altele, ar fi putut foarte bine să telefoneze înaintea lui — ar fi povestit de-a fir a păr cum se petrecuseră lucrurile în realitate. Pe de altă parte — îşi zicea, începînd din nou să se simtă ros de viermele tainic al neliniştii, dar încă neresemnat s-o îndure, să se lase pradă ei — pe de altă parte, nu s-ar fi putut aranja în alt fel. Cu sau fără Gavino, nu-i plăcea să facă figura celui întors din baltă cu mîinile goale. Cu preţul de-a trece din nou pe la Bellagamba, pentru a lua cîteva raţe de dus în dar (şi numai Dumnezeu ştie cît l-ar fi costat să se întoarcă acolo: din infinite puncte de vedere!), o asemenea figură nu-i convenea deloc să facă.

Dar ea, între timp, schimbase vorba. Îl întreba de Nives pe care, zicea, n-o mai văzuse de cel puţin douăzeci de ani: vina era mai ales, o recunoştea, a ei, care, ca un arici,, nu voise niciodată să calce în Ferrara; îl întreba de fetiţă; îl întreba cum petrecuseră anii de război, cei mai grei; şi dacă era ade-

vărat — Rico i-o povestise — că la un moment dat fuseseră obligați să fugă în străinătate. Iar el, deși răspundea rînd pe rînd, începea să se întrebe de ce îl reține atît de mult la telefon. Dar Ulderico ? De ce nu-i vorbea despre el decît indirect ? De ce nu se hotăra să i-l dea la aparat ? Dacă urmau să se întîlnească, salutare : ajunge cu pălăvrăgeala.

Numai că, simultan cu aceste gînduri, simțea cum altele, cu totul diferite, i se strecurau în minte. Își amintea ceea ce nici cu zece minute mai înainte nu își închipuise că va găsi în casa Cavaglieri, firește în baza ideilor pe care și le făcuse dimineața, vorbind la telefon cu bătrîna servitoare și cu copilul : și anume, toată familia adunată, și ceaiul, și plăcinta, și masa de cină, mare și ovală, inundată de lumină, și tombola, după strînsul mesei, sau jocul de cărți care ar fi durat exact pînă la ora culcării etcetera, etcetera ; dar ceva îi șoptea, de la un timp încoace, că greșise, că se amăgise. Ce frumos ar fi fost să fie, într-adevăr, bătrînul unchi mizantrop pe care nepoțeii se întrec în a-l cocoli și în a-l mîngîia cu un exces de dragoste și veselie ! Necazul e că acesta nu ar fi fost, pentru el, decît un rol ; și încă un rol imposibil de jucat.

— Ce mai face Ulderico ? întrebă.

Oh, dumnealui, Rico, făcea foarte bine, exclamă Cesarina, rîzînd. Ca și copiii, slavă Celui de Sus... Numai că Rico, tot așteptînd, la un moment dat s-a săturat să stea pe loc fără să facă nimic, și a ieșit (la opt cel mai tîrziu, însă, avea să se întoarcă) ; iar copiii, nici ei nu erau acolo, fiindcă ea avea chef să se întindă în pat, în timp ce ei, dimpotrivă, *bum-bum*, începuseră, ca deobicei, să se joace cu mingea în salon. Pe la cinci îi trimisese la cinema cu Giuseppina, bătrîna doică uscățivă a tuturora. Înainte de șapte jumătate, opt, n-aveau să se arate.

— Și... unde s-a dus ?

— Cine ? Rico ? și rîdea din nou. Știu și eu ! S-o fi dus la vreo ibovnică.

Glumea, firește, gîndi Edgardo. Așa dădea impresia.

— Asta-i bună, făcu, străduindu-se să se arate că știe de glumă, totuși cu un nod în gît. Și unde-și are ibovnica ? Aici, la Codigoro ?

— Nu, nu, vorbeam și eu așa într-o doară, răspunse cealaltă.

Poate că s-a dus doar la plimbare, bietul Rico, adăugă ; sau poate că s-o fi oprit pe undeva să joace biliard, cărți... Ba chiar o sunase, cu cinci minute înainte, dintr-un local ca să afle dacă nu cumva telefonase el și ca să întrebe, printre altele, unde erau copiii. Asta însemna că, aproape sigur, avea să se ducă să-i aștepte la ieșirea de la cinema și să-i ia cu el la biserică.

Emise unul din ciudatele ei mugete : ceva mai lung și mai marcat decît de obicei.

— Dar tu, urmă, de unde telefonezi ?

— Sînt în piață, la *Fetman*.

— Aici sub noi, chiar ! exclamă. Te-ai uitat bine să vezi dacă nu cumva Rico e acolo ?

Nu avusese timp să se uite, ce-i drept. Dar dacă era acolo, un om de soiul barmanului n-ar fi întîrziat să-i dea imediat de ştire.

— Nu cred că e, răspunse.

— Dacă-i aşa, sări să spună Cesarina, de ce nu vii direct acasă ? Vino, hai, că mă scol să-ţi fac un ceai bun.

Înainte ca el să răspundă, începu să-i explice unde era locuinţa şi ce trebuia să facă pentru a o găsi. Locuiaù la un pas de piaţă, zicea, la nici o sută de metri de cafeneaua *Fetman* : şi anume, în clădirea aceea mare cu zece etaje, colţ cu strada Rezistenţei. Să fie atent, însă. Ca să ajungă în curte şi la ascensor, trebuia să intre nu pe partea pieţii, unde, de altminteri, uşi propriu-zise nu existau deloc, ci prin strada Rezistenţei, la numărul 7, strada Rezistenţei. Etajul opt, apartamentul 17 sau şi 18. Putea să sune de jos : avea să-i deschidă.

— Mulţumesc, zise. Bine. Vin îndată.

— Zău ? Să pun apa la fiert, pentru ceai ? Să ştii că te aştept.

— La revedere.

Aşeză receptorul în furcă şi ieşi din cabină.

Îşi croi drum prin mulţime, privind atent în jurul lui. Nu : lungan cum era (un metru şi nouăzeci şi doi, dacă îşi amintea bine) pe Ulderico l-ar fi văzut fără doar şi poate, dacă ar fi fost acolo. Putea să se fi vîrît totuşi în vreo săliţă interioară, să joace biliard sau cărţi.

— L-aţi văzut pe domnul inginer Cavaglieri ? îl întrebă pe barman, de îndată ce ajunse în dreptul acestuia.

— Nu. Astăzi, nu.

— Mulţumesc, făcu.

Îi întoarse spatele şi se îndreptă spre ieşire.

— Domnule avocat !

Tresări, se întoarse.

Din spatele barului, prin fum, prin aburii aparatului-espresso, barmanul îl fixa.

— Fisa, zicea. Fisa şi Fernetul.

PARTEA A PATRA

I

IEŞIND AFARĂ (ciudat : aproape că nu mai era ceață), primul lucru asupra căruia îi căzu privirea fu botul Apriliei. Văzînd-o pe trotuar, ușor aplecată într-o parte și cu parbrizul complet aburit, i se păru mai rablă decît era în realitate : un fel de fier vechi ruginit și de nefolosit. „Fir-ar a dracului !", bombăni, ridicînd din umeri. Capul începuse din nou să i se învîrtească. Din pricina păhărelului de Fernet. Ar fi trebuit să-l bea mai pe-ndelete ; iar nu așa cum făcuse, să-l dea peste cap dintr-o înghițitură.

Coborî de pe trotuar, se apropie de mașină.

După ce închise cu cheia portiera din dreapta, își ridică ochii să se uite. Dincolo de caroseria curbă a mașinii, clădirea I.N.A. se ridica în fața lui și mai înaltă, masivă, apăsătoare. O sută de metri ? Poate din cauza aerului complet limpede și curățit, edificiul i se părea și mai aproape. Prin nenumăratele ferestre mici fără obloane, care-i punctau fațada ieşind în relief, jumătate în piață și jumătate în strada Rezistenței, se desluşeau clar interioarele apartamentelor cu persoane care mergeau și veneau din odaie în odaie, bărbați cu mînecile suflecate, femei, copii. Începînd de jos, numără pînă la opt. Acolo sus, la antepenultimul etaj, nici o lumină. Asta însemna că dormitorul dădea spre curte. Sau că Cesarina ieșise de acolo și, stingînd lumina, trecuse în bucătărie.

Ocoli mașina și porni.

Se gîndea la Cesarina. Ce fel de tip fusese Cesarina atunci cînd, fată fiind, Ulderico începuse să se țină după ea, tot nu izbutea să-și amintească. După voce, totuși, își închipuia că știe cu ce soi de femeie va avea în curînd de-a face. Își dăduse seama de la început. Îi fusese deajuns să audă în receptor acel „daaa" lălăit și mieunător. Trebuia să fi fost înaltă, grasă, liniștită ; cu totul opusă lui Nives. Cu alte cuvinte una din femeile acelea frumoase mergînd pe patruzeci, de care fusese totdeauna tulburat în așa măsură, încît și acum, la vîrsta lui, ori de cîte ori întîlnea una pe stradă, prefera să se amăgească pe sine însuși că nici măcar n-o văzuse.

Se întorcea la convorbirea lor telefonică : sporovăiala ei, adăugată la faptul că era singură în casă, îi dădea senzația din ce în ce mai netă că are în față ceva decisiv, de neamînat : ca un fel de răscruce. Cu cît se gîndea la modul ei de comportare, în aparență atît de deschis și de cordial, cu atît i se părea

mai hotărît ambiguu. Acel tu cu care începuse, de exemplu. Dar şi restul, adică acel mijloc de a-l introduce pe negîndite în intimitatea vieţii familiare (ea şi Ulderico, care duminica leneveau pînă tîrziu în patul conjugal, ca şi copiii în paturile lor), şi acel foşnet de cearceafuri, mai ales, pe care la un moment dat avusese grijă să i-l strecoare în ureche : şi restul, ce mai tura-vura, nu apărea mai puţin revelator decît intenţiile sale reale. Şi, în sfîrşit : ce nevoie avea să-i comunice, fie şi în glumă, că Ulderico ieşise să meargă la ibovnică ? Adevărul e că prin aceasta voise să-i repete o dată mai mult, ca să înţeleagă mai bine, ca să-şi vîre bine în cap, că ea era singură în casă, singură singurică, şi că soţul ei şi progeniturile nu s-ar fi arătat decît peste vreo două ore. Nici o frică, deci : să vină sus. Timp era, şi încă destul ! Dealtfel, apartamentul avea două intrări : numerele 17 şi 18. La nevoie, ea l-ar fi putut scoate în taină pe uşa de serviciu.

Ajungînd la picioarele blocului, urcă pe trotuar, intră sub porticul exterior de la parter. Inima îi bătea, răsufla greu. Ca să se liniştească, se îndreptă spre una din vitrinele magazinului de maşini agricole, apropiindu-şi faţa de grilajul de siguranţă pliant. Printre alte maşini de mărime mai mică, recunoscu, dincolo de grilajul antifurt, dincolo de geamul gros de cristal al vitrinei, un mare tractor american, un Caterpillar. În lumina palidă a prăvăliei, abia se desluşea că e vopsit în gal-

ben. Era o enormă masă întunecată. Ceva orb şi inform, degajat de orice funcţie.

Ca să vezi ce tîrfă — continua să-şi spună — : ce mai probă de tîrfă !

Ducînd, timp de ani de zile, o viaţă comună cu o asemenea femeie, nu era de fapt de mirare că un om ca Ulderico, un om care, de tînăr, îi scuipa pe popi la fel ca pe rabini, ajungea să-şi sfîrşească duminicile la biserică, pentru a-şi primi Binecuvîntarea. Una peste alta, cine ştie ce zdreanţă o fi făcut din el o astfel de femeie, cine ştie ce babalîc. În cîţiva ani îi născuse şase copii. Dar acum, după ce-l pompase bine-bine, acum, fireşte, se apucase să-i pună coarne în văzul întregului sat şi n-avea importanţă cu cine : cu barmanul de la cafeneaua *Fetman*, poate barman şi proprietar, poate cu Bellagamba sau, de ce nu, chiar cu Aleotti Gavino, aflat din cînd în cînd la ordinele soţului, şi bineînţeles bun la toate. Înaltă, grasă, liniştită. Şi tîrfă, mai cu seamă. Şi ce e rău în asta ? — se gîndea ea, poate chiar în clipa aceea, aşteptîndu-l să sosească. Dacă în lista bărbaţilor ei figura un muncitor de tipul lui Aleotti Gavino, tînăr şi vînjos, ce-i drept, dar oricum un muncitor, de ce să nu intre şi vărul din Ferrara ? Nu prea mai era tînăr, vărul din Ferrara, dar domn era în mod sigur : la fel ca Rico, dacă nu mai mult. Şi apoi, lăsînd la o parte rubedenia, nu fuseseră ei prieteni la toartă, Rico şi el, în tinereţe, de-a dreptul nedespărţiţi, încît pînă în momentul cînd ea devenise

amanta lui Rico, întreţinuta sa, avuseseră obiceiul să meargă împreună şi la femei, şi adeseori să şi le schimbe ?

Numărul 7 din strada Rezistenţei era o poartă de proporţii modeste, situată la marginea blocului : acolo unde, terminîndu-se porticul, începeau din nou căsuţele obişnuite. O văzu imediat : de îndată ce trecu colţul. Tabela verticală cu numele locatarilor, fixate sub sticlă pe coloana din dreapta şi luminate slab din interior, îl făcu s-o recunoască de departe.

Iuţindu-şi pasul, se îndreptă în direcţia aceea. Se simţea ca atunci cînd nu era decît un băieţandru, imediat după examenul de la sfîrşitul ultimei clase de liceu : prima dată cînd, însoţit de Ulderico, trecuse pragul unui bordel, nu-şi mai amintea bine dacă la Bologna sau la Padova. Sau ca la munte, în perioada cînd el şi Ulderico se duceau acolo, în maşină, pe la mijlocul lunii august : cînd, ajungînd la picioarele unei Pala sau ale unei Tofana, nu mai rămînea decît să-şi facă vînt, să-şi învingă greaţa care, inevitabil, în clipa aceea, îi răscolea stomacul şi, după ce se lăsa legat, s-o ia pe urma celorlalţi spre un destin de la care nici o putere din lume, în afara voinţei celui ce-l tîra, nu l-ar fi putut sustrage.

Se apropie. Se apleca să citească plăcuţele cu numele de familie. Citi : CAVAGLIERI ing. ULDERICO.

Şi în timp ce, totodată, îşi apropia ceasul de slaba lumină roşietică (era şase şi jumătate), şi calcula orele de care dispunea pentru a face ceea ce trebuia să facă, şi-şi spunea că prin urmare era adevărat, pe timpuri, duminicile de vînătoare, ale sale şi ale lui Ulderico, se terminaseră totdeauna aşa, cu o cină bună, şi pe urmă în pat cu una de prin partea locului, croitoreasă de cămăşi, de pantaloni, muncitoare, ţărancă : una din alea de dus la Montina, la nevoie, şi de plătit într-un fel oarecare şi, la urmă, după ce eventual şi-au pasat-o între veri, între prieteni, de părăsit fără doar şi poate : deodată, pomenindu-se cu cadranul ceasornicului sub ochi, minuscul, calm chip rotund şi familiar, înrămat în aur, cadranul Vacheron-Constantin-ului său, fu pătruns pe neaşteptate de certitudinea că delirează. Delira şi acum. Codigoro ; porticul acela... Cu o luciditate fulgerătoare, se surprinse întrebîndu-se : dar el, el însuşi, îmbrăcat de vînătoare, cu căciula de blană pe cap, la ceasul acela, sub porticul acela, dar el cine era, de fapt ?

Îşi scoase o mănuşă. Atinse cu arătătorul butonul soneriei : nu pentru a-l apăsa, ci doar pentru a-l atinge, pentru a-i simţi consistenţa. Apoi, ieşind de sub portic, aţinîndu-se pe lîngă zidurile caselor, o luă de-a lungul trotuarului în stînga, pe partea opusă pieţii, spre portul fluvial.

II

ERA ORA ŞAPTE, sau cam atît.

Poate ar fi fost cazul să profite de faptul că nu mai era aproape deloc ceaţă, reflectă ; şi în loc să stea acolo să hoinărească prin Codigoro, uitîndu-se la pietrele trotuarului, mai bine se întorcea înapoi spre piaţă, mai dădea un telefon, ca să se scuze, acelei sărmane Cesarina, se urca în maşină şi, noapte bună !, se înapoia iute şi degrabă în oraş. Numai că, de fiecare dată cînd i se năzărea un asemenea program, îl decarta pe loc. Atunci, să rămînă ? Dar cu ce scop ? Înainte ca, din pricina pierderii de sînge, să i se încețoşeze ochii, bîtlanul trebuie să se fi simţit cam ca el acum : închis din toate părţile, fără nici cea mai mică putinţă de ieşire. Cu o deosebire, totuşi, în defavoarea sa : că el era viu, foarte viu ; că nu pierduse nici o picătură de sînge ; şi că n-ar fi putut înfrunta căţeaua, dacă l-ar fi întîmpinat vreuna, decît aşa : cu ochii deschişi, holbaţi.

Mergea grăbit spre capătul străzii Rezistenţei, hotărît să nu-şi întoarcă privirile în direcţia remorcherelor şi a şlepurilor aliniate, cum erau de dimineaţă, de-a lungul cheiului din portul fluvial. Dar îndată ce simţi alături prezenţa acelor forme nemişcate, de culoarea şoarecelui, atît de nemişcate încît lăsau impresia că zac nu pe apă, ci pe albia mocirloasă a fluviului, nu rezistă ispitei de-a se opri să le privească.

Ambarcaţii aranjate în felul acesta mai văzuse de nenumărate ori, mai ales cînd era copil, în porturile-canal din Cesenatico, din Cervia, din Porto Corsini : pe vremea seninelor, interminabilelor vilegiaturi la modă pe-atunci, înainte de celălalt război şi imediat după aceea. Dar din partea acestora — joase, largi şi dominate în loc de ample şi vesele pînze în culori strălucitoare, uşoare şi străvezii ca tifonul, de scheletice şi leneşe zdrenţe de ceaţă — din partea acestora nu putea primi nici un simţămînt de bucurie, de viaţă, de libertate. Pe puntea unei ambarcaţiuni ancorate departe de chei, aproape în centrul oglinzii de apă din faţă, se mişcau două persoane : un bărbat şi o femeie. Bărbatul, dacă-şi dădea bine seama, era un bărbat corpolent, cu părul alb şi cu un maiou negru de republican fascist de la Salò ; femeia, o fată foarte tînără, blondă, într-o jachetă de postav şi pantaloni strînşi pe picior, ca nişte *blue-jeans.* Zbierau, gesticulau, se urmăreau în jurul cabinei, de la fereastra căreia răzbătea o lumină slabă, de fe-

linar. Țipetele lor ascuțite, îndepărtate, asemănătoare cu ale păsărilor de baltă ; tropotul saboților pe podeaua punții ; umbrele lor grotești, mărite de lumina gălbuie ce venea dinspre cală... Nefiind în stare să se apropie mai mult i se părea că asistă de la marginea unei piețe nesfîrșite la o reprezentație de păpuși, oferită numai lui. Degeaba : bătrînul, balaurul, ar fi izbutit pînă la urmă să pună mîna pe frumoasa fată urmărită. Dar după aceea ? Chiar dacă după ce ar fi înșfăcat-o și imobilizat-o, i-ar fi împlîntat cuțitul în gîtlejul zvîcnitor, ce s-ar fi întîmplat în fond, cu adevărat grav ? Era de-ajuns să privească lucrurile vieții de la o anumită distanță pentru a conchide că toate valorau atît cît valorau : adică nimic, sau aproape nimic.

Depășind strada transversală care, la stînga, ducea spre cimitir, și, la dreapta, dincolo de podul de fier, da în vechea șosea județeană ce se termina la Migliaro, la Migliarino și de acolo, la alegere, fie la Ferrara, fie la Lagosanto și Comacchio, se pomeni dintr-o dată în spatele unei clădiri izolate. Se opri pentru a doua oară. În atîția ani, era ciudat că nu o observase niciodată cu destulă atenție. Era vorba de un străvechi castel senioral cu aspect venețian : de un gen care, abia dincolo de Pad, în Polesine de jos, devenea destul de comun. Cu fațada lui frumoasă în două etaje, atît de armonioasă și de simpatică, dînd spre canal, deci spre miază-zi ; cu posibilitatea, dat fiind spațiul la dispoziție, de a planta arbori

împrejur ; asta da — se gîndea — ar fi o casă de cumpărat, de cumpărat pentru a trăi în ea ! Traversă strada pentru a examina mai de aproape edificiul. Dar cînd își dădu seama de starea de paragină în care se afla clădirea, cu poarta de la parter înlocuită prin niște scînduri bătute în cuie, de mîntuială, cu ferestrele fără geamuri și fără obloane, cu acoperișul pe jumătate desfundat (de jos, printr-o fereastră de la etajul al doilea, se vedea cerul), se răzgîndi pe loc. Își închipuia, descurajat, interiorul, pustiul odăilor goale, șobolanii grași galopînd pe podelele desfăcute, gura neagră și știrbă a căminului mare de la etajul „nobil", prin care, în zilele de furtună, cine știe ce pale de vînt se revărsau măturînd de la un capăt la altul salonul de primire, așchiile de lemn — bucăți de oblon putred, de uși desprinse de decenii din țîțînile lor — împrăștiate peste tot, și praful, și păianjenii, miasma, întunericul. Nu. Ca să readucă la viață un asemenea cadavru era nevoie de prea multă trudă : în toate sensurile. Poate că n-ar fi reușit nici Ulderico, cel de acum cincisprezece ani, cînd, încă tînăr, hotărîse dintr-o dată să lase totul baltă, să se însoare cu o femeie oarecare, prima care i-a venit la îndemînă, să se boteze, să întemeieze un cămin și o familie în fundul provinciei ; și, practic, să dispară.

Se depărtă. Dar la prima încrucișare de străzi o luă la stînga, pătrunzînd din nou în inima satului.

Străbătu, una după alta, mai multe străzi: nişte nenorocite de uliţe, presărate cu case mici de un etaj, partea cea mai veche a burgului. Nu întîlnea ţipenie de om. Prin crăpăturile obloanelor trase se strecura lumina roşietică a familiilor sărace. Nu se auzeau decît nedesluşite zgomote de radio.

La răscruci, îşi ridica privirea ca să citească tăbliţele cu numele străzilor. Ştia: a doua zi după Eliberare aproape toate numele străzilor fuseseră schimbate. Erau închinate lui Karl Marx, lui Friedrich Engels, lui Iosif Stalin, lui Antonio Gramsci, Cleliei Trotti — renumita învăţătoare socialistă, moartă de foame în iarna lui '44 chiar la Codigoro, în închisoarea locală — lui E. Curiel etcetera. Tăbliţele de ceramică de dinaintea războiului nu fuseseră scoase. Fuseseră pur şi simplu date cu var. Şi deasupra stratului de var, cu o pensulă muiată în vopsea neagră, fuseseră scrise de mînă noile nume. Nu era uşor să le citeşti. Timpul şi intemperiile începuseră să le şteargă. Silabisea: RL MAR; ANTON GRAMSCI; E. CURIEL; SIF TALIN; C E IA ROTTI. Aşeza la loc, în minte, una cîte una, toate literele lipsă. Şi nu trecea mai departe înainte de a fi reuşit.

În strada Antonio Labriola, care trebuia să se afle chiar în spatele pieţei (masa convexă a absidei bisericii Sfînta Născătoare, cu turnul clopotelor alături, închidea, acolo departe, extremitatea opusă a străduţei), fu atras de două ferestre de la parter, luminate destul de

puternic. Se apropie de cea mai învecinată şi, aţinîndu-se la oarecare distanţă, privi înăuntru prin geam.

I se înfăţişă o odaie joasă, dreptunghiulară, de mărime mijlocie; o ospătărie, desigur. Pereţii încărcaţi cu obiecte atîrnate, tigăi şi oale de aramă, căminul plin de funingine, cele două mese ocupate, fiecare, de cîte patru jucători de cărţi cu căciulile şi pălăriile pe cap şi cu sfertul de vin şi paharul aşezate lîngă cotul mîinii, nu-i lăsau nici o îndoială în această privinţă. Dar cei opt lucrători, chiar şi ei, atît de tăcuţi, atît de nemişcaţi (gestul măsurat cu care, din cînd în cînd, unul punea o carte pe masă, nu făcea decît să-i scoată în evidenţă substanţiala imobilitate: a sa şi a tuturor celorlalţi), deşi semănau leit cu clienţii de la *Bosco Elìceo* şi de la cafeneaua *Fetman*, cum de i se păreau, închişi acolo în încăperea aceea, îndărătul geamurilor, atît de străini, de neajuns?

Îşi concentră atenţia asupra celor patru care ocupau masa din faţa lui. Trei dintre ei erau muncitori, probabil, toţi inşi între treizeci şi patruzeci de ani. Cel din dreapta, slab, osos, cu pometii înnegriţi de barbă şi cu faţa suptă, era poate zidar. Cel de la mijloc, din faţă, cu faţa lată, cîrn, cu un basc tras într-o parte şi cu mîinile negre de ulei, un mecanic. Cel de al treilea, din stînga, ghemuit în scaunul de nuiele, cocoşat în maioul său de ciclist, putea să fie şi el un zidar sau chiar

țăran, din aceia care îngrijesc vitele. Cel de al patrulea, în schimb, așezat cu spatele, corpolent, cu ceafa groasă, cu borul pleoștit a cumsecădenie într-o parte, nu era muncitor, desigur, ci un pensionar al Consorțiului Asanări sau al întreprinderii Eridania, sau un mic proprietar. Nu exista un singur scaun liber în toată încăperea. Fiecare persoană, fiecare obiect, răspundeau unei meniri precise. I se părea că se află în fața unui tablou înrămat. Imposibil să pătrunzi înăuntru. Nu era loc, nu era spațiu suficient.

Ce să facă ? Unde să se ducă ?

Își ridică brațul, aduse cadranul ceasului sub lumină. Șapte și zece.

Se trase îndărăt și privi spre capătul străzii. Poftim — își zise — : în biserică, o bancă pe care să se așeze tot ar fi găsit-o, cu siguranță. S-ar fi așezat într-un colț, la o parte, așa încît să nu fie văzut în cazul cînd Ulderico și copiii ar fi intrat acolo. Să treacă pragul : singurul risc l-ar fi întîmpinat numai în clipa aceea. Să-i întîlnească pe Cavaglieri chiar în poartă ? Oricum, s-ar fi purtat cu băgare de seamă.

Nu-și închipuise niciodată că interiorul bisericii e atît de vast. Dintr-un singur naos, cu pereții despuiați spoiți cu var și cu podeaua ocupată aproape în întregime de două rînduri de bănci despărțite la mijloc printr-un coridor ce ducea direct la altarul principal, amintea o sală de cinematograf, goală, în afara orelor de spectacol. Nu se aflau acolo decît

preotul și crîsnicul, lîngă altar, ocupați să pregătească ceva, precum și patru sau cinci bătrîne ghemuite ici și colo în bănci.

Cam pe la jumătatea peretelui lateral opus intrării, observă o capelă, singura : o nișă întunecoasă care cuprindea exclusiv un crucifix mare și negru, sculptat în lemn. Aproape de locul acela trebuia să se așeze. La nevoie, s-ar fi retras în fundul capelei. Călcînd în vîrful degetelor se îndreptă hotărît într-acolo.

Odată așezat, începu să urmărească îndepărtatul, neînțelesul dute-vino al preotului și al crîsnicului, între altarul principal și sacristie. Nu se simțea totuși în largul lui. Pe deasupra, vecinătatea crucifixului, a trupului aceluia negru, afumat și bătut în cuie, îl tulbura, îl intimida.

Căscă. Cîte persoane puteau să încapă, așezate, în biserică ?

Se apucă să numere băncile. Începînd cu rîndul întîi și terminînd cu cel din urmă, izbuti să numere pînă la patruzeci. Fiecare șir de bănci putea să găzduiască, în voie, vreo douăzeci de persoane. Doi ori patru, opt. Așadar, opt sute de persoane așezate.

Căscă din nou. O bună jumătate din bănci, mai ales cele din față, cele mai apropiate de altarul principal, purtau cîte o minusculă plăcuță albă. Își închipuia numele de familie scrise pe plăcuțe : aceiași Callegari, Callegarini, Benazzi, Tagliati, Putinati, Pimpinati, Borgatti, Felletti, Mingozzi, Bottoni etcetera :

aceeași, mai mult sau mai puțin, care puteau fi întîlniți oriunde la țară, muncitori și pălmași, dintre cei mai umili. Dar Cavaglierii? Să aibă și ei banca lor în biserică? Aproape că merita să cerceteze.

Își dădu seama că stă pe ceva, calcă pe ceva. Se uită. Niște hîrtii. Păreau un ziar.

Se aplecă. Le culese de pe jos. Se ridică.

Nu era un ziar: ci un număr special de propagandă catolică. Pe prima pagină nu era decît o gravură în lemn, puternic muiată în cerneală. Reprezenta o mînă care stoarce măsline coapte de pe o creangă. Aspre, cu unghii enorme, degetele noduroase erau pline de untdelemn. Ansamblul era dominat de un titlu în caractere majuscule, espasate, care zicea: SĂ NU TE FRĂMÎNȚI PENTRU ZIUA DE MÎINE.

Deschise pagina, o netezi.

Se aflau multe lucruri de citit, acolo. Pentru a-l atrage pe cititor, litera de tipar era mereu schimbată. Și aranjarea tipografică varia din loc în loc. Uneori, după o pagină plină, urmau dintr-o dată rînduri scurte, așezate în coloană, la mijloc, ca versurile unei poezii.

„Te-ai uitat vreodată cu atenție la o cîrtiță?“, citi, începînd de sus, în stînga, și strîngînd din pleoape, ca să descifreze măruntele litere cursive din rîndurile de început. „Are labele dinainte ca o lopată: cu ele scobește pămîntul din fața sa, cum ai face tu cu lingura. Labele dinapoi slujesc la împingerea

corpului. Capul seamănă cu o daltă, iar botul cu un bisturiu ascuțit; dar și unul și celălalt sînt făcute așa ca să nu se rupă. Ochii foarte mici sînt ascunși aproape cu totul în blană și tot astfel pavilioanele urechilor.

Gîndește-te: a devenit ea așa de la sine, adaptîndu-și corpul la viața subpămînteană? De ce alte animale, care trăiesc în aceleași condiții, s-au adaptat altfel? Dumnezeu, asta e. Dar Dumnezeu nesfîrșit de mare, se poate îngriji de ființe atît de neînsemnate?

Nu asculta glasul materialismului ateu. Privește mai curînd la tot ce te înconjoară, cu ochii limpezi și buni ai fiului Domnului. Și vei da dreptate sfîntului Augustin care asigură: «Dumnezeu are grijă de orice ființă creată ca și cum ar fi numai ea singură pe lume și de toate la un loc, ca și cum ar fi una singură».

Dar există grijă și grijă.

Tu ai grijă de ghetele tale, de cîinele tău de vînătoare, și de papagalul tău, de floarea de mușcată ținută pe pervaz, de aparatul tău de radio, de motoreta ta; și de fetița ta: «Bagă de seamă să nu cadă!» «Curentul ăsta o s-o tragă și o să-i facă rău!» «I-o fi foame?» «Fug să văd de ce plînge...»; și o strîngi la piept ca să-i ștergi lacrimile.

Dumnezeu, de fapt, dintre toate făpturile sale, are o grijă cu totul specială pentru om, pe care-l iubește cu inimă de părinte.

După ce a pus în serviciul tău aerul, soarele, fructele, pietrele ca să-ți clădești casa,

pielea și lîna dobitoacelor ca să te îmbraci, ierburile și florile ca să te înveselești, El se apleacă asupra ta ca să asculte bătăile inimii tale, ca să le mîngîie cu certitudinea pe care o oferă vieții tale.

Îți zice: «Să nu te frămînți nici pentru mîncare, nici pentru îmbrăcăminte. Privește păsările văzduhului, care nu seamănă, nu treieră și nici nu umplu hambarele; ci Părintele ceresc le hrănește. Nu prețuiești tu mai mult decît ele? Și de ce te îngrijorezi pentru veșmîntul tău? Privește cum cresc crinii cîmpului. Nu lucrează și nu torc. Și totuși, te încredințez că nici Solomon, cu toată strălucirea lui, n-a fost vreodată îmbrăcat ca unul din ei...»

Dacă, așadar, Dumnezeu îmbracă iarba cîmpului, care astăzi este și mîine va fi azvîrlită în foc, cu atît mai mult se va gîndi la tine! El se îngrijește mereu de binele tău adevărat, fii sigur, chiar și atunci cînd lucrurile nu merg cum ai dori."

Ajunsese la capătul paginii: a treia.

„Papagalul?", se gîndi. „Ce are a face papagalul?"

Întoarse pagina. Era goală. Nu mai era nimic de citit.

III

IEȘI PE ACEEAȘI portiță laterală pe care o alesese la intrare. Și aproape imediat, după ce făcu cîțiva pași în întunericul ulicioarei rău mirositoare ce ocolea biserica, se pomeni iar în piață lîngă zidurile exterioare ale sacristiei.

Se opri încă o dată.

Lărgindu-se treptat în formă de caliciu, de pîlnie, piața i se întindea dinainte în toată vastitatea ei. La dreapta, în prim plan, culisa tenebroasă a fostei Case a Fasciilor. La stînga, nu mai puțin înalt dar mai ferit, blocul I.N.A. cu zecile de ferestre luminate intens. Pe fundal, la o depărtare ce i se păru dintr-odată enormă, astfel că, numai gîndul de a o străbate pe jos îl umplea de oboseală, de un plictis fără margini — trei puncte de lumină: cele opuse, ale celor două cafenele, *Fetman* și *Moccia*, de un galben la fel de amorțit, și acela al unei vitrine, de care-și dădea seama abia acum, lipită, de fapt, în dreapta, de joasa clădire centrală a Camerei de Muncă,

şi strălucind cu aceeaşi lumină albă, vie, de întreprindere industrială în plină activitate, care se revărsa în torente din blocul I.N.A. Nici urmă de ceaţă. Dimpotrivă : în acea ultimă jumătate de oră, atmosfera se făcuse de-a dreptul cristalină. Devenise aşa de limpede încît îi dădea putinţa să distingă, în toate amănuntele, nu numai Monumentul Eroilor, în mijlocul pieţei, ci şi, în spate, minuscula, opaca armură de ploşniţă a Apriliei. Adulmecă aerul. Îi rămăseseră în nări mirosurile de urină şi de tămîie. Cu acestea şi cu cel obişnuit al văilor, se amesteca un miros nou : de prăjit, de castane calde. Îşi roti privirile împrejur, căutînd umilul grătar de fier, plin de jăratec, care-l emana de undeva din apropiere. Zadarnic. Cine ştie de unde venea.

O luă din loc.

Înainta încet, lăsîndu-se purtat de picioare spre centrul pieţei şi, între timp, spaţiul înconjurător şi fiecare lucru cuprins înlăuntrul său, Monumentul eroilor, fosta Casă a Fascilor, imobilul I.N.A., fiecare lucru dobîndea treptat un aspect diferit, se modifica încetul cu-ncetul. Chiar şi Aprilia îşi schimba fizionomia. Nu mai era mărunta găoace de adineauri, turtită la pămînt. I se vedea fereastra dublă din spate, în rame trapezoidale. Iar peste o clipă, alb pe fond negru, i s-ar fi putut citi numărul tăbliţei, precedat de FE, Ferrara.

Mergea ţintă spre cafeneaua *Fetman*. Numai că, ajungînd cam la trei sferturi din drum, şi zărind un grup de clienţi ieşind din local şi apoi oprindu-se să tăifăsuiască pe trotuarul din faţa intrării (erau patru, toţi cu mantale : aveau şi ei aerul că examinează atent Aprilia şi că vorbesc despre aceasta), ca să nu fie nevoit să urce în maşină sub privirile lor, preferă să cotească la dreapta, spre vitrina strălucitoare, alături de Camera de Muncă. Pricepuse încă mai de mult : era vorba de prăvălia îmbălsămătorului despre care-i pomenise Bellagamba. Dar n-avea importanţă. Fără să încerce, la ideea aceasta, nici cel mai mic sentiment de scîrbă, continuă să îngăduie picioarelor, un pas după celălalt, să-l ducă pînă acolo, la circa un metru depărtare de marele geam de cristal.

Se opri, fascinat.

Arme de vînătoare, cartuşiere grele de muniţii, undiţe de pescuit, plase, oglinjoare pentru ciocîrlii, momeli de baltă, articole de îmbrăcăminte din lînă, postav, catifea, precum şi, se-nţelege, animale împăiate, cele mai multe păsări, dar era şi o vulpe, o nevăstuică, nişte veveriţe, cîteva broaşte ţestoase : plină doldora de obiecte dispuse într-o dezordine doar aparentă, vitrina strălucea în faţa lui ca un mic, însorit univers de sine stătător, contingent dar inaccesibil. Ştia prea bine : era geamul, la mijloc, care-l făcea aşa. Şi atunci, dat fiind că geamul, deşi atît de străveziu încît părea aproape invizibil, îi reflecta ceva din propria sa imagine (o umbră abia, ce-i drept, dar supărătoare), în scopul de-a şterge

complet această uşoară umbră reziduală şi de-a se amăgi că geamul însuşi nu există, se apropie mai mult, aproape atingînd sticla cu fruntea, simţindu-şi obrazul înfiorat de o răcoare mai rece decît aceea a aerului serii.

Dincolo de geam — tăcerea, nemişcarea absolută, pacea.

Privea unul cîte unul animalele împăiate ; superbe, toate, deşi moarte, mai vii decît dacă ar fi fost vii.

Vulpea, de exemplu, care ocupa orizontal centrul vitrinei între două cizme de cauciuc, ţepene, şi o armă cu două ţevi, întredeschisă, îşi întorcea într-o parte botul rînjind, ca şi cum şi-ar fi încheiat mişcarea de răsucire chiar în clipa aceea ; din ochii ei galbeni, plini de ură, din dinţii foarte albi, din gura de un roşu aprins, din blana de un blond-roşietic, bogat şi luminos, din coada înfoiată şi disproporţionată, se desfereca o sănătate copleşitoare, aproape obraznică, sustrasă ca prin farmec oricărei ofense posibile, de astăzi şi de mîine. Veveriţele, şi ele, plasate unde te aşteptai mai puţin să le găseşti (era una ce-şi ivea doar căpşorul dintr-o frumoasă taşcă de piele), deşi nemişcate, reuşeau totuşi să exprime nu numai întreaga graţie maliţioasă, agilitatea, veselia de gnomi ai lui Walt Disney a firii lor, ci şi ceva în plus, legat de un fel propriu, al lor, de a fi acolo, la adăpost, şi pentru totdeauna, în spatele grosului cristal despărţitor. În lumina violentă şi convergentă a becurilor, minusculele gămălii negre

ale ochilor lor străluceau jucăuşe, febrile, demonice prin conştiinţa de sine şi prin ironie.

Totuşi, păsările erau acelea pe care privirile sale n-ar fi obosit niciodată să se aşeze.

Raţele, cel puţin o duzină, căptuşeau în grup compact prosceniul micului teatru : atît de aproape, încît ai fi crezut că le poţi atinge, în sfîrşit tăcute, neînspăimîntate ; nesilite să se aţină în înalturi, atîrnate de aripile lor scurte şi zvîcnitoare, în aerul mobil şi trădător. Răpitoarele, în schimb, cu excepţia unei bufniţe regale, lăfăindu-se sus în vîrf, într-o poziţie centrală şi dominantă, stăteau mai departe, în şir, de-a lungul muchiei unui soi de policioară, care delimita de jur împrejur, pe laturi şi în fund, interiorul vitrinei. Citind plăcuţele de alamă la picioarele piedestalelor de abanos artificial deasupra cărora se ţineau toate drepte, recunoscu pe rînd un coroi, un uliu, un şoim peregrin, un şoim pescar, un şoim de vînătoare... Vii, în orice caz, şi păsările, trăind, o viaţă care nu mai risca să se deterioreze ; lustruite ; dar devenite frumoase mai ales, fără-ndoială mai frumoase, mult mai frumoase decît atunci cînd respirau şi sîngele curgea repede prin vinele lor : numai el, poate — se gîndea —, era în măsură să *înţeleagă* cu adevărat, desăvîrşirea acestei frumuseţi finale şi nepieritoare, s-o preţuiască pînă la capăt.

La un moment dat, pentru a sesiza mai bine punctul verde din penele unei raţe sălbatice, fu silit să se tragă înapoi cu cîţiva centimetri. Şi

imediat, pentru a doua oară, întrezări, reflectat pe geam, conturul propriului său chip.

Încercă atunci să se privească așa cum se privise în aceeași dimineață în oglinda băii. Și în timp ce regăsea cu exactitate, dinaintea sa, sub căciula de blană, aceleași trăsături ca la fiecare deșteptare din somn — fruntea cheală, cele trei riduri orizontale ce o străbăteau de la o tîmplă la cealaltă, nasul lung și cărnos, pleoapele grele, obosite, buzele moi, aproape de femeie, gropița din bărbie, obrajii supți, pătați de firele de barbă, dar astfel că-i apăreau parcă voalate, îndepărtate, ca și cum doar cîteva ore ar fi fost suficiente pentru a presăra peste ele praful unor ani îndelungați — simțea cum își croiește drum, încetul cu-ncetul, înlăuntrul său, confuz încă dar bogat în făgăduinți tainice, un gînd secret care-l elibera, care-l mîntuia.

IV

DACĂ-I FUSESE deajuns ca să se închipuie mort pentru a se simți copleșit de un val neașteptat de fericire — cugeta în sine, zîmbind — atunci de ce să nu se sinucidă ? Și de ce să n-o facă repede, cît mai curînd ? Nu : avea s-o facă încă în aceeași noapte, în odaia sa, cu Browningul sau cu Kruppul. Știa deja în ce chip.

Conducea de-a lungul șoselei spre Ferrara, în noaptea rece și limpede, luminată de lună.

Cu puțin înainte de întreprinderile Eridania și Consorțiul Asanări, se oprise la o pompă A.G.I.P. ca să ia benzină de cincisute de lire și ca să i se șteargă geamurile ; acum, în mașină, după ce hotărîse ceea ce hotărîse, îi venea și mai ușor să se confunde cu animalele împăiate ale magazinului Cimini din Codigoro. Din cînd în cînd dădea din cap. Cît de stupidă, ridicolă, grotescă devenise viața, faimoasa viață — își zicea — privită dinăuntrul unei vitrine de îmbălsămător ! Și cît de bine se simțea, imediat, numai la gîndul de-a termina cu tot monotonul

dute-vino al mîncării și al defecării, al băuturii și urinării, al dormitului și al veghei, al mișcării încolo și-ncoace și al încremenirii, din care consta viața! Pentru prima oară, poate, de cînd era pe lume, i se întîmpla să se gîndească la cei morți fără teamă. Numai ei, morții, aveau un oarecare preț, numai ei existau cu adevărat. Aveau nevoie de vreo doi ani ca să devină doar un schelet : citise asta undeva. După care nu se mai schimbau niciodată. Curați, duri, foarte frumoși, se făceau ca nestematele și ca metalele nobile. Neschimbători și prin urmare eterni.

Cu cît se apropia de Ferrara, cu atît reflecțiile sale deveneau mai vesele, mai ușoare, uneori de-a dreptul frivole. Îi venea mereu să rîdă.

Rapida priveliște a Montinei în stînga șoselei, dincolo de Po di Volano, îi adusese aminte de Nives. Și imediat începuse să se gîndească amuzat la ceea ce peste o lună, o lună și jumătate, s-ar fi ales din Montina cînd ea, Nives, s-ar fi prezentat personal pentru o primă luare de contact cu proprietatea și cu supușii. Vedea totul cu o extremă precizie : încruntarea seniorală a văduvei și moștenitoarei, schima disprețuitoare a buzelor sale, străduindu-se să se exprime în cea mai curată italiană cu putință, plecăciunile administratorului Benazzi, plin de nădejdea de-a fi confirmat în post, pălăriile ținute în mînă de pălmași și de văcari dispuși, dată fiind întorsătura pe care o lua politica, să dea cu buretele peste trecutul recent, fețele lor cînd șirete, cînd devotate și smerite. Dar à propos — și rînjea binevoitor — : ar fi venit

singură, Nives, la Montina, sau însoțită în Aprilia de credinciosul Prearo ? Că aceștia doi se înțelegeau de minune încă de multă vreme, numai el, cu învederata sa înclinare de a nu vedea nimic din ceea ce i-ar fi periclitat liniștea, numai el ar fi putut să nu bage în seamă. Așadar, de ce nu? Dată fiind ocazia destul de solemnă, probabil că excelentul contabil va funcționa și ca șofer, rămînînd, după aceea, ușor de-o parte, pe toată durata descinderii patronale, respectuos *à côté*. O, scena ar fi meritat să fie gustată pe de-a-ntregul, de la început pînă la sfîrșit ; ar fi fost păcat să-i scape. Dar, pe de altă parte : nu era, și-așa, un motiv de suficientă satisfacție s-o prevadă, s-o anticipeze cu închipuirea, și nu era tocmai el, de bine de rău, soțul, cel care o făcea să poată avea loc în mod real ?

Era atît de desprins de sine însuși și de lume, atît de liniștit și de senin, încît puțin după aceea, la intrarea în Tresigallo, numele satului, scris cu litere mari pe zidul unei case de la marginea așezării, îl izbi ca și cum nu l-ar fi văzut niciodată pînă atunci. Tresigallo. Ce origine putea să aibă un asemenea nume ? În aceeași seară trebuia să-și aducă aminte să-l caute în dicționarul Frizzi sau în enciclopedia Treccani. Cine știe dacă n-ar fi putut să culeagă vreo informație în acest sens.

Între timp, străbătea încet satul, și acesta întunecos, pustiu. Își amintea limpede : cu vreo cincisprezece ani în urmă, în jurul lui '30, guvernul fascist hotărîse pe neașteptate să transforme micul centru agricol, unul din cele mai

mici și mai neînsemnate ale județului, într-un soi de Littoria al cîmpiei ferrareze, ca să folosim cuvintele de pe vremea aceea : și iată, într-adevăr, că farurile mașinii descopereau ici o cazarmă plină de marmuri de tipul Casei Fascilor din Codigoro, colo o piață disproporționată avînd în mijloc, înălțată pe un postament de bazalt negru, o statuie de travertin din Lazio, dincolo un stabiliment industrial asemănător cu noua gară din Florența, creat, așa cum anunța și astăzi, deasupra grilajului de la intrare, o firmă perfect lizibilă, pentru prelucrarea cînepii și a derivatelor sale. Era limpede : în ziua de azi, nimic din toate acestea nu mai servește la nimic. Clădirea enormă cu aspect imperial ; statuia gladiatorului cu fundul gol și musculos, reprezentînd după toate probabilitățile Fascismul în marș ; stabilimentul destinat fabricării de țesături autarhice : sub razele lunii, ansamblul se dezvăluia lipsit de orice sens, pur și simplu o punere în scenă ; iar viața satului apărea mai mult ca niciodată restrînsă la micul grup de case țărănești, adunate la o parte în jurul vechii locuințe eparhiale. Ieși prin partea opusă a satului. „Călătorie sprîncenată“, bombăni, accelerînd pe șoseaua mărginită de arbori care ducea drept la Ferrara. Era a doua oară în cursul zilei, cînd ura cuiva călătorie sprîncenată. Azi dimineață, bietelor rațe ; acum, satului Tresigallo. Îi veni din nou să rîdă. Totuși, era nimerit, în fond. În fond, Tresigallo avea un viitor înaintea sa. Deși pe ecartament redus, satul continua să meargă înainte. În timp ce el, dimpotrivă (și se gîndea

la asta fără nici o umbră de tristețe, ba chiar cu un fel de haz liniștit), încotro mergea el, cu mașina lui ?

Perspectiva Giovecca i se propti în fața botului mașinii la orele nouă și douăzeci fix. Înainte de a pleca din Codigoro își amintise să telefoneze acasă. Din aceeași cabină a cafenelei *Fetman* schimbase cîteva fraze cu Elsa, bucătăreasa : doar pentru a-i spune că tocmai pleca, socotind că va sosi peste cincizeci de minute, rugînd-o să-l anunțe prin dictafon pe Romeo, jos, să deschidă poarta din timp. Acum era absolut în conformitate cu orarul. Și-o fi îndeplinit, Elsa, însărcinarea ? Dată fiind ora și pregătirea cinei, poate că nu, o fi uitat. Peste o clipă, oricum, avea să afle. Dacă poarta era închisă, nici un necaz : ar fi apăsat de două ori pe claxon.

Luna lumina strada Montebello în toată lungimea ei : de la încrucișarea cu corso Giovecca pînă departe, pînă la masiva arcadă de granit cenușiu de la intrarea cimitirului izraelit. Strada Mentana, dimpotrivă, era aproape în întuneric. De îndată ce trecu colțul, aprinse o clipă farurile. Poarta era deschisă. În fața ei, nemișcat pe marginea trotuarului, cu căciula, cu fularul de lînă *beige* înfășurat în jurul gîtului, cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor, Romeo aștepta liniștit.

Încetini ; aruncă o privire spre oglinjoara retrovizoare ; se angajă în sens invers, pe partea stîngă a străzii ; aprinse semnalizatorul ; frînă mult pe dreapta. Apoi, accelerînd din nou, in-

tră hotărît pe poartă și se opri la locul obișnuit, în mijlocul porticului.

Îl lăsă pe Romeo să închidă poarta și ca bătrîna sa față de mucava să apară în cadrul portierei, dincolo de geam. Cum de domnul avocat nu se hotărăște să coboare din mașină ? Abia disimulată, uimirea sa era deopotrivă comică și emoționantă.

Coborî geamul pînă la jumătate.

— Deschide-mi, te rog, grilajul, zise liniștit, făcînd un semn înaintea sa.

Celălalt își holbă ochii rotunzi.

— Vreți să lăsați mașina afară, în curte ? întrebă în italiana sa înceată, de ocazii mari.

— Desigur, zîmbi. Dealtfel, nu mi se pare că-i prea frig.

— Poate aveți ceva de descărcat ?

Înțelegea la ce face aluzie : la prada de vînătoare. Nu credea, totuși. Buzele subțiri, vinețîi, i se neteziseră într-un rînjet abia furișat.

— Nu, de unde. N-am vînat nimic.

Îl văzu prin parbriz cum se îndreaptă spre grilaj. Era limpede că îl dezaproba. O deducea din încovoierea mai accentuată ca de obicei pe care o imprimase spinării, în timp ce deschidea grilajul. Una peste alta, i-ar fi dat, vrînd-nevrînd, ceva în plus de făcut pînă peste cîteva ceasuri. De aceea, trebuia să fie amabil, să-l îmbuneze.

Ieși cu mașina în curte.

— Ce mai face fata dumitale ? întrebă după ce puse piciorul pe pămînt. A venit azi după-amiază ?

Da, venise, confirmă Romeo. Se prezentaseră amîndoi împreună : ea și soțul.

Nu adăugă altceva și schiță o strîmbătură. Probabil că fusese nevoit să le dea ceva bani, se gîndi. Dar el, oricum, ce-ar putea să facă ? Să-i propună o despăgubire, nu era cazul : aparte faptul că avea asupra lui doar cîteva sute de lire, era prea greu să intre în subiect. Cît despre a vorbi ginerelui, acelui William, nu se simțea în stare să-i promită. Să promită știind că nu se poate ține de cuvînt, ar fi fost destul de necinstit din partea sa. Necinstit și stupid.

Urcă sprinten scara cea mare, cu Browningul și cu Kruppul atîrnate fiecare de cîte un umăr. Dar ajungînd sus, în vestibul, se opri. Venind din sufrageria alăturată, deslușise limpede vocea plîngăreață a lui Nives. Dat fiind că se aflau acum la masă, poate era preferabil să se arate imediat. După aceea, eventual, ar fi trecut o clipă în odaia lui, să-și spele mîinile și fața.

Străbătu parchetul lustruit și scîrțîitor, întredeschise ușa din față, își vîrî capul între canaturi.

— Am sosit, zise, în timp ce Lilla, cățelușa mamei sale, își dădea drumul obișnuitului său lătrat mărunt și înăbușit. Bună seara.

Îi luase prin surprindere.

Nives și mama sa la cîte un capăt al mesei, Rory și contabilul Prearo la mijloc, unul în fața celuilalt : toți se uitau la el cu ochii plini de uimire, nemișcați, ca niște statui. Ciudat. Ciudat și caraghios. Să fie cu putință oare ca

Elsa, care-l anunțase pe Romeo, să fi neglijat s-o pună la curent măcar pe Nives de telefonul său ? Nu, nu era cu putință ; ținînd seama și de faptul că alături de Rory, la dreapta ei, fusese pregătit un al cincilea tacîm...

Făcu un pas.

— Am onoarea, murmură contabilul Prearo, ridicîndu-se pe jumătate de pe scaun și întorcîndu-și spre el fața asudată.

— Nu vă deranjați, vă rog.

— Nu vii să stai la masă ? se lamentă Nives. Vino, hai, că e tîrziu.

Chiar în clipa aceea Elsa intra pe ușa opusă, care dădea spre debara și bucătărie. Ținea în amîndouă mîinile platoul oval cu rulada de curcan fiert ; și ea, văzîndu-l, se opri brusc.

Îi cuprinse pe toți laolaltă cu o singură privire circulară : Nives, Rory, mama sa cu cățelușa neagră și creață, ghemuită pe un scaun alăturat, contabilul Prearo, Elsa. Se simțea incredibil de bogat, generos, dispus să dea : pradă unui soi de beție. Totuși, știa, vai, cum știa. Ar fi fost de ajuns să fi acceptat, în acest sens, gîndul de a mai supraviețui o singură zi în plus, pentru ca fericirea pe care de o oră o purta în sine, închisă înăuntrul său ca o comoară, să se topească dintr-odată, pentru ca să încerce din nou și față de fiica sa — rămasă acolo, fixîndu-l peste marginea lingurii cu frumoșii ei ochi de un albastru închis, sălbatic — obișnuitul, amarul sentiment de înstrăinare, aproape de scîrbă, care-l împiedicase întotdeauna s-o considere a sa, s-o iubească. Asta e, deci — își

spunea — : numai cu condiția de-a muri putea s-o iubească pe Rory ! Dar ea ? Și-ar mai fi adus aminte, mare fiind, de tatăl său ? Cum arăta el ca înfățișare ? Aproape sigur că nu. I-o dorea bucuros, în orice caz ; din toată inima. În situația în care se afla, acesta era singurul dar în stare să i-l facă.

— Trec o clipă în camera mea, zise.

V

CREZUSE, el cel dintîi, că se va întoarce peste o clipă. Dar după ce ieşise din sufragerie şi începuse să străbată lungul coridor în formă de L care ducea din vestibul pînă în camera sa, înţelese dintr-odată că nu s-ar mai fi arătat nici măcar pentru a anunţa că hotărîse să nu cineze. Să rămînă singur, să se dezbrace, să se gîndească. Să se pregătească. Nu-l interesa, nu dorea altceva.

Intră în cameră; aprinse candelabrul; se descotorosi de cartuşieră, aşezînd-o pe un scaun; îşi desprinse armele de pe umeri şi le sprijini de perete, lîngă vitrină; îşi scoase haina, atîrnînd-o pe umeraşul cu rotile; se aşeză pe marginea patului; se aplecă să descheie curelele cizmelor; se ridică din nou; aprinse veioza aşezată pe noptieră; stinse candelabrul; în sfîrşit se întinse pe pat cu mîinile sub cap. Zăcea încă în această poziţie, fixînd tavanul în penumbră, cu totul cuprins de senzaţia de extraordinară plăcere pe care i-o da

faptul de a se regăsi în pat, lungit în propriul său pat, cînd auzi o bătaie în uşă.

— Intră, zise.

Era Elsa: o simţea după miros, un miros amestecat de bucătărie şi de săpun.

— Ce-i? întrebă fără să se mişte şi coborînd pleoapele.

Supa de orez se răcea, răspunse fata. Dacă domnul avocat nu venea imediat, mai tîrziu, încălzită a doua oară, n-ar mai fi fost atît de bună.

Ştia unde se află: puţin mai înăuntru de prag, cu mîna ei umflată şi crăpată sprijinită pe clanţa uşii, dar simpatică, deloc dezagreabilă.

— Nu, nu vin, răspunse. Nu mi-e foame. Du-te şi spune-i doamnei.

Se ridică pe jumătate, se sprijini în cot, se întoarse spre ea, zîmbindu-i:

— Şi pe urmă, adăugă, sînt prea obosit.

În penumbră, cu lumina abajurului care urca de jos, brăzdîndu-i obrajii înfloritori de sănătate, o văzu cum roşeşte. De unde e, ce era înainte? A, da: din Chioggia, mai precis din Sottomarina di Chioggia. Blondă, trandafirie, trupeşă, cu ochii de un albastru deschis, şi ea, ca Irma Manzoli, roşea tot timpul; şi femeile astea care roşeau uşor îi plăcuseră întotdeauna.

— Nu vă trebuie nimic? îl întrebă ea.

Era să răspundă că nu. Dar îşi aminti ceva. Şi dacă în casă nu se găsea sfoară? Ar fi fost un dezastru. Ca s-o facă, da, ca să se împuşte, avea neapărat nevoie de sfoară.

Ridică un deget.

— Ai un pic de sfoară în bucătărie ?

— Sfoară ?

Biata fată avea dreptate să se uite la el cu aerul acela pe jumătate mirat, pe jumătate ironic.

— Înainte de culcare, explică, aş vrea să-mi curăţ puţin armele.

— Cred că da. Cît de lungă să fie ?

— Vreo doi metri, ajunge.

— Mă duc să văd.

— Mulţumesc, şi zîmbi din nou. Mulţumesc mult de tot.

După ce auzi uşa închizîndu-se, se ridică în picioare, îşi desfăcu ceasul de la mînă, îl aşeză pe noptieră, şi trecu în baie.

Înainte de toate, deschise robinetele căzii, întinzîndu-se peste ea pentru a potrivi temperatura apei. Pe măsură ce se dezbrăca (ştia ce vrea : se va dezbrăca, se va spăla bine-bine, se va bărbieri ; mai tîrziu va încerca chiar să se uşureze), pe măsură ce-şi dezbrăca puloverul, cămaşa de flanelă, maioul de corp, şi-apoi, pe rînd, izmenele lungi de lînă, cele scurte de bumbac, nu făcea decît să-şi închipuie cum se va împuşca, străduindu-se să definească, anticipînd, cu exactitate, fiecare amănunt al operaţiei.

La ţară — auzise de multe ori povestindu-se — ţăranii făceau în general aşa : proptеau patul puştii în pămînt şi-apoi, ţinînd ţeava strîns între mîini, apăsau pe cocoş cu vîrful piciorului. El însă se va descurca altfel. Va lua sfoara, o va înnoda cu un capăt de trăgaci şi cu celălalt de ceva solid, fix, eventual de un robinet al băii. Pe urmă, după ce s-ar fi aşezat comod, ar fi tras ţeava spre sine. Nu — îşi zicea — : sfoara era, hotărît, un truc minunat, o născocire pe cinste. Stînd aşezat, ar fi putut să se împuşte în piept, în gît, în gură, în mijlocul frunţii : unde prefera. Iar în baie, printre altele, n-avea importanţă că murdărea pardoseala.

Încălecă pe marginea căzii, închise ambele robinete, se lungi în apa călduţă.

Singurul punct ce mai trebuia stabilit — îşi reluă gîndul şi liniştea bruscă îl ajuta — era cel mult acela al armei. De care anume se va folosi ? De Browning sau de Krupp ? Dar în timp ce-şi punea această întrebare, ştia foarte bine că va lăsa în pace Browningul, se va feri să-l folosească. Mai bine Kruppul, cugeta. Mult mai sigure, cele două ţevi gemene ale acestuia. Cu o asemenea armă riscul de-a rămîne acolo, pe jumătate viu, golindu-se de sînge încetul cu încetul, devenea minim. Dacă ar fi reuşit să calculeze cu precizie lungimea sforilor, cîte una pentru fiecare cocoş, ar fi primit două lovituri deodată : în aceeaşi clipă. Nu şi-ar fi dat seama de nimic.

Se săpuni din creştet pînă-n tălpi ; se clăti ; se bărbieri ; îşi dezinfectă faţa cu puţină colonie ; se pieptănă cu grijă, folosind brillantină, pieptene şi perie. În cele din urmă, îmbrăcîndu-şi pijamaua şi halatul de lînă de

culoarea cămilei, și încălțîndu-și papucii, intră înapoi în cameră.

Elsa îi adusese sfoara. Adusese un ghem întreg, lăsîndu-l la vedere, în mijlocul patului. Luă ghemul în mînă, îl cercetă. Excelent. Sfoara era subțire : de ghem mic, dar tare, cea mai potrivită. Cu asemenea sfoară, nodul ar fi reușit la perfecție.

Așeză ghemul pe noptieră, lîngă Vacheron-Constantin și lîngă Jaeger, apoi se culcă din nou în pat, peste cuverturi, cu mîinile împreunate sub ceafă, ca înainte. N-ar fi lăsat nimic scris. Nici măcar un rînd. La ce bun ? Datorii de plătit sau credite de pretins nu-i rămîneau. Cît despre cimitir, și în această privință se putea considera în ordine. Contabilul Prearo plătise tot timpul, cu regularitate, ratele anuale ce se cuveneau Comunității izraelite : pe numele său și al mamei sale. Nimeni, prin urmare, n-ar fi putut să ridice obiecții. Însuși președintele Comunității, acel Cohen care de pe vremea însurătorii sale încetase să-l mai salute, s-ar fi pomenit cu mîinile legate.

Stătu să se mai gîndească.

Spre miezul nopții coborî din pat, se duse la ușă, o deschise și ieși pe coridor.

Nu totdeauna, ce-i drept, dar adeseori, se ducea s-o vadă pe mama sa, mai mult sau mai puțin la ceasul acela : fie că era întors de curînd din oraș, fie că, imediat după cină, se retrăgea în odaia lui să citească în tihnă ziarele sau să facă vreo socoteală. Era vorba de un vechi obicei : foarte vechi. Dar tocmai de aceea,

nu era exclus ca mama sa, poate îngrijorată că nu-l vede venind, să dea peste el pe la două, pe la trei : chiar atunci cînd ar fi avut mai multă nevoie să rămînă singur, să nu fie deranjat.

Străbătu coridorul, străbătu vestibulul, sufrageria, cele două saloane alăturate, care de vreo zece ani nu mai erau încălzite, fiind folosite acum ca magazii de depozitare și ca debarale. Se mișcă dintr-un capăt în altul al apartamentului, cu alte cuvinte, deschizînd și închizînd uși, aprinzînd și stingînd lumini, fără să-i pese de scîrțîitul parchetului. Dacă Nives, din odaia ei, sau Elsa din cămăruța ei lipită de bucătărie, l-ar fi auzit trecînd, cu atît mai bine. Cu atît mai bine, dacă noaptea aceea li s-ar fi părut și lor absolut normală, prin nimic deosebită de atîtea altele.

VI

STAREA DE FERICIRE lăuntrică dădea imbold picioarelor obosite, măsură şi precizie — gesturilor, linişte — bătăilor inimii. Era într-adevăr o comoară, şi nu mai puţin de tăinuit, ascunsă oricărei persoane din lume. Toată veselia sa, toată liniştea sa, derivau din certitudinea că e singurul ei proprietar.

Transformat dintr-o săliţă care pe vremuri — pe vremea bunicului Eliseo şi a bunicii Vittoria — servea exclusiv pentru biliard, dormitorul mamei sale era ultima încăpere a apartamentului, cea mai îndepărtată. Dar după ce umblase prin bezna vastă şi îngheţată a celui de al doilea fost salon de primire, plin de întunecate prezenţe fără formă, iată-l în sfîrşit în faţa uşii, apăsîndu-i clanţa, crăpînd-o.

— E voie ? zise, ca de obicei.

— A, tu eşti ? auzi exclamînd ca răspuns cunoscuta voce plîngăreaţă şi şovăitoare.

Intră, închise uşa la loc, înaintă în căldura neaşteptată spre patul aşezat în cealaltă parte a camerei, se aşeză lîngă el, întinse o mînă ca

s-o mîngîie pe Lilla care, dînd drumul la măruntul, inofensivul său mîrîit de circumstanţă, se ghemuise la loc lîngă stăpînă, lîngă coapsa ei. Se purtă, într-un cuvînt, ca de fiecare dată, repetînd obişnuitele gesturi, aceleaşi mişcări, pregătindu-se să rostească şi să asculte aceleaşi fraze de totdeauna.

Dar de data aceasta era fericit ; şi încă de la bun început şi mama sa fu molipsită de aceeaşi stare.

În loc să dea drumul la obişnuitele ei plîngeri, cu precădere pe seama lui Nives, îl contempla cu plăcere, tăcută.

— Ce frumoşi sîntem, zise în sfîrşit.

— Eu, frumos ? se apără. Da' de unde !

— Ba da, ba da, las-o pe maică-ta să ţi-o spună ! Ar trebui să te duci mai des la vînătoare. Sînt convinsă că ţi-ar face bine să stai la soare, în vînt, să iei din cînd în cînd cîte un pic de aer, ca odinioară. De-ai vedea ce mină bună ai.

— Aşa-i, poate că ai dreptate, zise, plecîndu-şi capul. Aş avea într-adevăr nevoie.

— Bravo, zîmbi. Am văzut imediat, să ştii, de cum ai venit, că ai cu totul altă figură. Dar de ce, continuă, zîmbind mereu şi vorbind în surdină, de ce n-ai vrut să iei nimic, nici măcar un pic de supă ? Era foarte bună.

— Cred. Adevărul e că azi am mîncat foarte tîrziu. Nu mi-era foame.

— Păcat. Rulada a vrut s-o facă nevastă-ta, dar trebuie să recunosc că acum a învăţat s-o facă şi era foarte bună... Dar unde ai fost să mănînci ?

Îi spuse unde.

— Cine știe ce porcărie ai băgat în tine ! exclamă, cu o strîmbătură de dezgust. Sper să nu-ți facă rău. Dar costumul, cel puțin, ți-a ținut de cald ?

În timp ce răspundea că da, costumul de lînă se dovedise providențial, și-i povestea apoi, liniștit, ce anume mîncase la prînz, o observa. În pat, cu două perne din pînză de in la spate, cu acea grațioasă *liseuse* de lînă albastră găurită, care-i învelea umerii și sînul, dar curată, mai ales cu părul moale de vată, puțin mai alb decît mucavaua fragilă a feței, și ea era frumoasă, foarte frumoasă. Perfectă.

— Și tu ești foarte frumoasă, zise. Felicitări.

Izbucni în rîs. Copilărește măgulită, se răsturnă pe spate, între perne, își împreună mîinile mici și noduroase, pline de vine, își coborî pleoapele. Cîți ani avea ? se întrebă. Trebuie să fi avut vreo optzeci : aproape dublu decît el, prin urmare. Dar era de asemenea adevărat că arterioscleroza o ajuta să redevină fetiță : o fetiță mai fetiță decît Rory.

Cînd își redeschise ochii, ținu să afle cum a mers cu vînătoarea.

— N-ai vînat nimic, îmi închipui, zise.

Luase un aer de neîncredere și în același timp de nerăbdare : ca și cum n-ar fi cerut decît să fie dezmințită. De ce să nu-i facă pe plac ? Avea chef să asculte un basm, ei bine, o să i-l povestească. Bucuros.

Răspunse că se înșela, doborîse vreo patruzeci de rațe și lișițe. Atît doar că în loc să le ia

cu el, preferase să le dea. Le dăruise pe toate lui Ulderico.

— Care Ulderico ? întrebă.

Făcu semn cu capul spre strada Montebello, apoi adăugă cu voce joasă :

— *Cavaglieri ?*

Încuviință.

Așteptă să-și revină din zăpăceală, să-și reorganizeze memoria. Da, chiar el, confirmă. Dat fiind că-și telefonaseră de curînd de cîteva ori și că el se arătase foarte amabil, hotărîse să-l viziteze, mai ales că tot trecea prin Codigoro.

Era foarte atentă, acum : parcă întinerită cu douăzeci de ani.

— Acasă la el ? șopti.

— Da, acasă.

— Și unde locuiesc ? În cîmp ?

— Nu, în sat. Chiar în piață.

— Ai văzut-o și pe nevastă-sa ?

— Nevasta și copiii.

— Copiii ! Dar cîți au turnat ?

Își arătă degetele.

— Șase !, exclamă atunci mama sa, bătînd din palme. Doamne sfinte, ce mai trib !

— Și nevastă-sa..., reluă după o pauză, cu vocea din nou sufocată și încrețindu-și fruntea în efortul de a-și aduce aminte... nevastă-sa cum e ? Ai stat de vorbă cu ea ?

— Bineînțeles. Am telefonat, m-am dus, mi-au oferit un ceai bun... Țineau chiar să rămîn la cină.

O văzu dînd din cap, scoțînd un oftat greu, apoi lăsîndu-se pe spate, între perne. Ochii ca-

fenii, mereu cam prea umezi, i se umpluseră de lacrimi. La ce se gîndea ? Ce-i venise ? Fără tristeţi, pentru Dumnezeu !

Ca s-o distreze, îi povesti despre copii. Fetele, două, erau mari acum. Din cei patru băieţi, toţi frumoşi şi simpatici, trei, în timp ce se afla acolo, începuseră să joace fotbal în vestibulul de la intrare.

— Cine ştie ce hărmălaie făceau ăia ! rîse mama sa, încă printre lacrimi.

— Mde, destul de mare.

— Şi cum îi cheamă pe drăcuşori ?

— Deh, nu ştiu. Clementina, Tonino... sau Tanino, n-am înţeles prea bine. Mai e unul pe care-l cheamă Andrea.

Aici fură întrerupţi de Lilla care, sărind dintr-odată în patru labe, începuse să latre. Avea urechea foarte fină, observase asta altădată. Era de ajuns, să zicem, ca un camion să treacă pe Giovecca, şi ea sărea ca un arc să protesteze.

— Fii cuminte ! o certă mama sa. Culcă-te, prostuţo, şi dormi !

Cînd se încredinţă de-a binelea că Lilla îşi reluase somnul, păru că uitase dintr-odată tot ce-şi spuseseră pînă atunci.

Începu să vorbească ea, fără întrerupere, ca de obicei, despre Lilla, atît de deşteaptă, zicea, încît dacă într-o bună zi ar fi rostit cuvîntul „mamă", numai cine n-o cunoştea ar fi putut să se mire ; despre Nives, foarte de treabă, desigur, cu capul pe umeri, harnică nevoie mare, de nădejde, dar adeseori cam răstită, cum să spun, cam prea ţărancă ; despre contabilul Prearo,

care tocmai în seara aceea, la masă, anunţase că lucrurile în politică merg spre bine, şi asta, pe de altă parte, se potrivea perfect cu liniştea pe care de la un timp o simţea şi ea împrejur, o linişte asemănătoare, aşa i se părea, cu aceea din perioada petrecută la Fiesole, în mănăstire, cînd erau nemţii ; despre Rory, care, sărăcuţa, chiar astăzi îi strecurase în şervet o felicitare de Crăciun, într-adevăr bine scrisă, ca idei şi caligrafie, şi atît de drăgăstoasă ; despre o anumită ţeavă de apă potabilă care pierdea tot mai mult, pe zi ce trece, şi trebuia să se ţină de capul lui Romeo pentru a-l hotărî s-o repare ; despre un telefon primit pe la cinci de la vechea sa prietenă Carmen Scutellari, Scutellarii din strada Terranuova, telefon ce se terminase cu promisiunea reciprocă de a se vizita în zilele următoare, şi aşa mai departe. Era un flux continuu de vorbe şoptite, un fel de ciripit : care se încheie după nu mai puţin de douăzeci de minute, cu nu se ştie al cîtelea oftat şi cu un „deh !" fără-ndoială satisfăcut, fericit.

Şi ei îi ieşeau socotelile, se gîndi, în timp ce dădea să se ridice. Pentru puţinul care-i mai rămînea de trăit, i-ar fi ieşit mereu. Oricum.

Se aplecă s-o sărute pe tîmplă.

— Pa, zise. Noapte bună.

— Da, dragul meu. Noapte bună şi ţie.

Îi întoarse spatele, străbătu din nou odaia, ajunse la uşă.

Cu mîna pe clanţă se răsuci s-o privească. Înconjurată de tot ce avea mai personal, mai intim, căţeluşa idolatrizată în contact aproape di-

ıect cu ea, apoi fotografiile de familie, pergamentul cu nodul-emblemă al casei de Savoia înrămat în argint, flacoanele multicolore ale medicamentelor, tocurile de piele ale ochelarilor, micul paralelipiped aurit al deșteptătorului Zenith, cărțile într-un raft, colecțiile din ultimii ani ale revistei *Vie d'Italia* pe un alt raft. *Giornale d'Emilia* așezat pe gherghetul de mătase verde, la aceeași înălțime cu grămăjoara minimă de păr negru al Lillei etcetera, etcetera, continua să-i zîmbească. Albă, închisă în gogoașa ei de lumină...

— Noapte bună, repetă.

— Noapte bună, dragă Edgardo.

Din aceeași literatură

AU MAI APĂRUT:

ANA BANTI
Călugărița din Șanhai

GIORGIO BASSANI
Grădinile Finzi-Contini

CARLO BO
Moștenirea lui Leopardi

BENEDETTO CROCE
Poezia

LINO CURCI
Raport din cosmos

LUIGI MALERBA
Salt mortal

LUCIO MASTRONARDI
Învățătorul din Vigevano

ALFREDO PANZINI
Călătoria unui biet literat

GUIDO PIOVENE
Stele reci

FRANCO SACCHETTI
O sută de snoave

GIAMBATTISTA VICO
Știința Nouă

Lector : FLORIN CHIRIŢESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

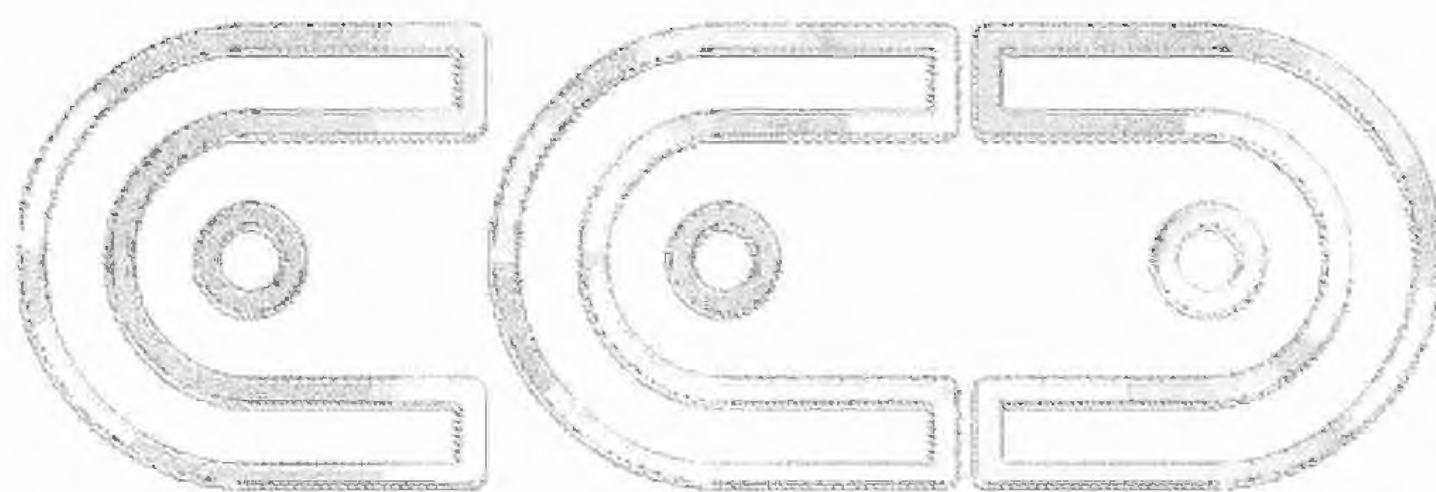
Tiraj 18.260. Coli tipar 6,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 148
la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

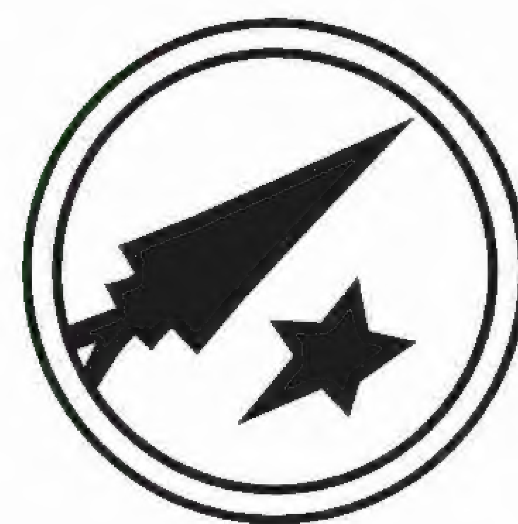

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

